

**Parki narodowe pogranicza Polski i Słowacji
Informacja o wynikach kontroli**

**National Parks in Polish-Slovak Border Area
Audit Report**

**Cezhraničné národné parky Poľska a Slovenska
Správa o výsledku kontroly**

Informację o wynikach kontroli funkcjonowania parków narodowych w zakresie zachowania, zrównoważonego użytkowania oraz odnawiania zasobów przyrody Najwyższe Organy Kontroli Polski i Słowacji przedkładają organom stosownych władz i społeczeństwu w trosce o dalsze losy dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego pogranicza polsko-słowackiego.

The Supreme Audit Institutions of Poland and Slovakia, concerned with the future of their natural and cultural borderland heritage, submit to the competent authorities and to the public this pronouncement on the results of the audit of the functioning of national parks with regard to preservation, sustainable use and restoration of natural resources.

Túto správu o výsledku paralelnej kontroly hospodárenia v národných parkoch v Slovenskej republike a Poľskej republike z hľadiska zachovania, vyváženého užívania, ako aj obnovovania prírodného bohatstva najvyššie kontrolné orgány Poľska a Slovenska predkladajú organom Národnej rady SR, vlády a občanom v záujme ďalšieho rozvoja prírodného a kultúrneho dedičstva v poľsko-slovenskom pohraničí.

JÁN JASOVSKÝ

Predseda Najvyššieho kontrolneho úradu
Slovenskej Republiky
President of the Supreme Audit Office
of the Slovak Republic

MIROŚLAW SEKUŁA

Prezes Najwyższej Izby Kontroli
Rzeczypospolitej Polskiej
President of the Supreme Chamber of
Control of the Republic of Poland

- Uzasadnienie podjęcia kontroli
- Audit justification
- Zdôvodnenie vykonania kontroly

1

Najwyższa Izba Kontroli Rzeczypospolitej Polskiej oraz Najwyższy Urząd Kontroli Republiki Słowackiej (zwane dalej „SAI” – *Supreme Audit Institutions*) przeprowadziły w 2005 r., równoległą kontrolę funkcjonowania parków narodowych w zakresie zachowania, zrównoważonego użytkowania oraz odnawiania zasobów przyrody. Projekt kontrolny realizowano na podstawie umowy o współpracy NIK i NKU z dnia 9 lutego 1998 r. w oparciu o standardy kontroli INTOSAI.

Rzeczpospolita Polska od 19 grudnia 1996 r. i Republika Słowacka od 25 sierpnia 1994 r. jako strony Konwencji o różnorodności biologicznej, zawartej w Rio de Janeiro dnia 5 czerwca 1992 r. potwierdziły, że:

- są świadome istotnego znaczenia różnorodności biologicznej oraz ekologicznych, genetycznych, społecznych, ekonomicznych, naukowych, edukacyjnych, kulturowych, rekreacyjnych i estetycznych wartości różnorodności biologicznej i jej elementów,
- są świadome powszechnej niedostatecznej ilości informacji i wiedzy dotyczącej różnorodności biologicznej oraz pilnej potrzeby rozwijania naukowych, technicznych oraz instytucjonalnych możliwości w celu zrozumienia podstaw tego zagadnienia, umożliwiającego planowanie i realizowanie odpowiednich działań,

The Supreme Chamber of Control of the Republic of Poland (NIK) and the Supreme Audit Office of the Slovak Republic (NKU), hereinafter referred to as the SAIs – Supreme Audit Institutions, performed, in 2005, a parallel audit of the functioning of national parks with regard to preservation, sustainable use and restoration of natural resources. The audit was carried in accordance with the agreement on cooperation concluded between the NIK and the NKU on 9 February 1998 on the basis of the INTOSAI auditing standards.

The Republic of Poland and the Slovak Republic, which, since 19 December 1996 and 25 August 1994 respectively, have been the Parties to the Convention on Biological Diversity concluded on 5 June 1992 in Rio de Janeiro, have confirmed that:

- they are conscious of the intrinsic value of biological diversity and of the ecological, genetic, social, economic, scientific, educational, cultural, recreational and aesthetic values of biological diversity and its components,
- they are aware of the general lack of information and knowledge regarding biological diversity and of the urgent need to develop scientific, technical and institutional capacities to provide the basic understanding upon which to plan and implement appropriate measures,

Najvyšší kontrolný úrad Poľskej Republiky a Najvyšší kontrolný úrad Slovenskej Republiky (ďalej nazývané len „SAI” – *Supreme Audit Institutions*) v súlade so štandardami INTOSAI vykonali na základe dohody o spolupráci z 9.2.1998 v roku 2005 paralelnú kontrolu činnosti národných parkov z hľadiska zachovania, vyváženého užívania, ako aj obnovovania prírodných zásob.

Poľská Republika od 19. decembra 1996 a Slovenská Republika od 25. augusta 1994 ako strany Dohovoru o biologickej rôznorodosti, uzatvoreného v Rio de Janeiro dňa 5. júna 1992 potvrdili, že:

- si uvedomujú podstatný význam biologickej rôznorodosti, ako aj ekologickej, genetickej, spoločenskej, ekonomickej, vedeckej, vzdelávaciej, kultúrnej, rekreačnej, a estetických hodnôt biologických rôznorodosti a jej prvkov,
- uvedomujú si všeobecné nedostatočné množstvo informácií a vedomostí týkajúcich sa biologickej rôznorodosti, ako aj naliehajúcej potreby rozvíjania vedeckých, technických a inštitucionálnych možností pre pochopenie základov tejto záležitosti, umožňujúceho plánovanie a realizovanie zodpovedajúcich aktivít,

- są odpowiedzialne za ochronę swojej różnorodności biologicznej oraz za zrównoważone użytkowanie własnych zasobów biologicznych,
- podstawowym wymogiem dla ochrony różnorodności biologicznej jest ochrona ekosystemów i naturalnych środowisk in-situ oraz utrzymanie i restytucja zdolnych do życia populacji gatunków w ich naturalnych środowiskach;
- istnieje potrzeba wspierania międzynarodowej, regionalnej współpracy pomiędzy państwami i organizacjami międzyrządowymi oraz pozarządowymi na rzecz ochrony różnorodności biologicznej i zrównoważonego użytkowania jej elementów.

Dziedzictwo przyrodnicze, szczególnie chronione na terenach parków narodowych, jest dobrem ponadnarodowym, o czym świadczy ratyfikowanie przez obydwa państwa konwencji o bioróżnorodności. Stosownie do postanowień tej konwencji, podobnie jak to uczyniły inne kraje – strony konwencji, utworzyły i utrzymują obszary chronione do których zaliczone zostały parki narodowe.

Zasada zachowania różnorodności biologicznej leży u podstaw regulacji prawnych, określających podstawowe zasady ochrony dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego m.in. na obszarach parków narodowych w obydwu krajach. Ochrona

- they are responsible for conserving their biological diversity and for using their biological resources in a sustainable manner,
- the fundamental requirement for the conservation of biological diversity is the in-situ conservation of ecosystems and natural habitats, and the maintenance and recovery of viable populations of species in their natural surroundings,
- there is the need to promote international, regional and global cooperation among States and intergovernmental organizations and the non-governmental sector for the conservation of biological diversity and the sustainable use of its components.

Natural heritage protected in national parks is perceived as a value that does not respect state borders, which has been reflected by the ratification of the Convention on Biological Diversity by the two countries. Pursuant to the provisions of the Convention, they, as well as other states – the Parties to the Convention, have established and have been maintaining their protected areas which include national parks.

The principle of the conservation of biological diversity is the basis for legal regulations setting out the basic rules for conservation of natural and cultural heritage, for example in the area of national parks in the two countries. Therefore,

- sú zodpovedné za ochranu svojej biologickej rozmanitosti, ako aj za vyvážené využívanie vlastných biologických zásob,
- základnou požiadavkou ochrany biologickej rôznorodosti je ochrana ekosystémov a prírodného prostredia in-situ, ako aj udržanie a reštitúcia životaschopných populácií druhov v ich prírodnom prostredí;
- existuje potreba podporovania medzinárodnej a regionálnej spolupráce medzi štátmi a medzivládnyimi, ako aj mimovládnyimi organizáciami v prospech ochrany biologickej rozmanitosti a vyváženého využívania jej prvkov.

Prírodné dedičstvo, najmä chránené na územiach národných parkov, je nadnárodným bohatstvom, o čom svedčí ratifikovanie dohovoru o biodiverzite obidvomi štátmi. V súlade s ustanoveniami tohto dohovoru, podobne ako to učinili iné krajiny -strany dohovoru, vytvorili a udržiavajú chránené územia, do ktorých boli zaradené aj národné parky.

Zásada zachovania biologickej rôznorodosti je základom právnych úprav, určujúcich základné zásady ochrany prírodného a kultúrneho dedičstva o.i. na územiach národných parkov v oboch krajinách. Ochrana prírody patrí teda

przyrody należy więc do podstawowych obowiązków państw, które przyjęły na siebie zobowiązania zarówno wynikające z wymienionej Konwencji, jak również z Dyrektywy Rady Europy z dnia 2 kwietnia 1979 r. w sprawie ochrony dzikiego ptactwa oraz z Dyrektywy Rady Europy z dnia 21 maja 1992 r. w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory.

Kontrola równoległa przeprowadzona została w okresie od czerwca do grudnia 2005 r. wg wspólnie uzgodnionego programu kontroli, na terenie Republiki Słowackiej przez Najwyższy Urząd Kontroli (NKU) i w Rzeczypospolitej Polskiej przez Najwyższą Izbę Kontroli (NIK). Łączna powierzchnia parków narodowych pogranicza polsko-słowackiego, które objęto kontrolą po stronie polskiej wyniosła 46 340 ha, a po stronie słowackiej 107 355 ha. Informacją objęto wyniki kontroli przeprowadzonej w następujących jednostkach:

wildlife conservation constitutes one of the basic responsibilities of the countries that have accepted the requirements of the said Convention, as well as those of the Council Directive of 2 April 1979 on the Conservation of Wild Birds, and of the Council Directive of 21 May 1992 on the Conservation of Natural Habitats and Wild Fauna and Flora.

The parallel audit was carried out from June 2005 to December 2005 in accordance with the jointly agreed audit programme. The audit in the Slovak Republic was carried out by the Supreme Audit Office (NKU) and in the Republic of Poland – by the Supreme Chamber of Control (NIK). The total area of the audited national parks located in the borderland between Poland and Slovakia was 46,340 hectares on the Polish side, and 107,355 hectares on the Slovak side. The pronouncement covers the results of the audits carried in the following entities:

k základným povinnostiam štátov, ktoré prijali na seba záväzky vyplývajúce zároveň z uvedeneho dohovoru, ako aj zo Smernice Rady Európy zo dňa 2. apríla 1979 týkajúcej sa ochrany divého vtáctva a zo Smernice Rady Európy zo dňa 21. mája 1992 týkajúcej sa ochrany prírodných biotopov, ako aj voľne žijúcich živočíchov a rastlín.

Paralelná kontrola bola vykonaná v období od júna do decembra 2005 podľa spoločne dohodnutého programu kontroly, na území Slovenskej Republiky Najvyšším kontrolným úradom (NKÚ) a v Poľskej Republike Najvyšším kontrolným úradom (NIK). Celková plocha národných parkov poľsko-slovenského pohraničia, ktorá bola kontrolovaná, mala na poľskej strane rozlohu 46 340 ha a na slovenskej strane 107 355 ha. Informácia sa vzťahuje na výsledky kontroly vykonanej v nasledujúcich subjektoch:

Najwyższa Izba Kontroli – RP Supreme Chamber of Control (NIK) Republic of Poland Najvyšší kontrolný úrad – PR (NIK)	Najvyšší Úřad Kontroli – RS Supreme Audit Office (NKU) Slovak Republic Najvyšší kontrolný úrad – SR (NKÚ)
Babiogórski Park Narodowy – BPN Babia Góra National Park – BPN Babiohorský národný park – BPN	Obszar Chronionego Krajobrazu Górna Orawa (nie podlegał kontroli) Area of the Protected Landscape of the Upper Orava (not audited) CHKO Horná Orava (nebola kontrolovaná)
Magurski Park Narodowy – MPN Magura National Park – MPN Magurský národný park - MPN	Park Narodowy Połoniny – POŁONINY Magurský národný park – MPN Národný park Poloniny - POLONINY
Tatrzański Park Narodowy – TPN Tatra National Park – TPN Tatranský národný park – TPN	Tatrzański Park Narodowy – TANAP Lasy Państwowe Tatrzańskiego Parku Narodowego Tatra National Park – TANAP State Forests of the Tatra National Park Tatranský národný park – TANAP Štátne lesy Tatranského národného parku
Pieniński Park Narodowy – PPN Pieniny National Park – PPN Pieninský národný park – PPN	Pieniński Park Narodowy – PIENAP Pieniny National Park – PIENAP Pieninský národný park – PIENAP
Ministerstwo Środowiska Ministry of Environment Ministerstvo životného prostredia	Państwowa Ochrona Przyrody (Ministerstwa Środowiska nie kontrolowano) State Wildlife Conservation Authority (Ministry of Environment was not audited) Štátna ochrana prírody (Ministerstvo životného prostredia nebolo kontrolované)

Celem kontroli równoległej było dokonanie ocen:

- skuteczności działań podejmowanych na rzecz ochrony zasobów przyrody w wybranych parkach narodowych, a także sprawdzenie czy zasoby i środki, będące w dyspozycji parków, były wykorzystywane w sposób oszczędny i wydajny,
- wpływu obowiązujących regulacji prawnych na zapewnienie skutecznej ochrony ekosystemów w parkach narodowych,

The objective of the audit was to assess:

- the effectiveness of the tasks performed with a view to conserve natural resources in selected national parks as well as to examine whether the resources and funds of the parks had been used in an economical and efficient manner,
- the impact of the binding legal regulations on ensuring appropriate protection of ecosystems of national parks,

Cieľom kontroly bolo zhodnotenie:

- efektívnosti činností iniciovaných v prospech ochrany prírodných zásob vo vybratých národných parkoch, ako aj overenie, či zásoby a prostriedky, ktorými disponujú parky, boli využívané hospodárnym a efektívnym spôsobom,
- vplyvu platných právnych úprav na zabezpečenie efektívnej ochrany ekosystémov v národných parkoch,

- skuteczności działań organów ochrony przyrody.

Rekomendacje przedstawione w niniejszej informacji zmierzają do zapewnienia spójności systemów ochrony przyrody obszarów chronionych przedzielonych granicą państwową i uwzględniają:

- rosnącą rolę społeczności lokalnych w presji na rozwój regionów, mogącą skutkować niekorzystnym oddziaływaniem na stan dziedzictwa przyrodniczego,
- wzrost liczby odwiedzających parki i oczekiwanie na sprawne uzyskiwanie informacji o walorach przyrodniczych,
- zaniechanie użytkowania rolniczego w małoobszarowych gospodarstwach,
- wzajemne oddziaływanie ekosystemów parków sąsiadujących, wymagające działań wykraczających poza kompetencję danego parku,
- dotychczasowe pozytywne doświadczenia parków w nawiązywaniu i utrzymywaniu bieżącej współpracy.

- the effectiveness of the activities taken by wildlife conservation bodies.

The recommendations contained in the following pronouncement are aimed at providing a unity of wildlife conservation systems in protected areas divided by the state border, and they take into account:

- a growing role of local societies in pressures for development of regions that may have adverse impacts on the condition of natural heritage,
- an increasing number of visitors to national parks and the desired need for information on natural values,
- abandonment of agricultural activities in small farms,
- reciprocal effects of the ecosystems of neighbouring national parks which require activities that go beyond the competence of the given park,
- positive experiences of the parks in cooperation that have been gained so far.

- efektívnosti činností orgánov v oblasti koordinácie a dozoru.

Odporúčania prezentované v tejto informácii smerujú k zabezpečeniu spojitosti systémov ochrany prírody chránených oblastí predelených štátnou hranicou a zohľadňujú:

- rastúcu úlohu lokálnych spoločenstiev v tlaku na rozvoj regiónov, čo môže mať za následok nepriaznivý vplyv na stav prírodného dedičstva,
- nárast počtu návštevníkov parkov a očakávanie na náležité získavanie informácií o prírodných hodnotách,
- zanechanie poľnohospodárskeho využívania pôdy na farmách s malou plochou,
- vzájomné pôsobenie ekosystémov susediacich parkov, vyžadujúce si aktivity presahujúce kompetenciu daného parku,
- doterajšie pozitívne skúsenosti parkov pri nadväzovaní a udržiavaní bežnej spolupráce.

-
- Synteza wyników kontroli funkcjonowania parków narodowych
  - Results of the audit of the functioning of national parks – a synthesis
  - Zhrnutie výsledkov kontroly fungovania národných parkov

Najwyższe organy kontroli Polski i Słowacji przedstawiają niniejszą informację w celu zaprezentowania istotnych problemów ochrony przyrody pogranicza polsko-słowackiego organom publicznym i społeczności międzynarodowej. Zarówno konkluzje jak i rekomendacje zawarte w niniejszej informacji dotyczą wprawdzie parków narodowych, ale mogą także odpowiednio być odniesione do innych form ochrony przyrody.

1.1. Systemy zarządzania ochroną przyrody w obu krajach istotnie się różnią od siebie i wprawdzie nie wymagają radykalnych zmian ustrojowych, to jednak w ocenie SAI, konieczne są ich modyfikacje dla zapewnienia osiągnięcia celów, jakie postawiono przed parkami narodowymi. W szczególności dotyczy to zahamowania presji na zabudowę terenów parków narodowych oraz ich otoczenia, a także ograniczenia takiej działalności gospodarczej na obszarach chronionych, która zagraża zmniejszeniu różnorodności biologicznej.

1.2. Wszystkie kontrolowane administracje parków narodowych podejmowały działania zgodne z ustaleniami Konwencji o różnorodności biologicznej, zawartej w Rio de Janeiro w 1992 r. Czyniły one usilne starania w zakresie zapewnienia zrównoważonego użytkowania powierzonych im terenów oraz troszczyły się o zachowanie dziedzictwa

The Supreme Audit Institutions of Poland and Slovakia wish to present the following pronouncement with a view to provide public bodies and the international public with the most essential issues related to wildlife conservation in the borderland between Poland and Slovakia. Both the conclusions and the recommendations contained in the following pronouncement concern national parks, but they may be also referred to other forms of wildlife conservation.

1.1. The systems of management of wildlife conservation in the two countries differ from each other and, although they do not require any radical changes in the legal systems, in the opinion of the SAIs, certain modifications are necessary to ensure that the objectives of national parks are met. These modifications must concern, in the first place, reduction of pressures for construction of buildings in the area of national parks and in areas adjacent to them, as well as restrictions on economic activity in protected areas which may threaten biological diversity.

1.2. All audited administrations of national parks took measures compliant with the provisions of the Convention on Biological Diversity concluded in Rio de Janeiro in 1992. They endeavoured to provide for sustainable use of the areas administered by them and took due care of protection of natural and cultural heritage of the Carpathian

Najvyššie kontrolné orgány Poľska a Slovenska predkladajú túto informáciu za účelom prezentovania dôležitých problémov ochrany prírody poľsko-slovenského pohrančia verejným orgánom a medzinárodnému spoločenstvu. Zároveň závery, ako aj odporúčania obsiahnuté v tejto informácii sa sice týkajú národných parkov, ale môžu sa tiež zodpovedajúco vzťahovať k iným formám ochrany prírody.

1.1. Systémy riadenia ochrany prírody v oboch štátoch sa medzi sebou významne odlišujú a sice nevyžadujú radikálne systémové zmeny, no podľa hodnotenia SAI, sú nutné ich modifikácie pre zabezpečenie dosiahnutia cieľov, ktoré boli pre národné parky vytýčené. Týka sa to najmä obmedzenia tlaku na zastavanie území národných parkov a ich okolia, ako aj obmedzenia takej hospodárskej činnosti na chránených územiach, ktorá ohrozuje biologickú rôznorodosť.

1.2. Všetky kontrolované správy národných parkov realizovali aktivity v súlade s rozhodnutiami Dohovoru o biologickej rôznorodosti, uzatvoreného v Rio de Janeiro v roku 1992. Vyvíjali veľké snahy v oblasti zabezpečenia vyváženého užívania zverených oblastí a starali sa o zachovanie prírodného a kultúrneho dedičstva Karpát. Výsledky týchto snáh boli

przyrodniczego i kulturowego Karpat. Rezultaty tych starań zależne jednak były od pozycji ustrojowej jednostek administrujących parkami, zapewnionych środków budżetowych i możliwości pozyskania środków z zewnętrznych źródeł.

- I.3. Najwyższe organy kontroli zgodnie stwierdzają, że podstawą ochrony przyrody powinna być inwentaryzacja zasobów naturalnych oraz usystematyzowany monitoring stanu i zmian zachodzących w ekosystemach. W tym zakresie, wg SAI, występuje istotny obszar wymagający prac koncepcyjnych i wdrożeniowych, a także zabezpieczenia środków finansowych na ich realizację. Stwierdzono, że obydwa kraje czynią starania w celu utworzenia krajowych systemów informatycznych, mających gromadzić dane o zasobach przyrodniczych i występujących zagrożeniach. SAI zwracają jednak uwagę stosownych władz, aby budowę tych systemów opierać na zdefiniowanym gromadzeniu danych inwentaryzacyjnych i nowoczesnym monitoringu przyrodniczym.
- I.4. Uznając, że procesy zmian zachodzących w przyrodzie, a także zabiegi ochrony czynnej trwają przez wiele lat, SAI postulują, aby urzeczywistnić długoterminowe planowanie programów ochrony zagrożonych gatunków oraz zabezpieczyć finansowanie tych działań stosownie do oczywistych potrzeb w tym

region. However, the results of those activities depended on the position of the administering entities, budgetary finances and opportunities for obtaining funds from external sources.

- I.3. The Supreme Audit Institutions have jointly decided that inventorying of natural resources and a systematized system for monitoring the condition and changes undergoing in the ecosystems should be the basis for wildlife conservation. In this respect, according to the SAIs, there is a need for conceptual and practical works, as well as for ensuring financial resources for them. It has been stated that the two countries have been trying to establish national IT systems for collecting data on natural resources and threats discovered. The SAIs wish to emphasize that the competent authorities should aim at constructing such systems on the basis of defined inventory data collection and modern wildlife monitoring.
- I.4. The SAIs, bearing in mind the fact that changes undergoing in the natures and wildlife conservation are long-term processes, would like to recommend long-term planning regarding programmes for protection of threatened species, as well as ensuring sufficient finances for such activities. Annual

však závislé od systémovej pozície orgánov spravujúcich parky, zabezpečených rozpočtových prostriedkov a možnosti získania prostriedkov z externých zdrojov.

- I.3. Najvyššie kontrolné orgány súhlasne konštatujú, že základom pre ochranu prírody by mala byť inventarizácia prírodných zásob, ako aj systematický monitoring stavu a zmien odohrávajúcich sa v ekosystémoch. V tejto oblasti, podľa SAI, sa vyskytuje významný priestor vyžadujúci koncepčné a aplikačné práce, ako aj zabezpečenie finančných prostriedkov na ich realizáciu. Obidve krajiny vyvíjajú za týmto účelom snahy smerujúce k vytvoreniu národných informačných systémov zhromažďujúcich údaje o prírodných zásobách a vyskytujúcich sa ohrozeniach. SAI však upozorňuje kompetentné orgány, aby paralelne s výstavbou týchto systémov boli zhromažďované inventarizačné údaje a zavádzaný moderný prírodný monitoring.
- I.4. Uznávajúc, že procesy zmien vyskytujúcich sa v prírode, ako aj vykonávanie aktívnej ochrany trvajú mnoho rokov, SAI navrhuje realizáciu dlhodobých plánovaných programov ochrany ohrozených druhov a zabezpečenie financovania týchto činností podľa skutočných potrieb v tejto oblasti. Vykoná-

zakresie. Wykonawcze plany roczne powinny wynikać z planów długoterminowych, sukcesywnie korygowanych o rezultaty monitorowania stanu przyrody i zmian w niej zachodzących.

- I.5. Stopień wykorzystania środków pomocowych Unii Europejskiej na ochronę dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego był niski i nieproporcjonalny do potrzeb ochrony bogactwa zasobów naturalnych zgromadzonych na obszarach parków narodowych. W ocenie obydwu organów kontroli, barierą dla wykorzystania środków pomocowych tkwią m.in.: w braku wymagalnego finansowego udziału własnego instytucji odpowiedzialnych za ochronę przyrody w parkach narodowych, trudności w opracowaniu projektów ochrony akceptowanych przez instytucje finansujące, brak dobrej praktyki w staraniach o pozyskiwanie środków ze źródeł zewnętrznych na ochronę przyrody. SAI postulują, aby dokonać analizy możliwości korzystania ze wsparcia finansowego UE przeznaczonego dla programów ochrony środowiska naturalnego i podjąć wszelkie możliwe działania, aby instytucje zarządzające lub administrujące parkami narodowymi mogły być beneficjentami tych funduszy.
- I.6. W Republice Słowackiej przepisy prawne umożliwiają różnym podmiotom działalność na terenie parków narodowych. Działalność

plans should be developed on the basis of long-term planning and should be successively adjusted to the changes in the condition of wildlife.

- I.5. Utilization of aid measures of the European Union designated for protection of natural and cultural heritage was scarce and insufficient in comparison with the needs to conserve natural resources of national parks. Both Supreme Audit Institutions have assessed that this is due to, for example, insufficient own resources on the part of the institutions responsible for wildlife conservation in national parks, difficulties in development of conservation programmes acceptable by financial institutions, and lack of good practices in attempts to obtain external financing for wildlife conservation. The SAIs propose to make an analysis of opportunities for taking advantage of EU financing designated for environmental protection programmes and to take all possible steps to make the institutions that manage or administer national parks benefit from these funds.
- I.6. In the Slovak Republic, legal regulations allow various entities to conduct activities in the area of national parks. Such activities

vacie ročné plány musia vyplývať z dlhodobých plánov, sukcesívne upravovaných na základe výsledkov monitorovania stavu prírody a nastávajúcich zmien v nej.

- I.5. Stupeň využitia prostriedkov z pomoci Európskej Únie na ochranu prírodného a kultúrneho dedičstva bol nízky a neúmerne potrebám ochrany prírodného bohatstva zhromaždeného na územiach národných parkov. Podľa hodnotenia oboch kontrolných úradov, barierou získavania a použitia prostriedkov EÚ je okrem iného aj nedostatok vlastných prostriedkov organizácií ochrany prírody na spolufinancovanie projektov, problémy pri spracovaní týchto projektov podľa požiadaviek finančných inštitúcií a chýbajúce zásady dobrej praxe pri získavaní finančnej podpory na ochranu prírody. SAI navrhujú, aby bola vykonaná analýza možností využívania finančnej pomoci EÚ určenej na programy ochrany prírodného prostredia a boli započaté všetky činnosti, aby inštitúcie riadiace alebo spravujúce národné parky mohli byť beneficentmi týchto fondov.
- I.6. Súčasná legislatíva v Slovenskej Republike umožňuje v národných parkoch uplatňovanie ekonomických právnych záujmov

ta ma niekorzystny wpływ na chronioną przyrodę, szczególnie w aspekcie niedostatku środków publicznych na realizację wymogów ochrony przyrody zawartych w ustawie o ochronie przyrody i krajobrazu. Najwyższy Urząd Kontroli Republiki Słowackiej stoi na stanowisku, że należy poszukiwać optymalnych rozwiązań organizacyjnych zarządzania parkami narodowymi, które zabezpieczą zrównoważone wykorzystanie bogactwa przyrodniczego i równocześnie zagwarantują lepsze warunki ochrony przyrody i krajobrazu w parkach narodowych. W polskich parkach narodowych niektóre nieprawidłowości wynikały z niewłaściwej organizacji działalności administracji i gospodarstw pomocniczych. NIK i NKU stoją na stanowisku, że należy poszukiwać takiej formy organizacyjnej dla jednostki administrującej parkiem narodowym, której działalność nie będzie kolidować z przepisami prawa, a jednocześnie zostaną dla niej stworzone instrumenty zapewniające skuteczne, oszczędne i wydajne gospodarowanie zasobami.

adversely affect the protected wildlife, especially in the context of insufficient public resources for implementation of wildlife conservation requirements set out in the Act on wildlife and landscape conservation. The Supreme Audit Office of the Slovak Republic believes that optimal solutions must be found regarding organizational aspects of national parks management which would ensure sustainable use of natural resources and simultaneously guarantee better conditions for wildlife conservation in national parks. In Polish national parks, some irregularities stemmed from inappropriate organization of the activity of administrations and auxiliary holdings. The SAs believe that a new organizational form for entities that administer national parks must be found so that their activities would be compliant with the law and that new instruments should be created allowing for effective, economical and efficient management of their resources.

viacerých subjektov. Ich pôsobenie pri súčasných finančných možnostiach Správ národných parkov oslabuje realizáciu ustanovení Zákona o ochrane prírody a krajiny. NKÚ SR zastáva stanovisko, že treba hľadať optimálnu štruktúru riadenia národných parkov, ktorá zabezpečí efektívne a hospodárne využívanie prírodného bohatstva a zároveň zabezpečí lepšie podmienky na ochranu prírody a krajiny. Pomocné zložky, vytvorené riaditeľmi poľských národných parkov, tvoria spolu s materskou organizáciou organizmus, v ktorom chyba organizačná, ako aj finančná diferenciácia, čo je požiadavkou vyplývajúcou z čl. 20 Zákona o verejných financiách. NKÚ a NIK zastávajú stanovisko, že treba hľadať takú organizačnú formu pre orgán spravujúci národný park, ktorého činnosť nebude kolidovať s ustanoveniami iných zákonov, pričom budú súčasne pre tento orgán vytvorené nástroje zabezpečujúce efektívne, hospodárne a výnosné hospodárenie so zásobami.

- Prawne aspekty ochrony przyrody w parkach
- Legal aspects of wildlife conservation in national parks
- Právne aspekty ochrany prírody v národných parkoch

Podstawowymi celami Konwencji o różnorodności biologicznej jest ochrona różnorodności biologicznej i zrównoważone użytkowanie jej elementów oraz uczciwy i sprawiedliwy podział korzyści wynikających z wykorzystywania zasobów genetycznych, a także odpowiednie finansowanie. Zarówno Rzeczpospolita Polska jak i Republika Słowacka dostosowały swoje przepisy prawne do generalnych postanowień tego traktatu.

Ochronę przyrody na terenie polskich parków narodowych pierwotnie regulowała wielokrotnie nowelizowana ustawa z dnia 16 października 1991 r. o ochronie przyrody, która obowiązywała do dnia 30 kwietnia 2004 r. Począwszy od 1 maja 2004 r., obowiązuje ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody. Wymienione ustawy mają charakter przepisów szczególnych, do których odsyła ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska.

Planowanie działalności parków narodowych oparto na systemie planów 20-letnich, których podstawą jest zinventaryzowanie zasobów przyrodniczych. Do 2001 r. plany takie zostały opracowane, a część z nich została zatwierdzona przez Ministra Środowiska. W wyniku nowelizacji ustawy o ochronie przyrody od lutego 2002 r. istniejące plany przestały obowiązywać, a wielokrotnie zmieniane przepisy sprawiły, że do końca 2005 r. żaden z polskich parków narodowych takiego planu nie posiadał. Podstawą działalności parków były więc roczne zadania ochronne, każdorazowo zatwierdzane przez Ministra Środowiska.

The main objectives of the Convention on Biological Diversity are conservation of biological diversity and sustainable use of its components, as well as a just and fair division of benefits resulting from the use of genetic resources and appropriate financing. Both the Republic of Poland and the Slovak Republic have adjusted their legal regulations to the general provisions of the said Convention.

Wildlife conservation in Polish national parks was originally regulated in the Act of 16 October 1991 on wildlife conservation, subject to multiple amendments, which was in force until 30 April 2004. Since 1 May 2004, the Act of 16 April 2004 has been in force. The abovementioned acts are detailed regulations referred to in the Act of 27 April 2001 – Wildlife Conservation Law.

Planning related to activities of national parks is based on the system of twenty-year plans, developed on the basis of an inventory of resources. Such plans were developed until 2001 and some of them were approved by the Minister of Environment. As a result of the amendments to the Act on wildlife conservation, in February 2002 these plans became invalid, and frequently amended regulations did not allow any national park to develop such a plan before 2005. Therefore, the activity of national parks was based on annual tasks in the field of wildlife conservation that were each time approved by the Minister of Environment.

Základnými cieľmi Dohovoru o biologickej rôznorodosti, vypracovaného v Rio de Janeiro 5. júna 1992, je ochrana biologickej rozmanitosti a vyvážené využívanie jej prvkov, čestné a spravodlivé rozdelenie prospechu vyplývajúceho z využívania genetických zásob, ako aj zodpovedajúce financovanie. Zároveň Poľská Republika, ako aj Slovenská Republika prispôbili svoje právne predpisy hlavným ustanoveniam tohto dokumentu.

Ochranu prírody na územiach poľských národných parkov pôvodne upravoval mnohokrát novelizovaný Zákon zo dňa 16. októbra 1991 o ochrane prírody, ktorý platil do dňa 30. apríla 2004. Počnúc dňom 1. mája 2004 platí Zákon zo dňa 16. apríla 2004 o ochrane prírody. Uvedené zákony majú charakter osobitných predpisov, na ktoré sa odvoláva Zákon zo dňa 27. apríla 2001 Právo ochrany životného prostredia.

Plánovanie činnosti národných parkov bolo založené na systéme 20-ročných plánov, ktorých základom je zinventarizovanie prírodných zásob. Do 2001 roku boli také plány vypracované a časť z nich bola schválená ministrom životného prostredia. V dôsledku novelizácie zákona o ochrane prírody od februára 2002 stratili existujúce plány platnosť a mnohokrát menené predpisy spôsobili, že do konca 2005 roku žiadny z poľských národných parkov takýto plán nemal. Základom činnosti parkov boli teda ročné ochranné úlohy, zakaždým schvaľované ministrom životného prostredia.

Ustanawiany rozporządzeniem Rady Ministrów park narodowy posiada powierzchnię nie mniejszą niż 1000 ha, a jego obszar, zależnie od walorów przyrodniczych, jest podzielony na obszary (strefy) ochrony ścisłej, ochrony czynnej i ochrony krajobrazowej. Na obszarze ochrony ścisłej ma miejsce całkowite i trwałe zaniechanie bezpośredniej ingerencji człowieka w stan ekosystemów, tworów i składników przyrody. Ochrona czynna ma na celu stosowanie, w razie potrzeby, zabiegów ochronnych w celu przywrócenia naturalnego stanu ekosystemów i składników przyrody. Ochrona częściowa to ochrona gatunków roślin, zwierząt i grzybów, dopuszczająca możliwość redukcji liczebności populacji. Ochrona krajobrazowa ma na celu zachowanie cech charakterystycznych danego krajobrazu.

Poszczególne strefy ochrony występujące na obszarze parku narodowego określa plan ochrony przyrody parku narodowego, ustanawiany rozporządzeniem Ministra Środowiska.

Udostępnianie parku narodowego dla społeczeństwa w celach naukowych, edukacyjnych, kulturowych, turystycznych, rekreacyjnych i sportowych ma odbywać się w sposób, który nie wpłynie negatywnie na przyrodę w parku narodowym. Obie ustawy wprowadziły katalog działań zakazanych w parku. W aktualnie obowiązującej ustawie wyliczono 25 rodzajów zabronionych działań, w tym m.in.:

- budowy lub rozbudowy obiektów budowlanych i urządzeń technicznych, z wyjątkiem obiektów i urządzeń służących celom parku narodowego,

A national park, established on the basis of a regulation by the Council of Ministers, covers an area of at least 1,000 hectares and is divided, according to natural values, into areas (zones) of strict protection, active protection and landscape protection. Strict protection areas forbid all types of mankind interference in the condition of ecosystems and wildlife components. Active protection is aimed at application, if such a need arises, of conservation measures in a bid to restore the natural condition of ecosystems and wildlife components. Partial protection covers protection of plant, animal and mushroom species and it allows for reduction of their populations. Landscape protection aims at preservation of natural characteristics of the given landscape.

Particular protection areas in the given national park are determined in a wildlife conservation plan of the park, established by a regulation by the Minister of Environment.

Access to national parks for the society, aimed at satisfying the society's scientific, educational, cultural, tourist, recreational and physical needs, must not adversely affect the wildlife in national parks. The two acts determined the set of activities that are forbidden in national parks. The present act enumerates 25 types of banned activities, for example:

- construction and extension of buildings and technical equipment, excluding buildings and devices necessary for the park to perform its tasks,

Národný park Zriadený Nariadením Vlády má rozlohu najmenej 1000 ha a jeho plocha, nezávisle od prírodných hodnôt, je rozdelená na oblasti (zóny) prísnej ochrany, aktívnej ochrany a krajinnej ochrany. Na území prísnej ochrany je zakázané úplné a trvalé priame zasahovanie človeka do ekosystémov, útvarov a prvkov prírody. Cieľom aktívnej ochrany je uplatňovanie, podľa potreby, ochranných činností pre prinavrátenie prirodzeného stavu ekosystémov a prvkov prírody. Čiasťochrana je ochrana druhov rastlín, zvierat a húb, pripúšťajúca možnosť redukcii počtu populácie. Cieľom krajinnej ochrany je zachovanie charakteristických vlastností danej krajiny.

Jednotlivé zóny ochrany vyskytujúce sa na území národného parku určuje plán ochrany prírody národného parku, ustanovený nariadením ministra životného prostredia.

Sprístupnenie národného parku pre verejnosť pre vedecké, vzdelávacie, kultúrne, turistické, rekreačné a športové účely sa má konať takým spôsobom, ktorý nebude mať negatívny vplyv na prírodu v národnom parku. Obidva zákony zaviedli katalóg činností zakázaných v parku. V aktuálne platnom zákone je uvedených 25 druhov zakázaných činností, v tom o.i.:

- výstavba alebo rozširovanie stavebných objektov a technických zariadení, s výnimkou objektov a zariadení slúžiacich pre účely národného parku,

- chwytania lub zabijania dziko występujących zwierząt, zbierania lub niszczenia jaj, postaci młodoctw i form rozwojowych zwierząt, umyślnego płoszenia zwierząt kręgowych, zbierania poroży, niszczenia nor, gniazd, itp.,
- użytkowania, niszczenia, umyślnego uszkodzenia, zanieczyszczania i dokonywania zmian obiektów przyrodniczych, obszarów oraz zasobów, tworów i składników przyrody,
- ruchu pieszego, rowerowego, narciarskiego i jazdy konnej wierzchem, z wyjątkiem szlaków i tras narciarskich wyznaczonych przez dyrektora parku narodowego,
- zbioru dziko występujących roślin i grzybów.

Park narodowy jest państwową jednostką budżetową, którą zarządza dyrektor parku. Oznacza to, że jest on osobą organizującą i realizującą działania parku w szerokim zakresie, przy pomocy posiadanego zespołu pracowników, należących do Służby Parku Narodowego. Dyrektor może wydawać decyzje administracyjne w sprawach ochrony przyrody na terenie parku narodowego. Pracownicy merytoryczni parku zarządzający ochroną przyrody, zajmują się prowadzeniem gospodarki zasobami przyrodniczymi, wykonywaniem badań naukowych i działalnością dydaktyczną, a także ochroną mienia parków, tworzą Służbę Parku Narodowego.

Grunty Skarbu Państwa w obszarze parku narodowego są w jego trwałym zarządzie. Park może kupować, sprzedawać lub zamieniać grunty za zgodą Ministra Środowiska.

- capture and killing of wild animals, collection and destruction of eggs and young animals, purposeful scaring of vertebrates, collection of antlers, destruction of burrows, holes, nests, etc.,
- use, destruction, purposeful damaging, polluting and changing natural components, areas, resources and wildlife components,
- walking, cycling, skiing and horse riding outside the routes designated for these purposes by the director of the national park,
- collection of plants and mushrooms.

A national park is a state budgetary entity managed by its director who organizes and conducts the activity of the park with the assistance of a team of employees who belong to the National Park Service. Directors may take administrative decisions with regard to wildlife conservation in the area of national park. Employees of parks who manage wildlife conservation, deal with management of wildlife resources, scientific research and didactic activities, and with protection of the property of parks, constitute the National Park Service.

State Treasury lands in the area of a national park are managed by the State Treasury. A national park may be acquired, sold or its lands may be exchanged after a consent by the Minister of Environment.

- chytnie alebo zabíjanie divo žijúcich zvierat, zbieranie alebo ničenie vajec, mladých a rozvíjajúcich sa foriem zvierat, zámerné plašenie stavovcov, zbieranie parožia, ničenie brlohov, hniezd, atp.,
- užívanie, ničenie, úmyselné poškodzovanie, znečisťovanie a vykonávanie zmien prírodných objektov, terénu, ako aj zásob, útvarov a prvkov prírody,
- peší pohyb, bicyklovanie, lyžovanie a jazda na koni s výnimkou lyžiarskych trás označených riaditeľom národného parku,
- zbieranie divoko sa vyskytujúcich rastlín a húb.

Národný park je štátnou rozpočtovou organizáciou, ktorú riadi riaditeľ parku. To znamená, že je on osobou organizujúcou a realizujúcou aktivitu parku v širokom rozsahu pomocou tímu pracovníkov, zamestnaných v národnom parku. Riaditeľ môže vydávať administratívne rozhodnutia vo veciach ochrany prírody na území národného parku. Meritórni zamestnanci parku riadiaci ochranu prírody, sa zaoberajú vedením hospodárenia prírodnými zásobami, realizáciou vedeckých výskumov a didaktickou činnosťou, ako aj ochranou majetku parkov, predstavujú službu národného parku.

Pozemky štátu na území národného parku sú v jeho trvalej správe. Park môže kupovať, predávať alebo vymieňať pozemky so súhlasom ministra životného prostredia.

Realizacja zadań z zakresu ochrony, edukacji, obsługi ruchu turystycznego, odbywa się przy pomocy gospodarstwa pomocniczego, które powołuje dyrektor parku narodowego.

Od 2004 r. Minister Środowiska, za pośrednictwem Głównego Konserwatora Przyrody oraz Departamentu Ochrony Przyrody bezpośrednio nadzoruje 23 polskie parki narodowe. Poprzednio koordynacją działań parków narodowych i nadzorem ich działalności zajmował się Krajowy Zarząd Parków Narodowych, będący jednostką Ministerstwa Środowiska. Likwidacja tej jednostki była połączona ze zmianą struktury organizacyjnej Ministerstwa.

Ochronę przyrody na terenie Słowacji reguluje ustawa z dnia 25 czerwca 2002 r. o ochronie przyrody i krajobrazu. Ustawa ta określa działania administracji rządowej i samorządowej, jak również prawa i obowiązki osób prawnych i fizycznych w zakresie ochrony przyrody i krajobrazu.

W celu ochrony przyrody i krajobrazu zostało ustanowionych 5 stopni ochrony. Im wyższy stopień, tym poziom ochrony ulega zwiększeniu. Dla każdego stopnia ochrony został określony katalog czynności zabronionych przez prawo oraz katalog czynności, które mogą być podejmowane po wyrażeniu zgody przez organ ochrony przyrody. Tereny włączone do słowackiego parku narodowego objęte są ochroną co najmniej trzeciego stopnia. Na tym obszarze zabronione jest m.in.:

Tasks related to conservation, education and tourist services are performed by auxiliary holdings established by directors of national parks.

Since 2004, the Minister of Environment, through the Chief Wildlife Conservation Officer and the Wildlife Conservation Department have been directly supervising 23 Polish national parks. Previously, coordination of activities of national parks and supervision of them lay in the hands of the State Board of National Parks, which was a unit at the Ministry of Environment. This unit was dissolved as a result of changes in the Ministry's organizational structure.

Wildlife conservation in Slovakia is regulated in the Act of 25 June 2002 on wildlife and landscape conservation. The act describes activities of governmental and self-governmental administration, as well as the rights and duties of legal and natural persons with regard to wildlife and landscape conservation.

In order to conserve wildlife and landscape, five degrees of protection have been established. The higher the degree of protection is, the higher level of protection it refers to. For each degree of protection, a set of forbidden activities has been determined, as well as a set of activities that may be taken after a prior consent by a wildlife conservation authority. The areas included in a Slovak national park have at least the third degree of protection. In such areas the following activities are prohibited by law:

Realizácia úloh z oblasti ochrany, vzdelávania, obsluhy turistického ruchu, sa vykonáva s pomocou pomocného hospodárstva, ktoré povoláva riaditeľ národného parku.

Od 2004 roku minister životného prostredia, prostredníctvom Hlavného ochrancu prírody a Odboru ochrany prírody priamo dozoruje 23 poľských národných parkov. V minulosti koordináciou činností národných parkov a dozorom nad ich činnosťou sa zaoberala Štátna správa národných parkov, začlenená do ministerstva životného prostredia. Zrušenie tohto útvaru súviselo so zmenou organizačnej štruktúry ministerstva.

Ochranu prírody na území Slovenska pôvodne upravoval Zákon o ochrane prírody a krajiny zo dňa 25. júna 2002. Tento zákon určuje činnosť štátnej správy a samosprávy, ako aj práva a povinnosti právnických a fyzických osôb v oblasti ochrany prírody a krajiny.

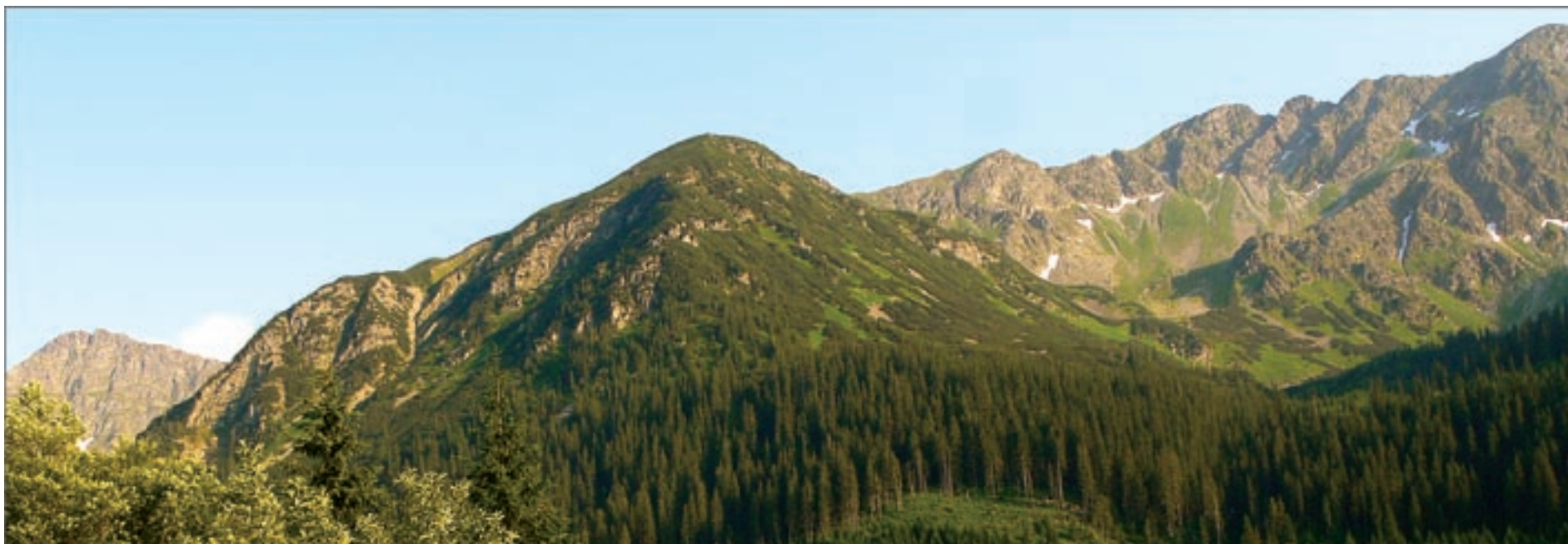
Za účelom ochrany prírody a krajiny bolo ustanovených 5 stupňov ochrany. Čím vyšší stupeň, tým vyššia je úroveň ochrany. Pre každý stupeň ochrany bol vypracovaný katalóg právne zakázaných činností a katalóg činností, ktoré sa môžu realizovať po vyjadrení súhlasu orgánu ochrany prírody. V zmysle Zákona o ochrane prírody a krajiny na území národného parku platí v zásade tretí až piaty stupeň ochrany.

V treťom stupni ochrany je zakázané najmä:

- poruszanie się poza wyznaczonymi szlakami i trasami turystycznymi,
- biwakowanie, zakładanie obozów, jazda konna, rozpalanie ognisk poza wyznaczonymi miejscami, jazda na nartach, uprawianie alpinizmu skałkowego i urządzenie zawodów sportowych,
- organizowanie pokazów ogni sztucznych, używanie laserowych urządzeń świetlnych, odtwarzanie muzyki poza obiektami zamkniętymi,
- rozszerzanie fauny roślinnej i zwierząt, które dotychczas nie występowały na terenie parku,
- zbieranie ziół i runa leśnego,
- organizowanie polowań,
- wydobywanie kopalin.

- movement outside outlined tourist routes,
- camping, horse riding, building bonfires outside outlined places, skiing, trekking and organizing sports competitions,
- organization of firework displays, use of lasers, playing music outside buildings,
- expanding flora and fauna by species that do not live in the park,
- collecting herbs and undergrowth,
- organization of hunts,
- extraction of ores.

- pohybovanie sa mimo označených chodníkov a turistických trás,
- stanovanie, táborenie, jazda na koni, kladenie ohňa mimo na to určených miest, lyžovanie, skalolezenie a organizovanie športových pretekov,
- organizovanie ohňostrojev, používanie laserových svetelných zariadení, reprodukovanie hudby mimo uzatvorených objektov,
- rozširovanie rastlín a zvierat, ktoré sa doteraz na území parku nevyskytovali,
- zbieranie bylín a leśných plodov,
- organizovanie spoločných poľovačiek,
- ťažba nerastov a pod.

Zgodnie z ustawą o ochronie przyrody i krajobrazu, terytorium o obszarze przekraczającym 1 000 ha, na którym ekosystem nie został zmieniony w wyniku działalności człowieka, tworzący nadregionalne biocentra i najwspanialsze dziedzictwo przyrodnicze, na którym ochrona przyrody stanowi priorytet, może zostać ustanowiony park narodowy w drodze rozporządzenia Rady Ministrów.

Zgodnie z ustawą z dnia 5 grudnia 2003 r. o państwowej administracji ochrony środowiska naturalnego, centralnym organem administracyjnym jest Minister Środowiska, któremu podlega Państwowa Ochrona Przyrody. Do zadań tej służby należy:

- opracowanie merytorycznych dokumentów, stanowisk, wydawanie uzgodnień i decyzji przy zapewnieniu dobra środowiska naturalnego,
- koordynowanie i zabezpieczanie prowadzenia prac naukowo-badawczych na terenie parków i wydawanie zarządzeń związanych z użytkowaniem i turystycznym wykorzystaniem parków,
- zarządza majątkiem Skarbu Państwa, w tym także dziedzictwem przyrodniczym,
- sporządza roczne plany ochrony przyrody zatwierdzane przez Ministra Środowiska i co 6 miesięcy przedstawia Ministrowi sprawozdanie z wykonania planu ochrony przyrody,
- prowadzi monitoring stanu ochrony przyrody i krajobrazu,

Pursuant to the Act on wildlife and landscape conservation, an area over 1,000 hectares the ecosystem of which has not been changed as a result of mankind's activity, and which constitutes a multiregional biocentre and natural heritage, in which wildlife conservation is a priority, may be established a national park through a regulation by the Council of Ministers.

Pursuant to the Act of 5 December 2003 on state administration of environmental protection, the Minister of Environment is the central administrative body supervising the State Wildlife Conservation Authority the basic tasks of which include:

- development of documents, opinions, agreements and decisions related to natural environment,
- coordinating and securing scientific and research works in the area of national parks, issuing regulations related to tourist activities in parks,
- management of State Treasury assets, including natural heritage,
- development of annual wildlife conservation plans approved by the Minister of Environment, and submission, every six months, of a report on implementation of wildlife conservation plans to the Minister of Environment,
- monitoring of the condition of wildlife and landscape conservation,

Za národný park môže byť formou nariadenia vlády vyhlásené územie s plochou prekročujúcou 1 000 ha, na ktorom nebol zmenený ekosystém v dôsledku činnosti človeka a ochrana prírody tu má prioritu.

V súlade so Zákonom č. 525/2003 o štátnej správe starostlivosti o životné prostredie, je ústredným správnym orgánom minister životného prostredia, ktorému podlieha Štátna ochrana prírody (ŠOP). Národné parky sú organizačnou zložkou ŠOP. K jej úlohám patri:

- vypracovanie meritórnych dokumentov, stanovisk, vydávanie súhlasov a rozhodnutí pri zabezpečovaní prírodného prostredia,
- koordinovanie a zabezpečovanie realizácie vedecko-výskumných prác na území parkov, ako aj vydávanie nariadení súvisiacich s užívaním a turistickým využívaním parkov,
- spravovanie štátneho majetku, v tom aj prírodné dedičstvo,
- vyhotovovanie ročných plánov ochrany prírody schvaľovaných ministrom životného prostredia a predkladanie ministrovi každých 6 mesiacov správy o realizácii plánu ochrany prírody,
- vykonávanie monitoringu stavu ochrany prírody a krajiny,

- zabezpiecza edukację obywateli, szkolenia, wydawanie czasopism o ochronie środowiska naturalnego,
- opracowuje i aktualizuje dokumentację dotyczącą ochrony przyrody.

Dyrektor parku narodowego, wybierany w drodze konkursu i powoływany przez Dyrektora Generalnego Państwowej Ochrony Przyrody, jest jedynie administratorem parku narodowego. Strażnicy ochrony przyrody są pracownikami tego parku i podlegają dyrektorowi parku, a ich zadania są bezpośrednio związane z działalnością parku.

Lasami leżącymi w obszarze parków administruje się w oparciu o przepisy dotyczące gospodarki leśnej, zawarte w ustawie o lasach (nr 100/1977). Grunty na terenie parków narodowych nie są własnością parków, a zarządza nimi w znacznej części administracja Lasów Państwowych RS.

Po wejściu w życie ustawy o lasach, w praktyce w parkach narodowych występowały problemy wynikające z odmiennej interpretacji przepisów ustawy o ochronie przyrody i krajobrazu przez kierownictwa parków narodowych i administrację lasów państwowych.

- ensuring education of citizens, trainings, issuing periodicals on natural environment protection,
- developing and updating documentation related to wildlife conservation.

The director of a national park, chosen through a competition and appointed by the Director General of the State Wildlife Conservation Authority, is only the administrator of the national park. Wildlife wardens are employees of parks, subordinate to directors, and their tasks are closely related to the activity of parks.

Forests of national parks are administered on the basis of the regulations related to forest management contained in the Act on forests (No 100/1977). The lands in the area of national parks are not a property of the parks and they are managed, to a large extent, by the administration of the State Forests of the Slovak Republic.

After the Act on forests came into force, there appeared some problems in national parks which stemmed from different interpretations of the provisions of the Act on wildlife and landscape conservation made by managers of national parks and the administration of state forests.

- zabezpečovanie vzdelávania občanov, školení, vydávanie časopisov o ochrane životného prostredia,
- vypracovanie a aktualizácia dokumentácie týkajúca sa ochrany prírody.

Riaditeľ národného parku je menovaný generálnym riaditeľom Štátnej ochrany prírody a je správcom národného parku. Strážcovia ochrany prírody sú pracovníkmi národného parku a podliehajú riaditeľovi parku. Ich úlohy priamo súvisia s činnosťou parku.

V lesoch národných parkov platia úpravy týkajúce sa lesného hospodárstva, zahrnuté v Zákone č. 100/1977 o lesoch, v znení neskorších predpisov. Pozemky na území národných parkov nie sú v ich vlastníctve, značnú časť spravujú Štátne lesy.

Pri uplatňovaní Zákona o lesoch v praxi v národných parkoch došlo vo viacerých prípadoch k problémom z dôvodu rozdielnej interpretácie Zákona o ochrane prírody a krajiny zo strany Štátnych lesov a TANAP.

- Planowanie działań ochronnych
- Planning conservation measures
- Plánovanie ochranných aktivít

4

W Polsce część decyzji podejmowanych przez dyrektora parku narodowego podlega akceptacji przez Ministra Środowiska. W szczególności Minister Środowiska zatwierdza i publikuje w dzienniku urzędowym roczne zadania ochronne. Władztwo takie sprawia wrażenie zarządzania ochroną przyrody, w sytuacji gdy rzeczywistość Ministerstwo nie dysponuje bazą informacji, pozwalającą na przeprowadzenie analizy zasadności wszystkich podejmowanych działań ochronnych. Ponadto nie dysponuje ono odpowiednim potencjałem ludzkim do realizacji takiego zadania. Brak ciągłego monitoringu zmian zachodzących w ekosystemach, przy jednoczesnym braku długoterminowych planów, może doprowadzić do nie rozpoznania najpilniejszych potrzeb ochronnych, co w konsekwencji obarcza roczne plany ryzykiem zastosowania nieodpowiednich działań ochronnych. W lutym 2002 r., wskutek zmiany ustawy o ochronie przyrody, utraciły ważność wieloletnie plany ochrony przyrody. Łączny koszt poniesiony na ten cel przez kontrolowane parki narodowe w latach 1996 – 2001 wyniósł 1.714 tys. €. W 2005 r. żaden z parków narodowych jeszcze nie posiadał aktualnego planu ochrony, a działalność ochronna parków w latach 2003 – 2005 opierała się na rocznych zadaniach ochronnych, dla których bazą częściowo były zdezaktualizowane plany ochrony przyrody. Zakres rocznych zadań ochronnych, opracowywanych przez poszczególne parki i zatwierdzanych przez Ministra Środowiska, stanowił wypadkową pomiędzy potrzebami ochronnymi a możliwościami finansowymi.

In Poland, some decisions taken by directors of national parks must be approved by the Minister of Environment. In particular, the Minister of Environment approves and publishes, in the official journal, annual conservation tasks. Thus, it may seem that the Ministry manages wildlife conservation, whereas actually it does not dispose of a database which would allow for analyzing the legitimacy of all conservation measures taken. Lack of continuous monitoring of changes undergoing in ecosystems and lack of long-term plans may result in a failure to identify the most urgent needs regarding wildlife conservation which, as a consequence, gives rise to a risk of implementation of inappropriate conservation measures. In February 2002, as a result of amendments to the Act on wildlife conservation, multi-annual wildlife conservation plans became invalid. The total cost incurred for this purpose by the audited national parks in the years 1996 – 2001 stood at EUR 1.714 million. In 2005, none of national parks had a current conservation plan and their conservation activity in the years 2003 – 2005 was based on annual conservation tasks, developed, to some extent, on the basis of outdated wildlife conservation plans. The scope of annual conservation tasks developed by particular national parks and approved by the Minister of Environment was the outcome of conservation needs and financial possibilities.

V Poľsku časť rozhodnutí prijímaných riaditeľom národného parku podlieha schvaľovaniu ministrom životného prostredia. Najmä minister životného prostredia schvaľuje a zverejňuje v úradnom vestníku ročné ochranné úlohy. Takýto systém vytvára dojem riadenia ochrany prírody, aj keď v skutočnosti ministerstvo nedisponuje bazou informácií, umožňujúcou vykonanie analýzy opodstatnenosti všetkých iniciovaných ochranných aktivít. Okrem toho nedisponuje vhodným ľudským potenciálom pre realizáciu takejto úlohy. Absencia neustáleho monitoringu zmien nastavajúcich v ekosystémoch, pri súčasnom nedostatku dlhodobých plánov, môže viesť k nepovšimnutiu najdôležitejších ochranných potrieb, čo v dôsledku zaťažuje ročné plány rizikom uplatnenia nevhodných ochranných činností. Vo februári 2002, v dôsledku zmeny zákona o ochrane prírody, stratili platnosť dlhodobé plány ochrany prírody. Celkové náklady vynaložené na tento účel kontrolovanými národnými parkami v rokoch 1996 - 2001 boli 1.714 tis. €. V 2005 roku žiadny z národných parkov ešte nemal aktuálny plán ochrany a ochranná činnosť parkov v rokoch 2003 - 2005 sa opierała o ročné ochranné úlohy, pre ktoré boli čiastočne bazou neaktuálne plány ochrany prírody. Rozsah ročných ochranných úloh, vypracovaných jednotlivými parkami a schvaľovaných ministrom životného prostredia, bol výslednicou medzi potrebami ochrany a finančnými možnosťami.

Wg NIK, Minister ustalając roczne zadania ochronne nie posiadał dotychczas możliwości zabezpieczenia środków na ich realizację. Za zabezpieczenie tych środków odpowiadał dyrektor parku narodowego.

Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 12 maja 2005 r. w sprawie sporządzania projektu planu ochrony parku narodowego, rezerwatu przyrody i parku krajobrazowego, dokonywania zmian w tym planie oraz ochrony zasobów, tworów i składników przyrody zostało ustanowione dopiero po upływie 1 roku od wejścia w życie ustawy o ochronie przyrody. Takie opóźnienie w wydaniu tego rozporządzenia, w kontekście stwierdzonego w toku kontroli NIK wcześniejszego domagania się od dyrektorów parków narodowych składania projektów planów ochrony przyrody, uznać należy za działanie niegospodarne i niecelowe.

Konkluzja NIK

O ile planowanie działań ochronnych podlega publikowaniu od 2004 r., to sposób i stopień realizacji tych zadań w praktyce nie podlegał publikowaniu.

In the opinion of the NIK, the Minister, while determining annual conservation measures, did not have an opportunity to secure finances for their implementation. Provision of finances lay with the director of the given national park.

The Regulation by the Minister of Environment of 12 May 2005 on development of a draft plan for conservation of national parks, nature reserves and scenic parks, introducing changes to this plan and conservation of natural resources and nature components was enacted as late as after one year from the date on which the Act on wildlife conservation came into force. Such a delay in issuing the regulation in the context of the previous obligation of directors of national parks to present draft wildlife conservation plans, stated by the NIK's, must be assessed as an activity that does not meet the criteria of sound management and efficacy.

NIK's conclusion

Although planning of conservation activities has had to be published since 2004, the ways and advancement of their implementation in practice have never had to be published at all.

Podľa NIK, minister určujúc ročné úlohy ochrany nemal doteraz možnosť zabezpečenia prostriedkov na ich realizáciu. Za zabezpečenie týchto prostriedkov bol zodpovedný riaditeľ národného parku.

Nariadenie ministra životného prostredia zo dňa 12. mája 2005 vo veci tvorby projektu plánu ochrany národného parku, prírodnej rezervácie a chránenej krajinej oblasti, vykonávania zmien v tomto pláne, ako aj ochrany zásob, útvarov a prvkov prírody² bolo prijaté až po uplynutí 1 roku od nadobudnutia platnosti zákona o ochrane prírody. Takéto omeškanie vydania tohto nariadenia v kontexte zisteného v priebehu kontroly NIK vyžadovania v minulosti od riaditeľov národných parkov predkladania projektov plánov ochrany prírody, treba uznať za nehospodárnu a neúčelnú činnosť.

Závery NIK

Nakoľko plánovanie ochranných činností podlieha zverejňovaniu od roku 2004, stupeň a spôsob realizácie úloh v praxi nebol doteraz zverejňovaný.

Rekomendacja NIK

W celu usprawnienia systemu planowania ochrony przyrody w parkach narodowych:

- należy zdecydować o ostatecznym kształcie planu ochrony przyrody i utrzymać w dłuższym okresie czasu niezmienną wymogów w tym zakresie,
- planem długookresowym – publikowanym w rozporządzeniu Ministra Środowiska – należy obejmować tylko te elementy strategii parku, które mogą oddziaływać na interesy społeczności lokalnych,
- działania ochronne wewnątrz parku narodowego, które nie ograniczają społeczności lokalnej powinny być ujmowane w planie wieloletnim i publikowane jako akt wewnętrzny w zarządzeniu Ministra Środowiska, a horyzont czasowy takich planów powinien umożliwiać przewidywanie zmian w ekosystemach i przeciwdziałanie niepożądanym zmianom,
- warunkiem zatwierdzenia projektu planu ochrony przyrody powinna być pozytywna opinia zespołu ekspertów (dla zapewnienia adekwatności działań do potrzeb ochrony dziedzictwa przyrodniczego),
- działania ochronne powinny być powiązane z oszacowaniem nakładów koniecznych do poniesienia oraz ze źródłami ich finansowania,
- z długoterminowego planu ochrony przyrody (strategii), powinny wynikać plany krótkookresowe dotyczące ochrony konkretnych ekosystemów obejmujące okres od 3 do 5 lat oraz roczne plany wykonawcze.

NIK's recommendations:

In order to improve the wildlife conservation planning system in national parks:

- final shape of wildlife conservation plans must be set and the requirements in this respect must remain unchanged for a long time,
- long-term plans, published in the regulation by the Minister of Environment, must cover only such elements of the park's strategy that may influence the interests of local societies,
- conservation measures in national parks which do not influence local societies should be included in a multi-annual plan and published as an internal act in a regulation by the Minister of Environment, and the time span of such plans should allow for forecasting changes in ecosystems and preventing undesired changes,
- a prerequisite for approval of a draft wildlife conservation plan should be a positive opinion by a group of experts (so that the activities could meet the requirements of natural heritage protection),
- conservation efforts should be connected with an estimation of necessary outlays and sources of their financing,
- a long-term wildlife conservation plan (a strategy) should be the basis for development of short-term plans for conservation of particular ecosystems covering periods from 3 to 5 years, and for annual implementing plans.

Odporúčania NIK

Za účelom zefektívnenia systému plánovania ochrany prírody v národných parkoch:

- treba rozhodnúť o konečnej forme plánu ochrany prírody a udržať počas dlhšej doby nemennosť požiadaviek v tejto oblasti,
- do dlhodobého plánu – zverejneného v nariadení ministra životného prostredia – treba zahrnúť iba tie prvky stratégie parku, ktoré môžu mať vplyv na záujmy lokálnych spoločností,
- ochranné aktivity vo vnútri národného parku, ktoré neobmedzujú miestne spoločenstvá, mali by byť zahrňované do dlhodobého plánu a zverejňované ako interný dokument v nariadení ministra životného prostredia a časový horizont takých plánov musí umožňovať predpokladanie zmien v ekosystémoch a pôsobenie proti nežiadúcim zmenám,
- podmienkou schválenia projektu plánu ochrany prírody musí byť pozitívny posudok skupiny znalcov (pre zabezpečenie adekvatnosti aktivít pre potreby ochrany prírodného dedičstva),
- ochranné aktivity musia súvisieť s ohodnotením nevyhnutných nákladov spolu so zdrojmi ich financovania,
- z dlhodobého plánu ochrany prírody (stratégie), musia vyplývať krátkodobé plány týkajúce sa ochrany konkrétnych ekosystémov zahrňujúce obdobie od 3 do 5 rokov, ako aj ročné vykonávacie plány.

Na terytorium Słowacji, zgodnie z ustawą o ochronie przyrody i krajobrazu, opracowywane były przez Państwową Ochronę Przyrody roczne plany głównych zadań ochronnych, które przygotowywano na podstawie projektów i propozycji parków narodowych. Plany te ujmowały wykaz działań rzeczowych, które jednak nie były w pełni realizowane z powodu braku środków finansowych.

Roczny plan działań parków narodowych stanowi element Planu Głównych Zadań. Ujęte są one w rozdziale Praktyczne starania o chronione części przyrody. W latach 2003 – 2004 ujętych zostało po 8 głównych zadań, z których żadne nie było priorytetowe. Dotyczyły one, zwłaszcza zadań z zakresu ochrony obszaru, chronionych drzewostanów, ssaków, roślin i ich biotopów. Z powodu braku środków finansowych, w tym okresie zostało zrealizowane tylko 12 zadań spośród 16 zadań zaplanowanych do realizacji.

Konkluzja NKU

Celem zwiększenia efektywności systemu planowania ochrony przyrody w parkach narodowych Słowacji należy:

- ujmować zadania priorytetowe w planach rocznych ochrony przyrody,
- działalność w zakresie ochrony przyrody i jej konsekwentna realizacja musi posiadać zabezpieczenie finansowe,
- działalność w zakresie ochrony przyrody winna być planowana w dłuższym okresie niż 1 rok, ze względu na wymogi zapewnienia długofalowych działań ochronnych w przyrodzie.

In the territory of Slovakia, according to the Act on wildlife and landscape conservation, annual plans for main conservation tasks were developed by the State Wildlife Conservation Authority on the basis of drafts and proposals submitted by national parks. Those plans contained a list of particular measures which were not, however, fully implemented due to lack of financial resources.

Annual activity plans of national parks are elements of the Main Tasks Plan. They are included in the chapter dedicated to practical efforts for protected nature components. In the years 2003 – 2004, eight main tasks were identified, and none of them was a priority. They were related to protected stands, mammals, plants and their biotopes. Because of lack of finance, only 12 out of 16 planned tasks were performed in the said period.

NKU's conclusion

In order to increase the effectiveness of wildlife conservation planning system in national parks in Slovakia:

- priority tasks must be included in annual wildlife conservation plans,
- conservation measures and their implementation must be backed with sufficient financial resources,
- conservation activities must be planned for periods exceeding one year as long-term wildlife conservation efforts are required.

Na území Slovenska, v súlade so zákonom o ochrane prírody a krajiny, sú každoročne vypracované Plány hlavných úloh, ktoré obsahujú ochranné úlohy. Zahrňujú vecné činnosti, ktoré neboli dostatočne zabezpečené potrebnými finančnými zdrojmi. Tieto plány vypracovávala Štátna ochrana prírody, na základe podkladov a návrhov národných parkov.

Ochranné aktivity národných parkov sú súčasťou Plánu hlavných úloh štátnej ochrany prírody na jednotlivé roky. Sú uvedené najmä v kapitole Praktická starostlivosť o chránené časti prírody, kde v rokoch 2003 a 2004 bolo zaradených po 8 úloh, z ktorých žiadna nebola zaradená ako prioritná. V tejto časti išlo najmä o úlohy starostlivosti o chránené územia, úlohy týkajúce sa chránených stromov, chránených živočíchov, chránených druhov rastlín a ich biotopov a pod. Z dôvodu nedostatku finančných prostriedkov v uvedených rokoch z počtu 16 bolo splnených 12 úloh.

Odporúčania NKU

Za účelom zefektívnenia systému plánovania ochrany prírody v národných parkoch:

- venovať prioritnú pozornosť plánovaniu ochranných aktivít v Plánoch hlavných úloh,
- ochranné aktivity musia byť zabezpečené nevyhnutnými zdrojmi na ich dôslednú realizáciu,
- ochranné aktivity by mali byť plánované na viacročné obdobie z dôvodu ich nutnej viacročnej nadväznosti.

- Monitoring przyrodniczy
- Environmental monitoring
- Environmentálny monitoring

5

Kontrola NIK wykazała, że w dotychczasowej działalności większości parków narodowych nie prowadzono usystematyzowanego monitoringu realizacji planu ochrony i skuteczności podejmowanych działań ochronnych. W praktyce, realizowany monitoring w parkach ograniczał się do wybranych elementów ekosystemów lub użytkowania turystycznego obszaru parków narodowych. Nie stwierdzono też, by rezultaty monitoringu były powszechnie wykorzystywane w planowaniu i realizacji ochrony przyrody na kolejne okresy (za wyjątkiem Magurskiego Parku Narodowego). Wprawdzie w 2003 r. podjęto prace nad przygotowaniem jednolitych dla wszystkich parków narodowych zasad monitorowania stanu i zmian dziedzictwa przyrodniczego, ale prac tych nie kontynuowano. Problem ten został podjęty w lutym podczas dyskusji problemowej (focus group) zorganizowanej przez NIK z dyrektorami parków narodowych i przedstawicielami Ministra Środowiska. Uznano potrzebę kontynuacji takich prac oraz konieczność poszukiwania źródeł finansowania na ich realizację.

Państwowy monitoring przyrodniczy, o którym mowa w ustawie o ochronie przyrody z 2004 r., realizowany przez Głównego Inspektora Ochrony Środowiska, nie został powiązany z monitoringiem wykonywanym przez poszczególne parki narodowe.

Działania w zakresie monitorowania przyrody na Słowacji należą do obowiązków Państwowej Ochrony Przyrody. Jednostka ta ma prowadzić

The NIK's audit has disclosed that the majority of national parks did not systematically monitor the implementation of conservation plans and conservation activities undertaken. In practice, monitoring in parks was limited to selected components of their ecosystems, or to use of their areas for tourist purposes. It has also been found that the results of monitoring were not used for planning and implementation of wildlife conservation in the periods to come (with the exception of the Magura National Park). Although in 2003 works on development of unified rules for monitoring were started, they were discontinued soon. The problem was subject to a discussion (a focus group) organized by the NIK for the directors of national parks and representatives from the Ministry of Environment. A need for continuation of such works was confirmed, as well as a necessity for obtaining finance for their implementation.

State environmental monitoring, referred to in the Act on wildlife conservation of 2004, realized by the Chief Environmental Protection Inspector was not connected with the monitoring realized by particular national parks.

Activities related to monitoring in Slovakia lie with the State Wildlife Conservation Authority which is responsible for monitoring the condition

Kontrola NIK ukázala, že počas doterajšej činnosti väčšiny národných parkov neboli vykonávaný systematický monitoring realizácie plánu ochrany a efektívnosti realizácie ochranných činností. V praxi sa realizovaný monitoring v parkoch obmedzoval na vybrané prvky ekosystémov alebo turistické využívanie území národných parkov. Nebolo tiež zistené, či výsledky monitoringu boli široko využívané pri plánovaní a realizácii ochrany prírody pre ďalšie obdobia (s výnimkou Magurského národného parku). Aj keď v roku 2003 boli iniciované práce na príprave rovnakých zásad monitorovania stavu a zmien prírodného dedičstva pre všetky národné parky, v týchto prácach sa ďalej nepokračovalo. Tento problém bol zasa otvorený vo februári počas problémovej debaty (focus group) organizovanej NIK-om s riaditeľmi národných parkov a predstaviteľmi ministra ochrany životného prostredia. Bolo uznané za potrebné pokračovanie v týchto prácach, ako aj potreba hľadania zdrojov financovania ich realizácii.

Štátny prírodný monitoring, o ktorom sa hovorí v čl. 112 Zákona o ochrane prírody, realizovaný Hlavným inšpektorom ochrany životného prostredia, nemal väzbu s monitoringom vykonávaným jednotlivými národnými parkami.

Činnosti v oblasti monitorovania stavu prírodných zásob a zmien nastavujúcich v ekosystémoch patrili k povinnostiam Štátnej ochrany prírody.

monitorowanie stanu przyrody i krajobrazu. Do jej zadań należy także opracowanie i aktualizacja dokumentacji ochrony przyrody. Państwowa Ochrona Przyrody wykonywała jedynie monitorowanie wybranych gatunków flory i fauny. Aktualnie Państwowa Ochrona Przyrody tworzy Informacyjny System Taksonów i Biotopów, który przy użyciu informatycznych baz danych będzie gromadzić podstawowe dane dotyczące przyrody, w tym także parków narodowych. Poniesione w latach 2003 – 2004 nakłady na ten cel wyniosły ponad 625 tys. €.

Zwrócenia uwagi wymaga art. 7 Konwencji o różnorodności biologicznej, dotyczący identyfikacji i monitoringu, na podstawie którego każda umawiająca się strona zobowiązała się do:

- a) identyfikowania elementów różnorodności biologicznej istotnych dla jej ochrony i zrównoważonego użytkowania,
- b) monitorowania, poprzez pobieranie próbek lub innymi metodami, elementów różnorodności biologicznej, z uwzględnieniem tych elementów, które wymagają pilnych działań ochronnych oraz mają największą potencjalną wartość dla zrównoważonego użytkowania,
- c) identyfikowania procesów i kategorii działań, które mają lub mogą mieć znaczny negatywny wpływ na ochronę i zrównoważone użytko-

of wildlife and landscape. Its tasks also include preparing and updating wildlife conservation documents. The State Wildlife Conservation Authority monitored only some particular animal and plant species. At present, the State Wildlife Conservation Authority is developing the Information System of Taxons and Biotopes which, with the use of IT databases, will collect basic data regarding wildlife, including national parks. The costs of this investment in the years 2003 – 2004 exceeded EUR 625,000.

It must be observed that Article 7 of the Convention on Biological Diversity, dedicated to identification and monitoring, obliges each Contracting Party to:

- a) identify components of biological diversity important for its conservation and sustainable use;
- b) monitor, through sampling and other techniques, the components of biological diversity, paying particular attention to those requiring urgent conservation measures and those which offer the greatest potential for sustainable use;
- c) identify processes and categories of activities which have or are likely to have significant adverse impacts on the conservation and sustain-

Tento orgán mal vykonávať monitorovanie stavu prírody a krajiny. Do jej úloh tiež patrí vypracovanie a aktualizácia dokumentácie o ochrane prírody. Štátna ochrana prírody vykonávala len monitorovanie vybraných druhov flóry a fauny. V súčasnosti Štátna ochrana prírody tvorí Informačný systém taxónov a biotopov, ktorý pri použití informatických databáz bude zhromažďovať základné údaje týkajúce sa prírody, v tom aj národných parkov. Náklady na tento účel v rokoch 2003 – 2004 dosiahli vyše 625 tis. €.

Pozornosť si vyžaduje čl. 7 Dohovoru o biologickej rôznorodosti, týkajúci sa identifikácie a monitoringu, na základe ktorého sa každá zo zmluvných strán zaviazala k:

- a) identifikovaniu prvkov biologickej rôznorodosti významných pre jej ochranu a vyvážené využívanie,
- b) monitorovaniu formou odoberania vzoriek alebo inými metódami, prvkov biologickej rôznorodosti so zohľadnením týchto prvkov, ktoré si vyžadujú sùrne ochranné činnosti a majú najväčšiu potenciálnu hodnotu pre vyvážené využívanie,
- c) identifikovaniu procesov a kategórií činností, ktoré majú alebo môžu mať značný negatívny vplyv na ochranu a vyvážené využívanie biolo-

wanie różnorodności biologicznej, oraz monitorowania ich skutków,

d) usystematyzowanego gromadzenia i opracowania wyników identyfikacji i monitoringu.

Rekomendacja NIK i NKU

W celu usprawnienia systemu monitorowania zmian zachodzących w ekosystemach parków narodowych należy opracować zasady oraz najlepsze praktyki monitorowania stanu zasobów natury i zmian zachodzących w przyrodzie, a także okresowo publikować wyniki takiego monitoringu.

able use of biological diversity, and monitor their effects,

d) maintain and organize the data derived from identification and monitoring.

NIK and NKU's recommendation

In order to improve the system of monitoring changes undergoing in ecosystems of national parks, rules for and best practices of monitoring the condition of natural resources and changes undergoing in wildlife must be developed, and the results of such monitoring must be published regularly.

gickej rôznorodosti, ako aj monitorovania ich dôsledkov,

d) systematickému zhromažďovaniu a vypracovávaní výsledkov identifikácie a monitoringu.

Odporúčanie NIK a NKÚ

Za účelom zefektívnenia systému monitorovania zmien nastávajúcich v ekosystémoch národných parkov je treba:

- vypracovať zásady a najlepšie praktiky monitorovania stavu prírodných zásob a zmien nastávajúcich v prírode, ako aj periodicky zverejňovať výsledky takéhoto monitoringu,

- Własność gruntów w parkach narodowych
- Land ownership in national parks
- Vlastníctvo pozemkov v národných parkoch

6

Grunty leżące na obszarze kontrolowanych parków narodowych Słowacji należą w 49 % (52 497 ha) do Skarbu Państwa i zarządza nimi administracja Lasów Państwowych (państwowa jednostka organizacyjna) oraz w 51% (54 858 ha) do prywatnych właścicieli. Słowackie parki narodowe nie są właścicielami, ani też nie posiadają gruntów w swoim zarządzie.

49 % (52,497 hectares) of the land of the audited Slovak national parks belong to the State Treasury and are administered by the State Forests (a state organizational entity), and 51% (54,858 hectares) belong to private owners. Slovak national parks are not owners of lands and they do not manage them.

Pozemki leżące na území kontrolovaných národných parkov Slovenska patria v 48,9% (52 497 ha) štátu a spravujú ich Štátne lesy a v 51,1% (54 858 ha) súkromným vlastníkom. Slovenské národné parky nie sú vlastníkami a ani nemajú pozemky vo svojej správe.

Struktura własnościowa gruntów parków narodowych · Structure of land ownership in national parks

Vlastnícká štruktúra pozemkov národných parkov

- A) powierzchnie kontrolowanych parków narodowych · area of the audited national parks · plochy kontrolovaných národných parkov
- B) grunty Skarbu Państwa w zarządzie parku · State Treasury land administered by the parks · pozemky štátu v správe parku
- C) grunty Skarbu Państwa w innym zarządzie · State Treasury land administered by other entities · pozemky štátu v inej správe
- D) grunty osób innych niż Skarbu Państwa · lands owned by entities other than the State Treasury · pozemky iných osób než štátu

Zarządzanie ochroną przyrody na terenie parków narodowych jest niewątpliwie utrudnione na gruntach nie będących własnością Skarbu Państwa. Poszanowanie konstytucyjnego prawa własności wymaga zgody właściciela gruntu na realizację zabiegów ochronnych, której uzyskanie w rzeczywistości często jest niemożliwe. Znaczne zróżnicowanie, pod względem udziału gruntów prywatnych w powierzchni ogółem, występuje między poszczególnymi polskimi parkami narodowymi. O ile w przypadku Magurskiego Parku Narodowego grunty osób fizycznych stanowiły jedynie 0,4% powierzchni parku a w Babogórskim Parku Narodowym 3,5%, to w przypadku Pienińskiego Parku Narodowego obszar 1 000 ha (6.268 działek ewidencyjnych) należał do kilkuset osób fizycznych i stanowiły one aż 42,6% ogólnej powierzchni Parku.

Na obszarze kontrolowanych parków narodowych ponad 8% powierzchni ogółem należy do właścicieli innych niż Skarb Państwa. Na tych terenach, zgodnie z ustawą o ochronie przyrody, stosuje się tylko ochronę krajobrazu. Pozostały 1% powierzchni dotyczy enklaw Skarbu Państwa zakwalifikowanych do tej formy ochrony. Istotnym problemem jest brak planów ochrony przyrody, które są jedynymi publikowanymi w dzienniku ustaw unormowaniami zawierającymi wskazanie obszarów ochrony ścisłej, czynnej i krajo-
brazowej.

Porównując zakazy ujęte w ustawie o ochronie przyrody i krajobrazu, a dotyczące trzeciego stopnia ochrony należy stwierdzić, że obszar ten

Wildlife conservation management in the area of national parks is undoubtedly hindered in the lands that do not belong to the State Treasury. Respect for constitutional ownership rights requires a consent of the landowner before application of conservation works, which in practice frequently turns out to be impossible. There are significant differences with regard to share of private land in the total area between particular Polish national parks. In the Magura National Park, only 0.4% of land is owned by natural persons, in the Babia Góra National Park – 3.5%, yet in the Pieniny National Park as many as 1,000 hectares belong to a few hundreds natural persons, which constitutes 42.6% of the area of the park.

In the area of the audited national parks, 8% of the surface belongs to owners other than the State Treasury. Such areas, pursuant to the Act on wildlife conservation, are subject to landscape protection only. The remaining 1% are enclaves owned by the State Treasury, classified for this type of protection. Lack of wildlife conservation plans poses a serious problem; such plans published in the Official Journal are the only regulations determining the areas of strict, active and landscape protection.

On the basis of forbidden activities included in the Act on wildlife and landscape conservation, areas qualified for the third degree of protection

Riadenie ochrany prírody na území národných parkov je sťažené na pozemkoch, ktoré nie sú vlastníctvom štátu. Úcta k ústavnému právu vlastníctva si vyžaduje súhlas vlastníka pozemku na realizáciu ochranných činností, ktorého získanie v skutočnosti často nie je možné. Značná diferenciácia z hľadiska podielu súkromných pozemkov na celkovej ploche sa vyskytuje medzi jednotlivými poľskými národnými parkami.

Ak v prípade Magurského národného parku predstavovali pozemky fyzických osôb jedine 0,4% výmery parku a v Babiohorskom národnom Parku 3,5%, tak v prípade Pieninského národného parku plocha 1 000 ha (6.268 evidovaných pozemkov) patrila niekoľkým stovkám fyzických osôb

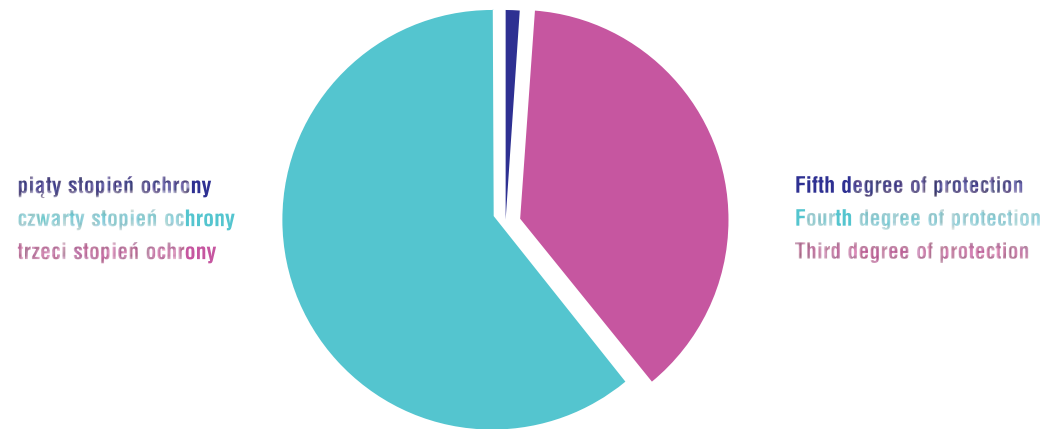
Tieto pozemky predstavovali až 42,6% celkovej plochy parku.

Na ploche kontrolovaných národných parkov vyše 8% celkovej plochy patri iným majiteľom než štátu. Na týchto územiach, v súlade so zákonom o ochrane prírody, uplatňuje sa iba ochrana krajiny. Zvyšné 1% plochy sa týka enkláv štátu zaradených do tej formy ochrany. Vážnym problémom sú chýbajúce plány ochrany prírody, ktoré sú jedinými úpravami zverejnenými vo vestníku obsahujúcimi údaje o územiach prísnej ochrany, aktívnej ochrany a ochrany krajiny (čl. 20, ods. 3 bod 3 Zákona o ochrane prírody).

Porovnávajúc zákazy uvedené v Zákone o ochrane prírody a krajiny týkajúce sa tretieho stupňa ochrany treba konštatovať, že toto územie

Struktura powierzchni parków objętych ochroną na Słowacji

Struktura powierzchni parków objętych ochroną w Polsce

Structure of protected areas in national parks in Poland

Structure of protected areas in national parks in Slovakia

może być porównywany z polskim obszarem ochrony czynnej z pewnymi określonymi w ustawie wyjątkami, ustanowionymi przez słowacki organ ochrony przyrody. Trzeci i czwarty stopień ochrony nie wyklucza prowadzenia działań związanych z ochroną czynną. Piąty stopień ochrony na Słowacji odpowiada ochronie ścisłej na obszarze Polski.

Wykup gruntów prywatnych położonych na terenie polskiego parku narodowego może nastąpić, gdy właściciel wyraża taką wolę, a administracja parku – ze względu na potrzeby ochrony – jest zainteresowana zakupem tego gruntu. Wykup ma być uzasadniony w planie ochrony lub innych dokumentach a na jego realizację są zabezpieczone środki. Transakcji kupna, w imieniu Skarbu Państwa, dokonuje dyrektor parku narodowego, a nabyty grunt przechodzi w trwały zarząd parku. Kontrola NIK stwierdziła, że w analizach wykonania zadań za 2003 r., poszczególne parki narodowe wykazywały zarówno potrzeby w zakresie wykupów gruntów, jak również zrealizowane zakupy nieruchomości. Parki w różny sposób argumentowały w tym zakresie swoje potrzeby, np. Pieniński Park Narodowy uzasadniał zakupy potrzebami wprowadzenia ochrony obudowy biologicznej potoków, młak eutroficzných, ekosystemów łąkowych. Źródłem finansowania wykupu takich gruntów były środki z budżetu państwa, środki własne parku, a także środki z krajowych funduszy, np. Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej oraz EkoFunduszu.

may be compared to Polish areas subject to active protection, with some exceptions identified by the Slovak wildlife conservation body. The third and the fourth degrees of protection do not exclude activities related to active protection. The fifth degree of protection in Slovakia refers to strict protection areas in Poland.

Acquisition of private lands located in a national park in Poland may take place after the owner agrees to it and the administration of the park, for the needs of conservation, is interested in acquisition. Acquisitions must be included in a conservation plan or in other documents, and finances for this purpose must be provided. An acquisition transaction is made, on behalf of the State Treasury, by the director of a national park, and the acquired land is then administered by the park's board. The NIK's audit has found that in the analyses of performance of tasks for the year 2003, particular national parks indicated both needs for acquisition and property acquisitions that had been made. Justifications for these needs were various, for example the Pieniny National Park justified its purchases with a need to conserve biological restoration of streams, meadow ecosystems, etc. Purchases of these lands were financed from the state budget, from the park's own resources as well as from national funds, for example the National Fund for Environmental Protection and Water Management (NFOŚiGW) and the EkoFundusz.

môže byť porovnávané s poľským územím aktívnej ochrany s určitými v zákone ustanovenými výnimkami uvedenými slovenským orgánom ochrany prírody. Tretí a štvrtý stupeň ochrany nevyklučuje realizáciu činností súvisiacich s aktívnou ochranou. Piaty stupeň ochrany na Slovensku zodpovedá prísnej ochrane na území Poľska.

Odkúpenie súkromných pozemkov ležiacich na území poľského národného parku môže nastať, ak majiteľ vyjadrí takú vôľu a správa parku – s ohľadom na potreby ochrany – má záujem o odkúpenie tohto pozemku. Odkúpenie má byť zdôvodnené v pláne ochrany alebo iných dokumentoch a na jeho realizáciu sú zabezpečené prostriedky. Transakciu kúpy, v mene štátu, realizuje riaditeľ národného parku a nadobudnutý pozemok prechádza do trvalej správy parku. Kontrola NIK zistila, že v analýzach realizácie úloh za rok 2003 vykazovali jednotlivé národné parky tak potreby v oblasti odkúpenia pozemkov, ako aj zrealizované nákupy nehnuteľností. Parky v tejto oblasti rôznym spôsobom zdôvodňovali svoje potreby, napr. Pieninský národný park zdôvodňoval nákup potrebami zavedenia ochrany biologickej úpravy potokov, eutrofických mokradí a lúčnych ekosystémov. Zdrojom financovania nákupu takýchto pozemkov boli prostriedky zo štátneho rozpočtu, vlastné prostriedky parku, ako aj prostriedky z domácich fondov, napr. Národného fondu ochrany životného prostredia a vodného hospodárstva a Eko-Fondu.

W 2005 r. Ministerstwo Środowiska RP nie dysponowało danymi dotyczącymi powierzchni gruntów leżących w granicach parków narodowych, nie będących własnością Skarbu Państwa, a których wykup ze względu na walory przyrodnicze był niezbędny. Nie określono także szacowanej wielkości środków potrzebnych na wykup gruntów w celu objęcia ich ochroną ścisłą, czynną lub krajobrazową. Indywidualne wnioski parków narodowych kierowane do Ministerstwa Środowiska o przydzielenie środków na wykup gruntów nie zawierały na ogół uzasadnienia dotyczącego wprowadzenia ochrony czynnej lub ścisłej na gruncie postulowanym do wykupu.

Konkluzja NIK

Przy wydatkowaniu środków publicznych na wykup gruntów od osób innych niż Skarb Państwa należy określić reguły kwalifikowania gruntów do wykupu oraz konsekwentnego finansowania priorytetowych wykupów.

Rekomendacja NIK

W celu racjonalizowania wydatków ponoszonych na wykup gruntów innych niż Skarb Państwa położonych na terenie Parku należy:

- określić, które działki gruntowe są niezbędne dla realizacji celów ochronnych, uzasadniając takie stanowisko merytorycznymi przesłankami,

In 2005, the Ministry of Environment of the Republic of Poland did not have any data on the area of lands in national parks which were not owned by the State Treasury the purchase of which was necessary because of their natural values. The amount of finance required for acquisition of lands to be subject to strict, active or landscape protection was not estimated, either. Individual applications of national parks for finance for land acquisition addressed to the Ministry of Environment frequently did not contain justifications regarding introduction of strict or active protection in the land to be acquired.

NIK's conclusion

It is necessary to establish rules for classifying land for acquisition, and for consistent financing of priority acquisitions.

NIK's recommendation

In order to rationalize spending on acquisition of lands situated in the territory of a national park which are not owned by the State Treasury:

- the lands that are necessary to fulfil conservation objectives must be identified, and a justification for this must be provided,

V roku 2005 v Poľskej republike ani odbor ochrany prírody, ani ekonomický odbor Ministerstva životného prostredia nemal údaje týkajúce sa plochy pozemkov ležiacich v hraniciach národných parkov, ktoré nie sú vlastníctvom štátu a ktorých odkúpenie s ohľadom na prírodné hodnoty bolo nevyhnutné. Nebola tiež určená predbežná výška prostriedkov potrebných na odkúpenie pozemkov za účelom ich zahrnutia prísnu, aktívnou alebo krajinnou ochranou. Individuálne žiadosti národných parkov smerujúce do ministerstva životného prostredia o pridelenie prostriedkov na odkúpenie pozemkov spravidla neobsahovali zdôvodnenia týkajúceho sa zavedenia aktívnej alebo prísnej ochrany na pozemku navrhovanom na odkúpenie.

Závery NIK

Pri použití verejných prostriedkov na odkúpenie pozemkov od iných osôb než od štátu treba určiť pravidlá kvalifikovania pozemkov na odkúpenie a dôsledného financovania prioritných nákupov.

Odporúčanie NIK

Za účelom zracionalizovania výdavkov na odkúpenie pozemkov iných než patriacich štátu ležiacich na území parku treba:

- určiť, ktoré pozemky sú nevyhnutné pre realizáciu cieľov ochrany, zdôvodňujúc to stanovisko meritórnymi predpokladmi,

- realizować sukcesywnie wykupy gruntów wszędzie tam, gdzie istnieje udokumentowana degradacja obszaru chronionego wskutek niewłaściwego gospodarowania, bądź zaniechania wszelkiego gospodarowania i gdy zagrożone są chronione elementy przyrody.

W latach 2000 – 2004 nie realizowano wykupu gruntów od prywatnych właścicieli dla słowackich parków narodowych z powodu braku środków finansowych.

W TANAP występuje największy obszar (6.790 ha) wskazany i celowy do wykupu, objęty najwyższym, tj. 5 stopniem ochrony. W przypadku PIENAP natomiast potrzeba wykupu obejmuje jedynie 16,4 ha. Środki finansowe potrzebne na wykup gruntów szacowane są na kwotę 401 339 €, w tym największy udział ma TANAP, gdzie środki potrzebne na wykup gruntów objętych ochroną 3, 4 i 5 stopnia szacuje się na 351 747 €, tj. 87,6% kwoty ogółem.

W parku narodowym POŁONINY, wg szacunku jego kierownictwa istnieje potrzeba wykupu obszaru 17 727 ha, objętego ochroną od 3 do 5 stopnia. Stanowi to 59,5 % obszaru parku. Należy podkreślić jednak, że obszar celowy do wykupu i objęty 5 stopniem ochrony wynosi jedynie 350 ha, tj. 1,1% powierzchni parku.

- acquisitions must be made successively in places where a degradation of a protected area is taking place due to mismanagement or lack of management, and where wildlife components are threatened.

In the years 2000 – 2004, Slovak national parks did not acquire land from private owners for lack of financial resources.

The TANAP has the largest area (6,790 hectares) designated for sale, having the highest, i.e. the fifth degree of protection. In the PIENAP, the area which should be acquired covers 16.4 hectares only. Resources necessary for acquisition of land are estimated at EUR 401,339, out of which EUR 351,747, i.e. 87.6% are necessary to acquire the land qualified for the third, fourth and fifth degree of protection in the TANAP.

In the Połoniny National Park, according to the estimations by its management, there is a need for acquisition of 17,727 hectares having the third, fourth and fifth degree of protection, which constitutes 59.5% of the area of the park. It must be stressed, however, that the area qualified for the fifth degree of protection constitutes only 350 hectares, i.e. 1.1% of the area of the park.

- sukcesívne realizovať odkupovanie pozemkov všade tam, kde existuje zdokumentovaná degradácia chráneného územia v dôsledku nesprávneho hospodárenia, alebo zanechania akéhokoľvek hospodárenia, aj keď sú ohrozené chránené prvky prírody.

V rokoch 2000 – 2004 nebolo realizované odkupovanie pozemkov od súkromných vlastníkov pre slovenské národné parky z dôvodu nedostatku finančných prostriedkov.

V TANAP-e sa vyskytuje najväčšie územie (6.790 ha) označené a určené na odkúpenie s najvyšším, t.j. 5 stupňom ochrany. V prípade PIENAP-u však potreba odkúpenia zahŕňa jedine 16,4 ha. Finančné prostriedky potrebné na odkúpenie pozemkov sa odhadujú na sumu 401 339 €, v tom najväčší podiel má TANAP, kde prostriedky potrebné na odkúpenie pozemkov so stupňom ochrany 3, 4 i 5 sa odhadujú na 351 747 €, t.j. 87,6% celkovej sumy.

V národnom parku POLONINY, podľa odhadu jeho vedenia, existuje potreba odkúpenia územia 17 727 ha, so stupňom ochrany od 3 do 5. Predstavuje to 59,5 % rozlohy parku. Treba však zdôrazniť, že cieľová plocha na odkúpenie s 5-tým stupňom ochrany má len 350 ha, t.j. 1,1% rozlohy parku.

Zdaniem NIK i NKU nie wszystkie grunty prywatne, położone na terenie parku narodowego powinny podlegać wykupowi. Dotyczy to takich gruntów, którym nie zagraża degradacja w wyniku dotychczasowego użytkowania, a także gruntów, których właściciele nie występują w konflikcie z interesami ochrony przyrody. Przykładowo prawie 8% powierzchni TPN należy od 150 lat do wspólnoty ziemskiej, a zasady gospodarowania na tym obszarze zasadniczo nie odbiegają od wymogów ochronnych. Doświadczenia innych polskich parków wskazują, że istnieje możliwość zespolenia interesów prywatnych właścicieli i potrzeb ochrony przyrody. Oprócz potrzeby prowadzenia szerokiej edukacji istnieje uzasadnienie dla wprowadzenia instrumentów prawno-ekonomicznych mogących motywująco oddziaływać na właścicieli takich gruntów do określonych zachowań w zakresie ich użytkowania zgodnego z zasadami ochrony przyjętymi w parku narodowym.

Konkluzja NKU

Dla właściwego przestrzegania zasad ochrony dziedzictwa przyrodniczego należy określić priorytety, którymi należy się kierować przy kształtowaniu stosunków własnościowych zgodnie z obowiązującym prawem.

In the opinion of the NIK and the NKU, not all private land situated in the territory of national parks should be acquired. Lands which are not threatened with degradation and where the interests of environmental protection are not threatened do not have to be acquired. For instance, almost 8% of the area of the TPN for 150 has years belonged to a joint land property, and the management of this area is basically compliant with conservation requirements. The experiences of other Polish national parks show that the needs of private owners and wildlife conservation can be reconciled. Apart from a necessity to conduct extensive educational activities, it would be advisable to introduce legal and economic instruments which would motivate landowners to use their land without a breach of the rules established for national parks.

NKU's conclusion

In order to properly comply with the rules of natural heritage protection, a list of priorities must be developed so that ownership relations are compliant with the law.

Podľa NIK a NKÚ nie všetky súkromné pozemky, ležiace na území národného parku musia byť odkúpené. Týka sa to takých pozemkov, ktorým nehrozí degradácia v dôsledku doterajšieho užívania, ako aj pozemkov, ktorých vlastníci nie sú v konflikte so záujmami ochrany prírody. Napríklad takmer 8 % územia TPN patrí už 150 rokov pozemkovému spoločenstvu a zásady hospodárenia na tomto území podstatne sa neodlišujú od požiadaviek na ochranu. Skúsenosti iných poľských parkov hovoria, že existuje možnosť zjednotenia záujmov súkromných vlastníkov a potrieb ochrany prírody. Okrem potreby zavedenia širokej osvetvy existuje opodstatnenie zavedenia právno-ekonomických nástrojov, ktoré môžu pôsobiť motivujúco na vlastníkov takýchto pozemkov na určité správanie v oblasti ich užívania zhodného so zásadami ochrany platnými v národnom parku.

Závery NKÚ

Pre správne dodržiavanie zásad ochrany prírodného dedičstva je potrebné určiť priority, ktorými sa treba riadiť pri formovaní vlastníckych pomerov, v súlade s platnou legislatívou.

- Rekompensaty finansowe z tytułu ograniczonego użytkowania gruntów
- Financial compensations for limited use of land
- Finančné odškodnenie z dôvodu obmedzeného užívania pozemkov

7

Zgodnie z art. 60 i 61 ustawy o ochronie przyrody i krajobrazu, właścicielowi gruntów leżących w obrębie słowackiego parku narodowego przysługuje rekompensata finansowa. Rekompensatę wypłaca się z tytułu z ograniczenia gospodarczego wykorzystania gruntów oraz utrzymywania budynków, które są niezbędne dla ochrony gatunków flory i fauny. Administracja rządowa nalicza i wypłaca odpowiednie rekompensaty. Przykładowo, wysokość tych rekompensat w 2004 r. przedstawiała się następująco;

- Tatrzński Park Narodowy (TANAP) – dla 7 podmiotów wypłacono równowartość 449,5 tys. €,
- Park POŁONINY – dla 3 podmiotów wypłacono kwotę 452,6 tys. €, w tym dla Lasów Państwowych za ograniczenie użytkowania rezerwatu przyrodniczego Havesova wypłacono rekompensatę w kwocie 413,6 tys. €, co stanowiło 91,4% całkowitej kwoty wypłaconych rekompensat.

Wyniki kontroli w TANAP wskazują, że cały proces dokumentowania, kontroli i wypłaty rekompensat jest skomplikowany i długotrwały. Problemy z uzyskaniem rekompensat mają osoby fizyczne i wspólnoty gruntowe ze względu na brak uregulowania spraw własnościowych działek. Ponieważ wspólnota gruntowa nie jest podmiotem prawnym, więc musi posiadać stosowne pełnomocnictwo od każdego właściciela działki. Jest to co najmniej utrudnione, bowiem liczba

Pursuant to Article 60 and Article 61 of the Act on wildlife and landscape conservation, the owner of the land situated in the area of a Slovak national park is entitled to a financial compensation. Compensations are paid for limited use of land and maintenance of buildings necessary to protect fauna and flora. The government administration is responsible for calculating and paying compensations. For example, in 2004, the amounts of compensations were the following:

- in the Tatra National Park (TANAP) – an equivalent of EUR 449,500 was paid to seven entities,
- in the Połoniny National Park – EUR 452,600 were paid to three entities, including EUR 413,600 (91.4% of the total amount of compensations) paid to the State Forests for limitations on the use of the Havesova nature reserve.

The results of the audit in the TANAP show that the process of documenting, monitoring and paying out compensations is complex and lengthy. Natural persons and joint land properties have problems with obtaining compensations because the issues related to landownership are not properly regulated. Since a joint land property is not a legal subject, it must have a power of attorney from each owner of a plot. It is, however, very difficult, since the number of people grouped in

V súlade s čl. 60 a 61 Zákona o ochrane prírody a krajiny, vlastníkovi pozemkov ležiacich v hraniciach slovenského národného parku prináleží finančné odškodnenie. Odškodnenie sa vypláca z dôvodu obmedzenia hospodárskeho využívania pozemkov, ako aj udržiavania budov, ktoré sú nevyhnutné pre ochranu druhov flóry a fauny. Vládna administratíva vypočítava a vypláca zodpovedajúce odškodnenia. Napríklad výška týchto odškodnení v roku 2004 vyzerala nasledujúco;

- Tatranský národný Park (TANAP) - pre 7 subjektov bola vyplatená suma 499 493 €,
- Park POLONINY - pre 3 subjekty bola vyplatená suma 452 603€, v tom pre Štátne lesy za obmedzenia v užívaní prírodnej rezervácie Havesova bolo vyplatené odškodnenie vo výške 413 623€, čo predstavovalo 91,4% celkovej sumy vyplatených odškodnení.

Výsledky kontroly v TANAP-e ukazujú, že celý proces dokumentovania, kontroly a vyplácania odškodnení je komplikovaný a zdĺhavý. Problémy so získaním odškodnení majú najmä súkromné osoby a pozemkové spoločenstvá z dôvodu nevysporiadaných vlastníckych vzťahov k pozemkom. Pretože pozemkové spoločenstvo nie je právnym subjektom, musí mať zodpovedajúce splnomocnenie od každého vlastníka pozemku. Pretože počet osôb združených v pozemko-

osób zrzeszonych we wspólnotach gruntowych na terenie parku waha się od 100 do 1000 właścicieli.

Zgodnie z uregulowaniami prawnymi obowiązującymi w Polsce, z tytułu ograniczenia użytkowania gospodarczego gruntów prywatnych położonych na terenie parku narodowego, nie przysługuje żadna rekompensata finansowa. Rekompensata taka przysługuje jedynie w przypadku wystąpienia szkód w uprawach rolnych na gruntach leżących na terenie parku i jego otulinie, wyrządzonych przez dzikie zwierzęta. Rekompensaty takie wypłaca wówczas administracja parku narodowego. System rekompensat, stosowany na Słowacji, może być przykładem w rozważaniach dotyczących poszukiwań skutecznych instrumentów prawno-ekonomicznych, motywujących do zgodnego z zasadami ochrony przyrody użytkowania gruntów prywatnych położonych w obrębie polskiego parku narodowego.

Konkluzja NIK

W celu zminimalizowania skutków ograniczeń gospodarowania gruntami położonych na terenie parku narodowego należy kontynuować prace nad zmianą ustawy o ochronie przyrody w celu opracowania instrumentów prawno-ekonomicznych motywujących do takiego władania gruntami prywatnymi, które nie będzie naruszać zasad ochrony przyrody.

joint land properties usually stands between 100 and 1,000.

According to Polish legal regulations, no financial compensation is granted for limitations on economic activities conducted in private lands located in a national park. Compensations are given only for damages in agricultural cultivation in lands situated in parks caused by wild animals. Such compensations are paid by the administration of a national park. The system of compensations used in Slovakia may serve as an example in a search for effective legal and economic instruments motivating for such use of private lands located in Polish national parks that would be compliant with wildlife conservation principles.

NIK's conclusion

In order to minimize the effects of limitations on management of land situated in national parks, works on amendments to the Act on wildlife conservation should be continued with an aim to develop legal and economic instruments motivating for such use and management of private lands that would not violate wildlife conservation principles.

vých spoločenskách na území parku sa pohybuje v rozpätí od 100 do 1000 vlastníkov, je to zložitý problém.

V súlade s právnymi predpismi v Poľsku, z titulu obmedzenia hospodárskeho využitia súkromných pozemkov ležiacich v národných parkoch, nedostávajú ich vlastníci finančnú kompenzáciu. Táto kompenzácia patrí len v prípade škody spôsobenej divou zverou v oblasti národného parku a jeho ochranného pásma. Finančné odškodnenie vypláca administratíva parku. Systém odškodnenia, ktorý sa uplatňuje na Slovensku, môže byť dobrým príkladom v hľadaní optimálnych právno-ekonomických riešení, ktoré budú motivovať súkromných vlastníkov používať pozemky na území národného parku v súlade s požiadavkami ochrany prírody.

Závery NIK

Za účelom zminimalizovania obmedzení vlastníckych práv na pozemky ležiace na území národného parku je potrebné pokračovať v prácach na zmene zákona o ochrane prírody z dôvodu motivovania k takému hospodáreniu súkromnými pozemkami, ktoré nebude porušovať zásady ochrany prírody.

- Finansowanie ochrony przyrody w parkach narodowych
- Financing wildlife conservation in national parks
- Financovanie ochrany prírody v národných parkoch

Podstawowe różnice w organizacji ochrony przyrody w parkach narodowych Polski i Słowacji sprawiają, że porównywanie kwot wydatków ponoszonych przez te parki nie daje bezpośrednich podstaw do wyciągania szczególnych wniosków. Przychody przeznaczane są na pokrycie kosztów funkcjonowania polskich parków narodowych, obejmują bowiem wszelkie działania w zakresie ochrony przyrody, utrzymania tras turystycznych i ścieżek edukacyjnych, utrzymania ośrodków edukacyjnych, a także dróg wewnętrznych dla ruchu kołowego.

Budżet parku słowackiego obejmował głównie płace (ok. 75 %), a także opłaty za energię, utrzymanie transportu i łączności, czynszu dzierżawnego, kosztów delegacji itd. Zadania ochrony przyrody były realizowane przez Państwową Ochronę Przyrody, która swa obsługą obejmowała wszystkie formy ochrony na Słowacji. Dla zilustrowania w tabeli zestawiono wydatki, poniesione przez kontrolowane parki narodowe.

Basic differences in wildlife conservation organization in national parks of Poland and Slovakia do not allow for drawing conclusions on the basis of expenditures incurred by the parks in the two countries. Revenues are spent on financing costs of the functioning of Polish national parks, as they cover all types of activities in the area of wildlife conservation, maintenance of tourist routes and educational routes, maintenance of educational facilities, as well as internal routes for road traffic.

The budgets of Slovak national parks cover mainly remunerations (about 75%), as well as payments for energy, maintenance of transport and communications, rents, costs of delegations, etc. Wildlife conservation tasks are performed by the State Wildlife Conservation Authority and they cover all forms of conservation in Slovakia. The following table presents the expenditures incurred by the audited national parks.

Základné rozdiely v organizácii ochrany prírody v národných parkoch Poľska a Slovenska spôsobujú, že porovnávanie výdavkov vynakladaných týmito parkami neposkytuje priame dôvody pre osobitné závery. Príjmy sú určené na krytie nákladov na fungovanie poľských národných parkov, pretože zahrňujú všetky aktivity v oblasti ochrany prírody, udržiavanie turistických trás a náučných chodníkov, udržiavanie vzdelávacích stredísk, ako aj vnútorných dopravných ciest.

Rozpočet národného parku na Slovensku bol smerovaný hlavne na mzdy (cca. 75 %), ako aj na ďalšie náklady na bežnú prevádzku Správ parkov. Úlohy ochrany prírody boli realizované Štátnou ochranou prírody, ktorá zabezpečovala všetky formy ochrany prírody a krajiny na Slovensku. Pre ilustráciu sú v tabuľke zostavené výdavky, vynaložené kontrolovanými národnými parkami.

Środki będące w dyspozycji kierownictwa parków narodowych w tys. € Finances administered by managements of national parks (in thousand euro) Prostriedky, ktorými disponujú národné parky v tis. €	2000	2001	2002	2003	2004	Plan/Plan/Plán 2005
polskich/Poland/poľské	6227	6117	6389	7684	7583	6843
słowackich/Slovakia/slovenské	106	149	196	169	156	219

Państwowa Ochrona Przyrody RS otrzymuje środki i realizuje zadania z zakresu przedsięwzięć zapobiegawczych i ochronnych. W latach 2003 – 2004 na wszystkie 165 obszarów chronionych na Słowacji wydatkowano równowartość 9 mln €. Nie można jednak wprost przypisać części z tych środków do kwot wydatkowanych na obszarze kontrolowanych parków narodowych.

Źródłem przychodów słowackich parków narodowych głównie jest budżet państwa. Administracja parków narodowych nie pobiera opłat z tytułu udostępniania turystycznego i edukacyjnego. Zadsponowane w latach 2000 – 2005 dla parków narodowych środki finansowe przeciętnie w 28,7% były przeznaczone na finansowanie konkretnych programów realizowanych przez te parki w ramach zleceń dodatkowych. Środki pochodzące z Unii Europejskiej były praktycznie niedostępne dla słowackich parków, bowiem w latach 2000 – 2005 uzyskano zaledwie 13,5 tys. €.

W celu zapewnienia odpowiedniego poziomu edukacji przyrodniczej obywateli we wszystkich 3 kontrolowanych parkach słowackich istnieje potrzeba wybudowania sieci ośrodków edukacji oraz informacji. Dla realizacji wszystkich zadań, jakie przypisano słowackim parkom narodowym niezbędne jest dofinansowanie tej działalności kilkakrotnie przewyższające uzyskiwane dofinansowanie ze środków budżetu państwa. Takim niedoborem środków na ochronę przyrody

The State Wildlife Conservation Authority of the Slovak Republic receives finances and performs tasks related to preventive and conservation activities. In the years 2003 – 2004, an equivalent of EUR 9 million was spent on all 165 protected areas in Slovakia. However, concrete amounts out of this sum cannot be assigned to expenditures of the audited national parks.

Revenues of Slovak national parks mainly come from the state budget. The administrations of national parks do not receive payments for making parks available to tourist and educational purposes. On average, 28.7% of finances of national parks for the years 2000 – 2005 were designated for concrete programmes implemented by parks within additional works. Funds from the European Union were practically unavailable to Slovak national parks, as in the years 2000 – 2005 only EUR 13,500 were obtained.

In order to provide an appropriate level of environmental education of citizens in all three audited Slovak parks there is a need to establish a network of educational and information centres. Performance of all tasks assigned to Slovak national parks requires co-financing in the amount three times that high as the funds received from the state budget. Such deficit in finance for wildlife conservation is covered by the Ministry of Industry which gives subsidies for state forests enti-

Neúmernosť v oblasti financovania ochrany prírody približuje dolu uvedená tabuľka, zobrazujúca zdroje príjmov v prepočte na 1 hektár chráneného územia v porovnaní s rokom 2004. Aj v predchádzajúcich rokoch bolo na podobnej úrovni udržiavané financovanie obidvoch skupín kontrolovaných národných parkov. Vedenie národných parkov na Slovensku plní iba funkciu inštitúcie spravujúcej ochranu prírody a krajiny.

Štátna ochrana prírody SR dostáva prostriedky a realizuje úlohy z oblasti preventívnych a ochranných opatrení. V rokoch 2003 – 2004 na všetkých 165 chránených územiach na Slovensku bolo vynaložené cca 9 mil. €.

Zdrojom príjmov slovenských národných parkov je predovšetkým štátny rozpočet. Správa národných parkov nevyberá poplatky za turistické a vzdelávacie sprístupnenie. V rokoch 2000 – 2005 realizovali národné parky z finančných prostriedkov určených na financovanie konkrétnych programov celkovo 28,7 % v rámci dodatočných objednávok. Prostriedky z Európskej Únie boli pre slovenské parky vyčlenené v minimálnom rozsahu, nakoľko v rokoch 2000 – 2005 získali len 13,5 tis. €.

Za účelom zabezpečenia vhodnej úrovne environmentálneho vzdelávania občanov vo všetkých troch kontrolovaných slovenských parkoch je potrebné rozšíriť a zlepšiť postavenie siete vzdelávacích a informačných stredísk. Financovanie tejto činnosti je nevyhnutné zabezpečiť pri realizácii všetkých úloh slovenských národných parkov.

towarzyszą dopłaty, realizowane przez Ministerstwo Przemysłu, dla jednostek lasów państwowych. Tylko Lasy Państwowe działające na obszarze TANAP otrzymują z budżetu ok. 1 550 tys. € rocznie dofinansowania, mimo, że administracja parku narodowego ma zastrzeżenia do prawidłowości prowadzenia gospodarki leśnej, w aspekcie przestrzegania postanowień ustawy o ochronie przyrody i krajobrazu.

Skutkiem braku środków finansowych na zabezpieczenie i pełnienie zadań słowackich parków narodowych (zgodnie z wymogami ustawy o ochronie przyrody i krajobrazu) była niepełna realizacja zadań ochrony przyrody. Przykładowo niedobór środków w Parku Narodowym POŁONINY uniemożliwił:

- ochronę gniazd dzikich ptaków przed okradaniem ich z piskląt,
- monitorowanie wyrębu lasów,
- zapobieganie niepożądaney sukcesji naturalnej przez koszenie łąk ponad górna granicą lasów na powierzchni ok. 50 ha,
- utrzymanie oczekiwanej liczebności i stanu zdrowotnego stada żubrów,
- realizację działań zabezpieczających ciek wodny, skutkiem czego pogarszała się jakość

ties. The State Forests operating in the area of the TANAP receive from the budget about EUR 1.55 million annually, although the administration of the national park has certain objections with regard to regularity of forest management regarding compliance with the provisions of the Act on wildlife and landscape conservation.

As a result of lack of finances for performance of tasks by Slovak national parks (in accordance with the requirements of the Act on wildlife and landscape conservation), wildlife conservation tasks were not fully performed. For example, the deficit of the Połoniny National Park blocked the following activities:

- protection of nests of wild birds against stealing their chicks,
- monitoring of cutting,
- prevention of undesired natural succession through reaping meadows over the upper limit of the forests in the area of about 50 hectares,
- maintenance of the expected size and health of the bison herd,
- implementation of measures protecting water flows as a result of which the quality of waters

Dôsledkom nedostatku finančných prostriedkov na zabezpečenie a plnenie úloh slovenských národných parkov (v súlade s požiadavkami zákona o ochrane prírody a krajiny) bola neúplná realizácia úloh ochrany prírody. Napríklad nedostatok prostriedkov v Národnom parku POŁONINY obmedzil:

- ochranu hniezd divých vtákov pred vykrádaním neoperencov,
- monitorovanie výrubu lesov,
- predchádzanie nežiaducej prírodnej sukcesii kosením lúk nad hornou hranicou lesov na ploche cca. 50 ha,
- udržanie očakávaného počtu a zdravotného stavu stáda zubrov,
- realizáciu aktivít zabezpečujúcich vodné toky, v dôsledku čoho sa zhoršovala kvalita

wód, co ma negatywny wpływ na zachowanie różnorodności.

TANAP nie realizował zadań ochrony przyrody w dni wolne od pracy ze względu na niewystarczającą liczbę zatrudnionych, a zwłaszcza strażników ochrony przyrody. W Parku Narodowym POŁONINY zaledwie jeden strażnik realizował zadania z zakresu ochrony przyrody, a brak pokrycia zasięgiem telefonii komórkowej terenu parku nie zapewniał mu bezpieczeństwa wykonywania czynności służbowych oraz utrudniał z nim kontakt. Niedobór środków finansowych nie pozwalał także na właściwą działalność popularyzatorską (np. drukowanie wydawnictw informujących o przyrodzie danego parku), która była realizowana w znikomym stopniu.

Budżet państwa finansuje utrzymanie administracji polskich parków narodowych oraz dofinansowuje płace pracowników niektórych gospodarstw pomocniczych. Z budżetu tego nie były finansowane zabiegi ochronne, a także przedsięwzięcia w zakresie edukacji, utrzymania ścieżek i dróg komunikacyjnych. Głównym źródłem finansowania programów ochrony są przychody uzyskiwane przez gospodarstwa pomocnicze z tytułu zrównoważonego użytkowania terenów chronionych, które były przeznaczane na cele związane z ochroną przyrody.

Porównawczo polskie parki narodowe, objęte przedmiotową kontrolą NIK, dysponowały istot-

has deteriorated which, in turn, has an adverse impact on preservation of diversity.

The TANAP did not perform wildlife conservation tasks on holidays due to insufficient number of employees, especially wildlife wardens. In the Połoniny National Park, only one warden performed tasks related to wildlife conservation and the lack of range of mobile communications did not allow for contacting him and for security of his professional duties. Financial deficit did not permit proper popularizing activities (e.g. publication of informative materials on parks), which consequently were very limited.

The state budget finances the maintenance of the administrations of Polish national parks and co-finances remunerations of employees of some auxiliary holdings. The state budget does not finance conservation activities nor tasks related to education, maintenance of paths and communication routes. The main source of finance for conservation programmes is revenue of auxiliary holdings from sustainable use of protected areas designated for wildlife conservation purposes.

The Polish national parks subject to the NIK's audit indeed disposed of a higher amount of

vôd, čo má negatívny vplyv na zachovanie rôznorodosti.

TANAP nerealizoval úlohy ochrany prírody počas dní pracovného voľna z dôvodu nepostačujúceho počtu zamestnaných, najmä strážcov ochrany prírody. V národnom parku POŁONINY iba jeden strážca realizoval úlohy z oblasti ochrany prírody a slabé pokrytie oblasti parku signálom GSM nezaistovalo mu bezpečnosť vykonávania služobných povinností a sťažovalo kontakt s nim. Nedostatok finančných prostriedkov tiež neumožňoval normálnu propagačnú činnosť (napr. tlač periodík informujúcich o prírode daného parku), ktorá bola realizovaná v nepatrnej miere.

Štátny rozpočet financuje udržanie správy poľských národných parkov, ale aj dofinancováva platy pracovníkov niektorých pomocných hospodárstiev. Z tohto rozpočtu neboli financované ochranné činnosti, ako aj predsavzatia v oblasti vzdelávania, udržiavania chodníkov a komunikácií. Hlavným zdrojom financovania programov ochrany sú príjmy dosahované pomocnými hospodárstvami z titulu vyváženého využívania chránených území, ktoré boli určené na ciele súvisiace s ochranou prírody.

Pre porovnanie poľské národné parky, ktoré boli podrobené kontrole NIK, disponovali väčšími

nie większymi środkami finansowymi. Generalnie nie stwierdzono, aby występował niedobór środków, który uniemożliwiłby prowadzenie niezbędnych działań ochronnych. Wszystkie parki posiadały własne ośrodki edukacyjne, z których korzystali odwiedzający te obszary chronione. Na większości szlaków turystycznych odwiedzający górskie parki narodowe uiszczają opłaty, które pobiera gospodarstwo pomocnicze parku narodowego z przeznaczeniem na ochronę przyrody.

W polskich parkach występuje natomiast niedobór środków na zadania inwestycyjne, wykup gruntów prywatnych, a także na sfinansowanie prac związanych z opracowaniem 20 letnich planów ochrony. W szczególności niezbędne są środki na opracowanie i wdrożenie jednolitego systemu monitoringu przyrodniczego, opartego na systemie identyfikacji geograficznej GIS (Geographic Information System).

Porównawczo działalność parku narodowego we Francji finansuje przede wszystkim budżet republiki, a dotacje przyznane z Ministerstwa Ekologii i Zrównoważonego Rozwoju dostarczają parkom 2/3 dochodów na funkcjonowanie i ponad 3/4 przychodów na inwestycje. Parki otrzymują też pomoc finansową od samorządów lokalnych, organizacji międzynarodowych i z mecenatu osób prawnych i fizycznych (fundacje) – ok. 1/4 przychodów ogółem. Pomoc międzynarodową stanowią głównie środki unijne, a w szczególności fundusze w ramach programów: Leader, LIFE,

finance. On the whole, financial deficits have not been found that would prevent necessary conservation activities. All national parks had their own education centres, and tourists must pay fees for visiting the majority of tourist routes. Fees are collected by auxiliary holdings and they are designated for financing wildlife conservation.

Polish national parks, however, suffer from insufficient finance for investments, acquisition of private land and financing works related to development of twenty-year conservation plans. In particular, funds are necessary to develop and implement a unified wildlife monitoring system based on the Geographic Information System (GIS).

By comparison, the activity of a national park in France is financed, in the first place, by the state budget, and subsidies granted by the Ministry of Ecology and Sustainable Development provide parks with 2/3 of revenue designated for their functioning and over 3/4 of revenue for investments. Besides, parks receive financial assistance from local self-governments, international organizations and from legal and natural persons (foundations) – 1/4 of total revenue. International assistance usually comes from the European Union's resources, in particular from funds obtained in

finančnými prostriedkami. Vo všeobecnosti sa nevykytoval nedostatok prostriedkov, ktorý by znemožňoval vykonávanie nevyhnutných ochranných činností. Všetky parky majú vlastné vzdelávacie strediská, ktoré využívajú návštevníci chránených území. Na väčšine turistických trás návštevníci horských národných parkov platia poplatky, ktoré inkasuje pomocné hospodárstvo národného parku s určením na ochranu prírody.

V poľských parkoch sa však vyskytuje nedostatok prostriedkov na investičné úlohy, nákup súkromných pozemkov, ako aj na financovanie prác súvisiacich s vypracovaním 20-ročných plánov ochrany. Obzvlášť sú nevyhnutné prostriedky na vypracovanie a aplikovanie uceleného systému environmentálneho monitoringu, založeného na systéme geografickej identifikácie GIS (Geographic Information System).

Pre porovnanie činnosť národného parku vo Francúzsku sa financuje predovšetkým zo štátneho rozpočtu republiky a dotácie priznané Ministerstvom ekológie a vyváženého rozvoja poskytujú parkom 2/3 príjmov na činnosť a vyše 3/4 príjmov na investície. Parky tiež dostávajú finančnú pomoc od miestnych samospráv, medzinárodných organizácií a z sponzorstva právnických a fyzických osôb (nadácie) - cca. 1/4 príjmov celkom. Medzinárodnú pomoc predstavujú predovšetkým prostriedky EÚ, najmä fondy v rámci programov: Leader, LIFE, Európskeho verejného fondu,

Europejskiego Funduszu Społecznego, Europejskiego Funduszu Orientacji i Gwarancji Rolnej, Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego. Ponadto w finansowaniu działań parków narodowych partycypuje Narodowy Fundusz Zagospodarowania i Rozwoju Terytorialnego. W finansowaniu parków narodowych Francji inne organizacje międzynarodowe mają udział marginalny.

Dochody własne francuskich parków stanowią od 2 do 5 % budżetu parku i pochodzą ze sprzedaży produktów pochodnych, świadczenia usług (wycieczki z przewodnikiem, staże, wystawy, itp.), opłat i należności, przychodów z nieruchomości (noclegi, wynajem czasowy i długoterminowy, dzierżawy własności rolnej, opłaty z tytułu najmu).

Zasadą dobrej praktyki jest, aby parkowi narodowemu zapewnić wystarczające środki na ochronę przyrody, przy uwzględnieniu możliwych do uzyskania przychodów z innych źródeł, nie kolidujących z celami ochronnymi parku, a w szczególności:

- jeżeli występuje niedobór środków to alokacja dostępnych środków powinna być adekwatna do potrzeb ochrony różnorodności biologicznej,
- w wyniku niedoboru środków nie następuje zmniejszenie zakresu realizacji zadań ochronnych,

the framework of the following programmes: Leader, LIFE, the European Social Fund, the European Agricultural Guidance and Guarantee Fund and the European Regional Development Fund. Furthermore, the National Fund for Relocation and Local Development also participates in financing activities of national parks. Other international organizations have only a small share in financing activities of French national parks.

Own revenue of French parks constitutes from 2% to 5% of their budgets and it comes from sales of derivative products, sales of services (guided tours, placements, exhibitions, etc.), fees and receivables, revenue from estates (accommodation, temporary and long-term rent, lease of agricultural property, lease charges).

It is a good practice to provide a national park with suitable finances for wildlife conservation having regard to other possible sources of revenue which do not collide with conservation objectives of the park, in particular:

- if there is a deficit in finances, allocation of available finances should be adequate to the requirements of biological diversity conservation,
- the scope of conservation tasks performance does not reduce as a result of a deficit,

Európskeho poľnohospodárskeho usmerňovacieho a záručného fondu, Európskeho fondu regionálneho rozvoja. Okrem toho na financovaní činnosti národných parkov participuje Národný fond infraštruktúry a územného rozvoja. Na financovaní národných parkov vo Francúzsku majú iné medzinárodné organizácie iba marginálny podiel.

Vlastné príjmy francúzskych parkov predstavujú od 2 do 5 % rozpočtu parku a pochádzajú z predaja vedľajších produktov, poskytovania služieb (výlety so sprievodcom, stáže, výstavy, a pod.), poplatkov a pohľadávok, príjmov z nehnuteľností (nocľahy, krátko- a dlhodobý prenájom, nájom poľnohospodárskeho vlastníctva, poplatky za nájom).

Zásadou dobrej praxe je, aby národný park mal zabezpečené postačujúce prostriedky na ochranu prírody, pri zohľadnení reálnych príjmov z iných zdrojov, nekolidujúcich s ochrannými cieľmi parku, najmä:

- ak sa vyskytuje nedostatok prostriedkov, vtedy alokácia dostupných prostriedkov musí byť adekvátna potrebám ochrany biologickej rôznorodosti,
- v dôsledku nedostatku prostriedkov nenastáva zmenšenie rozsahu realizácie ochranných úloh,

- system planowania środków budżetowych na kolejne lata powinien uwzględniać zadania ochronne, wynikające z wieloletniego planu ochrony przyrody,
- park powinien posiadać możliwość realizacji wieloletnich projektów, wymagających angażowania środków budżetowych oraz pomocowych,
- strategia lub plan ochrony w zakresie poszczególnych działań ochronnych powinien wyszczególniać przynajmniej szacunkowe nakłady niezbędne do poniesienia na poszczególne formy ochrony.

- the system for planning budgetary resources for following years should take into account conservation tasks included in the multi-annual wildlife conservation plan,
- a park should have an opportunity to implement multi-annual projects that require involvement of budgetary resources and aid measures,
- the strategy or conservation plan related to particular conservation activities should identify at least estimated outlays necessary for particular forms of conservation.

- systém plánovania rozpočtových prostriedkov na nasledujúce roky musí zohľadňovať ochranné úlohy, vyplývajúce z dlhodobého plánu ochrany prírody,
- park musí mať možnosť realizácie dlhodobých projektov, vyžadujúcich si angažovanie prostriedkov z rozpočtu a z pomoci,
- stratégia alebo plán ochrany v oblasti jednotlivých ochranných činností musí obsahovať aspoň predbežné náklady, ktoré sa musia vynaložiť na jednotlivé formy ochrany.

- Gospodarka leśna, a wymogi ochrony przyrody
- Forest management versus wildlife conservation requirements
- Lesné hospodárstvo a požiadavky na ochranu prírody

Na terytorium Słowacji plany gospodarki leśnej opracowane na lata 1997 – 2006 przez Lasy Państwowe na obszarze Tatrzańskiego Parku Narodowego i na lata 2003 – 2004 na obszarze parku narodowego POŁONINY nie uwzględniały w pełni wymogów ochrony przyrody. Lasy, które są częścią parku narodowego muszą pełnić przede wszystkim priorytetową funkcję w zakresie ochrony przyrody. Pozyskiwanie drzewa, zgodnie z ustawą, może być prowadzone o ile nie stoi w sprzeczności z wymogami ochrony przyrody. Kontrola NKU stwierdziła, że zasady tej nie przestrzegano. Przykładowo, kierownictwo parku narodowego POŁONINY opracowało projekt wyznaczenia terenów leśnych o szczególnym znaczeniu dla ochrony przyrody na obszarze 10 267,4 ha. Lasy Państwowe uznały jednak, że jedynie obszar o powierzchni 867,7 ha powinien zostać objęty tym projektem (tylko teren o piątym stopniu ochrony). Stanowiło to jedynie 8,4% obszaru uznanego przez kierownictwo parku jako obszar, który winien podlegać szczególnej ochronie i 2,8% powierzchni lasów leżących na terytorium parku. Kierownictwo parku narodowego POŁONINY opracowało szereg dezyderatów i zastrzeżeń do gospodarczego wykorzystania tak znacznych obszarów parku narodowego. Propozycje te i zastrzeżenia nie zostały jednak uwzględnione przez organy administracji rządowej Słowacji.

Kierownictwo TANAP żądało od Lasów Państwowych, by w planach gospodarki leśnej ujmo-

In the Slovak Republic, forest management plans developed for the years 1997 – 2006 by the State Forests in the area of the Tatra National Park and for the years 2003 – 2004 in the area of the Połoniny National Park did not consider all wildlife conservation requirements. Forests, which are part of a national park, must, first of all, have a priority function in wildlife conservation. Harvesting timber, according to the Act, may take place only if it does not violate wildlife conservation requirements. The NKU's audit has found that this rule was not complied with. For example, the management of the Połoniny National Park developed a draft project for establishing a forest of particular importance for wildlife conservation in the area of 10,267 hectares. The State Forests decided, however, that only 867.7 hectares should be covered by this project (only the area qualified for the fifth degree of protection). This constituted only 8.4% of the area assessed by the management of the park as an area that should be subject to particular protection, and 2.8% of the area of the forests located in the park. The management of the Połoniny National Park identified several demands and objections regarding sound management of such large areas of the park, they were not, however, taken into consideration by Slovak government administration bodies.

The TANAP management demanded from the State Forests to include natural methods for for-

Na Slovensku lesné hospodárske plány vypracované na roky 1997 – 2006 Štátnymi lesmi na území Tatranského národného Parku a na roky 2003 – 2004 na území národného parku POLONINY nezohľadňovali plne požiadavky na ochranu prírody. Lesy sú súčasťou národného parku a musia spĺňať predovšetkým prioritnú funkciu v oblasti ochrany prírody. Ťažba dreva, v súlade s týmto zákonom, môže byť realizovaná len vtedy, ak to nie je v rozpore s požiadavkami na ochranu prírody. Kontrola NKÚ zistila, že táto zásada nebola dodržiavaná. Napríklad vedenie národného parku POLONINY vypracovalo projekt určenia lesných plôch s osobitným významom pre ochranu prírody na rozlohe 10 267,4 ha. Štátne lesy však uznali, že postačí, ak sa tento projekt bude vzťahovať jedine na územie s rozlohou 867,7 ha (iba územie s piatym stupňom ochrany). Predstavovalo to len 8,4 % plochy uznanej vedením národného parku za územie, ktoré musí podliehať osobitnej ochrane a 2,8 % plochy lesov ležiacich na území parku. Vedenie národného parku POLONINY vypracovalo celý rad požiadaviek a výhrad voči hospodárskemu využívaniu tak veľkých plôch národného parku. Tieto návrhy a výhrady neboli však orgánmi vládnej administratívy Slovenska zohľadnené.

Vedenie TANAP-u požadovalo od štátnych lesov, aby do lesných hospodárskych plánov

wać naturalny sposób odtworzenia lasów. Na obszarach, gdzie naturalne odtworzenie lasu nie było możliwe, kierownictwo TANAP wskazywał na potrzebę uwzględnienia nasadzeń drzew o strukturze zbliżonej do drzewostanu naturalnego w celu zwiększenia stabilności drzewostanu i zwiększonej odporności na wichury i wiatrołomy.

Konkluzja NKU

Istnieje pilna potrzeba określenia roli i miejsca planów gospodarki leśnej i włączenia tych planów jako elementu programu działań parków narodowych na terytorium Słowacji z uwzględnieniem podporządkowania gospodarki leśnej prowadzonej na terytorium parków narodowych wymogom ochrony przyrody, a nie tylko jej funkcjom produkcyjnym.

Magurski Park Narodowy, utworzony w 1995 r. na bazie lasów państwowych Nadleśnictwa Nowy Żmigród, zaprzestał gospodarczego wykorzystania lasów i tym samym zostały stworzone dogodniejsze warunki życia i rozrodu dla zagrożonych i rzadkich gatunków zwierząt (niedźwiedzia, wilka, rysia, orła przedniego, orlika i puszczyka uralskiego). Na jego terenie utworzone zostały 3 duże obszary ochrony ścisłej, które stały się miejscami dla rozwoju fauny. W zakresie ochrony płazów wykonano 16 oczek wodnych, zlokalizowanych na obszarach nieleśnych do życia i rozrodu płazów, kumaków górskich, żaby moczarowej

est restoration in forest management plans. In the areas where natural forest restoration was impossible, the TANAP management paid attention to a need for considering planting of trees the structure of which would be similar to the natural stand in a bid to increase the stability of the stand and resistance to gales.

NKU's conclusion

There is an urgent need for identifying the role and position of forest management plans and for including them in programmes for activities of national parks in Slovakia, taking into account subordinating forest management in national parks to the requirements of wildlife conservation, and not only to its productive functions.

The Magura National Park, established in 1995 in the area of state forests of the Nowy Żmigród Forestry Commission, ceased economic use of forests, creating, at the same time, favourable conditions for living and reproduction of endangered and rare animal species (bear, wolf, lynx, golden eagle, spotted eagle and Ural owl). In the area of the park, three large strict protection areas were established, which added to the development of its fauna. Conservation of amphibians consisted in creation of 16 small ponds where amphibians, yellow-bellied toad, moorfrog and common frog can live and reproduce. Thanks to

boli zahrňované prirodzené spôsoby reprodukcie lesov. Na územiach, kde prirodzená obnova lesov nebola možná, poukazyvalo vedenie TANAP-u na potrebu zohľadnenia vysádzania stromov so štruktúrou podobnou prirodzenému lesnému porastu za účelom zvýšenia stability lesov pri víchriciach a vetrolamoch.

Závery NKÚ

Potrebné je určiť úlohy a miesta leśných hospodárskych plánov a zaradiť tieto plány do programu činnosti národných parkov na území Slovenska so zohľadnením podriadenia leśného hospodárstva požiadavkám ochrany prírody, a nie len jej výrobným funkciám.

Magurský národný park, utvorený v 1995 roku na báze štátnych lesov leśného závodu Nowy Żmigród, zanechal hospodárske využívanie lesov, čím boli vytvorené lepšie podmienky pre život a rozmnožovanie pre ohrozené a zriedkavé druhy zvierat (medveďa, vlka, rysa, orla veľkého, orliaka a kuvika uralského). Na jeho území boli vytvorené 3 veľké oblasti prísnej ochrany, ktoré sa stali miestami pre rozvoj fauny. V oblasti ochrany plazov bolo zriadených 16 vodných očiek, umiestnených na nezalesnených lokalitách. Týmto boli vytvorené dobré podmienky pre život a rozmnožovanie plazov, kunky žltobruchej,

i trawniej. Poprzez wykaszanie ok. 120 ha łąk oraz kulturowy wypas owiec nie dopuszczono do zarastania łąk i polan przez samosiejki sosny, brzozy i modrzewia. Pozostaje jednak w tym parku problem renaturyzacji ekosystemów leśnych, bowiem poprzednio w ramach produkcji leśnej na dawnych polach uprawnych nasadzono jako przedplon sosnę, która w warunkach naturalnych nie występowała w takiej skali. Wymaga to więc wykonania trzebieży i doprowadzenia do ukształtowania lasu mieszanego ze znacznym udziałem buczyny karpackiej.

W pozostałych polskich parkach narodowych pozyskiwanie drewna było związane jedynie z czynnościami prowadzonymi w ramach przebudowy, pielęgnacji i cięć sanitarnych. Cięcia były prowadzone zgodnie z zadaniami ochronnymi parku w oparciu o szczegółowe plany ochrony biocenozy leśnych, które zakładają różnorodność gatunkową drzew. Temu mają służyć takie rodzaje zabiegów prowadzone przez człowieka, jak cięcia: przebudowujące, wspomagające, regulujące, stabilizujące i interwencyjne.

Analiza struktury drzewostanów na terenie przygranicznych parków narodowych Polski i Słowacji wykazała większe zróżnicowanie drzew rosnących w parkach narodowych Polski. Oprócz świerka (przeważającego na terenie Tatrzańskiego Parku Narodowego) występowały również pozostałe gatunki drzew, w tym liściaste. Na terenie Magurskiego Parku Narodowego przewa-

mowing an area of about 120 hectares and pasturing of sheep, self-seeders of pine, birch and larch were prevented from expansion on meadows. Yet, in the park there is still the problem of re-naturalizing forest ecosystems, as previously pines were planted as the forecrop and in natural conditions they did not exist in such large numbers. Therefore, forest thinning is required so that to established a mixed forest with numerous Carpathian beeches.

In the rest of Polish national parks, timber harvest was connected only with activities undertaken in the framework of stand conversion, improvement and sanitary cutting. Cuttings were applied on the basis of detailed plans for conservation of forest biocenosis which took into account the diversity of tree species. For this reason, various types of cutting were applied, such as stand conversion cutting, auxiliary cutting, regulatory cutting, stabilizing cutting and sanitary cutting.

An analysis of the stand structure in the area of the borderland national parks in Poland and Slovakia showed a bigger diversity of the trees growing in Polish national parks. Apart from spruces (predominant in the area of the Tatra National Park), there were also other tree species, including broadleaved trees. In the area of the Magura National Park broadleaved forests predominate

żaby močiarnej a trávnej. Kosenie cca. 120 ha lúk a kultúrové vypásanie ovcami spôsobilo, že lúky a čistiny nezarastali samovysievaním sa borovice, brezy a smrekovca. Ostáva však v tomto parku problém renaturizácie leśných ekosystémov, nakoľko v minulosti v rámci leśnej výroby bola na pôvodných poliach vysadená borovica ako prechodná vegetácia, ktorá sa tu v prirodzených podmienkach v takom meradle nevyskytovala. Vyžaduje si to kľčovanie a sformovanie zmiešaného lesa s významným podielom karpatskej bučiny.

V ostatných poľských národných parkoch ťažba dreva súvisela jedine s činnosťami vykonávanými v rámci prestavby, kultivácie a ozdravovania. Výrezy sa vykonávali v súlade s ochrannými úlohami parku na základe podrobných plánov ochrany leśných biocenz, ktoré predpokladajú druhovú rôznorodosť drevín. Tomu majú slúžiť druhy zásahov vykonávané človekom, ako sú: prestavbové, podporné, regulačné, stabilizačné a intervenčné výrezy.

Analýza štruktúry drevných porastov na území prihraničných národných parkov Poľska a Slovenska ukázala väčšie diferencovanie stromov rastúcich v národných parkoch Poľska. Okrem smreka (prevažujúceho na území Tatranského národného parku) sa vyskytovali aj iné druhy stromov, v tom listnaté. Na území Magurského národného parku prevažujú listnaté (hlavne buk karpatský).

żają lasy liściaste (głównie buk karpacki). Zarówno na terenie Tatrzańskiego Parku Narodowego jak i Magurskiego Parku Narodowego struktura drzewostanów była w przeszłości (w I połowie XX wieku) kształtowana pod kątem gospodarczego wykorzystania lasów. Zmiana struktury drzewostanu w minionych latach miała na celu gospodarcze wykorzystanie lasów, a nie zachowanie jego różnorodności. Po utworzeniu parków narodowych (w latach pięćdziesiątych ubiegłego wieku) i zaprzestaniu gospodarczego wykorzystania lasów następowało systematyczne (jeszcze nie w pełni zadawalające) zróżnicowanie struktury drzewostanu oraz zróżnicowanie wiekowe drzewostanu. Jest to wynikiem prowadzonych przez parki na terenie Polski cięć przebudowujących i cięć regulujących.

Konkluzja NIK i NKU

Jednowiekowy drzewostan i brak zróżnicowania struktury drzewostanu mogły być jedną z istotnych przyczyn tak wielkich zniszczeń, jakie wystąpiły na obszarze TANAP na terytorium Słowacji w dniu 19 listopada 2004 r., gdzie w wyniku silnych ruchów mas powietrza uległo zniszczeniu ponad 50 % drzewostanu składającego się w zdecydowanej większości z monokultury świerkowej.

(mainly the Carpathian beech). Both in the Tatra National Park and in the Magura National Park, in the past (first half of the 20th century) the stand structure was shaped in such a way as to be used for economic purposes. A change in the stand structure in the recent years was aimed at economic use of forests and not at preserving their diversity. After national parks were created (in the 1950s) and economic use of forests was abandoned, a systematic diversification of the stand structure began (it is not satisfactory yet, though). Its results form stand conversion cuttings and regulatory cuttings applied in Poland.

NIK and NKU's conclusion

Lack of diversified stand structure and equal age of the stands could be one of the reasons for such serious damages that took place in the area of the TANAP in Slovakia on 19 November 2004, where due to strong movements of masses of air over 50% of stands were destroyed, consisting mostly of spruces.

Rovnako na území Tatranského národného parku, ako aj Magurského národného parku bola v minulosti štruktúra drevných porastov (v I. polovici XX. stor.) formovaná za účelom hospodárskeho využitia lesov. Cieľom zmeny štruktúry drevného porastu v predchádzajúcich rokoch bolo hospodárske využitie lesov a nie zachovanie ich rôznorodosti. Po vytvorení národných parkov (v päťdesiatych rokoch minulého storočia) a zanechaní hospodárskeho využívania lesov nastalo systematické (aj keď ešte nie plne uspokojivé) diferencovanie štruktúry lesného porastu, ako aj jeho vekové diferencovanie. Je to výsledok predstavbových a regulačných rezov vykonávaných v parkoch na území Poľska.

Závery NIK a NKÚ

Storočný porast a chýbajúca diferenciacia štruktúry lesa mohli byť jednou z dôležitých príčin tak veľkého zničenia, aké vzniklo na území TANAP-u dňa 19. novembra 2004, kedy v dôsledku silných pohybov mas vzduchu bolo zničených vyše 50% lesa zloženého zväčša zo smrekovej monokultúry.

Zasadą dobrej praktyki jest, aby w parku w którym prowadzi się pozyskanie drewna z drzewostanów:

- nie było wątpliwości, że zaplanowane i prowadzone zabiegi były rzeczywiście niezbędne z punktu widzenia celów ochrony parku;
- lokalizacja zabiegów przebudowy drzewostanów i priorytety podejmowania działań przebudowy odpowiadały potrzebom ekologicznym, a nie ekonomicznym,
- aby nawet w celu przebudowy drzewostanów nie prowadzono cięć w drzewostanach, które są kluczowe dla zachowania różnorodności biologicznej,
- drzewa martwe, zamierające, złamane i wyrwane były usuwane tylko wtedy, gdy zagrażają masowym rozmnożeniem się owadów i grzybów mogących naruszyć trwałość ekosystemów leśnych.

It is a good practice that in a national park where timber is harvested:

- there are no doubts as to whether planned and introduced activities are indeed necessary from the perspective of the park's conservation objectives,
- location of stand conversion measures and their priorities satisfy ecological needs and not economic needs,
- cutting is not applied to stands which are particularly important for conservation of biological diversity,
- dead, broken or toppled trees are removed only if they pose a threat of mass multiplication of insects and fungi which can disturb the stability of forest ecosystems.

Zásadou dobrej praxe je, aby v parku, v ktorom sa vykonáva ťažba dreva z lesných porastov:

- neboli pochybnosti, že naplánované a vykonávané činnosti sú naozaj nevyhnutné z hľadiska cieľov ochrany parku;
- lokalizácia činnosti prestavby lesných porastov a priority iniciovania prestavby zodpovedali ekologickým a nie ekonomickým potrebám,
- aby pri prestavbe lesných porastov neboli vyrábané porasty, ktoré sú kľúčové pre zachovanie biodiverzity,
- mŕtve, slabnúce, zlomené a prevrátené stromy boli odstraňované len vtedy, keď hrozia masovým rozmnožovaním sa hmyzu a húb, ktoré môžu narušiť trvácnosť lesných ekosystémov.

- Gospodarka łowiecka na terenie przygranicznych parków narodowych
- Hunting in the area of borderland national parks
- Poľovníctvo na území prihraničných národných parkov

10

W badanym okresie na terenie polskich parków narodowych nie prowadzono polowań na zwierzynę płową. Miały miejsce jedynie przypadki odstrzałów sanitarnych i redukcyjnych. W przypadku Tatrzańskiego Parku Narodowego było to kilka sztuk rocznie. Odstrzały redukcyjne i sanitarne odpowiadały kryteriom określonym w planach ochrony przyrody. Granice obszarów ochrony zwierzyny łownej zostały wyznaczone w rozporządzeniu Ministra Środowiska. Przykładowo, powierzchnia tej strefy w przypadku Pienińskiego Parku Narodowego wynosi 2.057 ha, tj. 76,7% powierzchni otuliny. Roczne plany łowieckie dla obwodów łowieckich w latach 2002 – 2004 nie przewidywały trybu opiniowania przez dyrektora parku. Powierzchniowy rozmiar szkód powodowanych przez zwierzynę na terenie parku wynosił, przykładowo w Magurskim Parku Narodowym od 3,7% w 2004 r. do 4,5% w 2002 r. Szkody wyrażone przez zwierzynę z terenu Tatrzańskiego Parku Narodowego były na poziomie akceptowalnym. Szacunki uszkodzeń przez zwierzynę płową powinny odnosić się do stabilności ekosystemu leśnego w dłuższym okresie czasu i nawet wysoki poziom uszkodzeń drzewostanów w jednym roku nie musi wskazywać na potrzebę redukcji populacji zwierząt.

Na terenie Babiogórskiego Parku Narodowego nie były organizowane polowania. Rada Naukowa Babiogórskiego Parku Narodowego, rozpatrując zagadnienia ochrony przyrody i ekosystemów jako

In the audited period, in the area of Polish national parks, deer were not hunted at all, apart from sanitary and population culling. In the Tatra National Park, a few items were culled annually. Population and sanitary culling was compliant with the criteria determined in annual conservation plans. The borders of areas where game was protected were described in the Regulation by the Minister of Environment. For example, in the Pieniny National Park the surface of this area was 2,057 hectares, that is 76.7% of the buffer zone. Annual hunting plans for the years 2002 – 2004 did not assume a need for issuing opinions by the director of the park. The damages caused by game in the area of the Magura National Park covered 3.7% in 2004 and as many as 4.5% in 2002. Damages in the Tatra National Park did not exceed the accepted level. However, estimations with regard to deer should refer to stability of the forest ecosystem in a longer period, and even a high level of forest stand depletion over one year does not necessarily require a reduction in population of the animals.

In the Babia Góra National Park, no hunts were organized. The Scientific Board of the Babia Góra National Park, while considering wildlife and ecosystem conservation tasks as a unity

W skúmanom období neboli na území poľských národných parkov organizované poľovačky na raticovú zver. Vyskytli sa iba prípady ozdravných a redukčných odstrelov. V prípade Tatranského národného parku to bolo niekoľko kusov ročne. Redukčný a ozdravný odstrel zodpovedal kritériám stanoveným v plánoch ochrany prírody. Hranice území ochrany lovej zveri boli určené v Nariadení ministra životného prostredia. Napríklad rozloha tejto oblasti v prípade Pieninského národného parku je 2.057 ha, t.j. 76,7% ochranného pásma.

Ročné poľovné plány pre poľovné revíry v rokoch 2002 - 2004 nezohľadňovali potrebu posudzovania riaditeľom parku. Plošný rozmer škôd spôsobených zverou na území parku bol, napríklad v Magurskom národnom parku od 3,7 % v roku 2004 do 4,5 % v roku 2002.

Škody spôsobené zverou z oblasti Tatranského národného parku boli na prijateľnej úrovni. Odhad škôd spôsobených raticovou zverou mal by sa totiž vzťahovať na stabilitu lesného ekosystému v dlhšom časovom úseku a dokonca vysoká úroveň poškodenia lesného porastu v jednom roku nemusí poukazovať na potrebu redukcii populácie zveri.

Na území Babiohorského národného parku neboli organizované poľovačky. Vedecká rada Babiohorského národného parku, skúmajúc otázky ochrany prírody a ekosystémov ako celok (nezá-

całość (niezależnie od przebiegu granicy państwowej) wskazała na niepokojące zjawisko, jakie ma miejsce na terenie obszaru chronionego Górna Orawa na Słowacja, gdzie była prowadzona gospodarka łowiecka (odstrzały dewizowe), skutkiem czego na terenie Babiogórskiego Parku Narodowego i Obszaru Chronionego Górna Orawa zmniejszała się populacja jeleni i saren.

Systematyczne szczepienia lisów przeciwko wścieklicznie spowodowały, iż populacja tego gatunku szybko się rozrastała zagrażając tym samym utrzymaniu poziomu bioróżnorodności. Powoduje to konieczność wprowadzenia regulacji tej populacji przez człowieka. Problem zwiększającej się liczby lisów dotyczy także parków narodowych, ale jak dotąd nie kontrolowano populacji tego gatunku, a także nie badano wpływu wzrostu ilościowego na inne gatunki fauny, którym zagrażają.

Konkluzja NIK

Odstrzały redukcyjne i sanitarne zwierzyzny w polskich parkach narodowych nie miały charakteru ciągłego, wynikały z potrzeby eliminowania osobników chorych, okaleczonych i wynikały z zasad ochrony przyrody tych parków.

Odmienna sytuacja miała miejsce na terenie Parku Narodowego POŁONINY. Po 1993r., zgodnie z nowym prawem łowieckim, nastąpiło

(irrespective of the state border), observed an alarming phenomenon taking place in the Upper Orava Protected Area in Slovakia, where hunts were organized for money, as a result of which the population of deer and roe deer reduced significantly in the area of the Babia Góra National Park and the Upper Orava Protected Area.

Systematic vaccinations of foxes against rabies led to a fast expansion of this species, which threatened the existing biodiversity. Therefore, a need arises for regulating this population. The problem of the growing population of foxes is not limited to national parks, but so far no control measures have been taken with regard to foxes, nor the impact of their growing population on other species has been studied.

NIK's conclusion

Population culling and sanitary culling of animals in Polish national parks was not permanent, but they resulted from the need to eliminate sick or wounded animals, and from the principles of wildlife conservation of these parks.

A different situation was observed in the area of the Połoniny National Park. After 1993, in accordance with the new hunting law, 19 new hunt-

visle od priebehu štátnej hranice) poukázala na znepokojujúci jav, ktorý sa vyskytuje na území chránenej oblasti Horná Orava na Slovensku, kde boli organizované poľovačky (devízové odstrelly), v dôsledku čoho na území Babiohorského národného parku a chránenej krajinskej oblasti Horná Orava znížila sa populácia jeleňov a srn.

Systematické očkovania líšok proti besnote spôsobili, že populácia tohto druhu rýchlo rástla ohrozujúc týmto udržanie úrovne biodiverzity. Spôsobuje to nutnosť zavedenia regulácie tejto populácie človekom. Problém narastajúceho počtu líšok sa týka tiež národných parkov, avšak doteraz nebola kontrolovaná populácia tohto druhu, ani nebol skúmaný vplyv jeho rastúceho počtu na iné druhy fauny, ktoré ohrozujú.

Závery NIK

Redukčný a ozdravný odstrel zveri v poľských národných parkoch nemali trvalý charakter, vyplývali z potreby eliminovania chorých a zranených jedincov a vychádzali zo zásad ochrany prírody týchto parkov.

Iná situácia sa vyskytla na území Národného parku POLONINY. Po roku 1993, v súlade s novým poľovníckym zákonom, bolo určených nových

ustalenie nowych 19. obszarów łowieckich, obejmujących również obszar parku, na którym odbywają się polowania.

Zgodnie z ustawą o łowiectwie Ministerstwo Rolnictwa Republiki Słowacji, biorąc pod uwagę interes ochrony przyrody, może ograniczyć lub zakazać wykonywania polowań w niektórych obszarach łowieckich, a także ustalić warunki do uchwalenia planu łowieckiego i polowań na takich obszarach. Należy podkreślić, że kierownictwo Parku Połoniny, realizując 5. dyrektywę Rady Europy, opracowało raport o ograniczeniu wspólnych polowań i wniosło o zakazanie organizowania takich polowań na terytorium tego parku.

Dobłą praktyką jest, że jeśli w parku organizowano odstrzały redukcyjne i sanitarne zwierzyń, to istniało merytoryczne uzasadnienie takich zabiegów i znajduje to odzwierciedlenie w dokumentacji, a zatem:

- *w stosunku do takich gatunków zwierzyń, jak jelenie, sarny, dziki, lisy, wspólnie z sąsiednimi jednostkami (np. obwodami łowieckimi) opracowano plany gospodarowania ich populacjami na większym obszarze niż park narodowy,*
- *planu te są spójne ze strategią ochrony parku i przewidują, jeżeli to tylko możliwe, sterowanie liczebnością zwierzyń, realizowane tylko poza granicami parku,*

ing areas were established, covering also these areas where hunts take place.

Pursuant to the Act on hunting, the Ministry of Agriculture of the Slovak Republic, taking into account wildlife conservation interests, may limit or ban fishing in some hunting areas, as well as set out conditions for development of hunting plans in such areas. It must be stressed that the management of the Połoniny National Park, implementing the 5th Directive by the Council, developed a report on limiting joint hunts and applied for a ban on organizing such hunts in the whole territory of the park.

Good practice is, if population and sanitary culling was organized in a park, it was justified, which was reflected in the documentation, thus:

- *plans for managing the populations of deer, roe deer, boars and foxes were developed with neighbouring entities (e.g. hunting districts) with regard to areas larger than the national park,*
- *these plans were coherent with the conservation strategy of the park and they assumed, when possible, control over the number of populations outside the park only,*

19 poľovných revírov, zahrňujúcich aj územie tohto parku, na ktorom sa konajú poľovačky.

V zmysle ustanovení Zákona o poľovníctve, Ministerstvo pôdohospodárstva SR môže, zohľadňujúc záujmy ochrany prírody, obmedziť alebo zakázať výkon poľovného práva v niektorých poľovníckych revíroch a určiť podmienky schválenia lovného plánu a organizovania poľovačiek na takýchto územiach. Treba zdôrazniť, že vedenie Parku Poloniny, realizujúc 5. direktívu Rady Európy, vypracovalo správu o obmedzení výkonu poľovného práva na území tohto parku a zakázalo spoločné poľovačky na území národného parku.

Dobrou praxou je, aby organizovanie redukčných a ozdravných odstrelov zveri, bolo vždy opodstatnené a zdokumentované. snímka teda:

- *voči takým druhom zveri, ako jelene, srny, diviaky, líšky, spoločne so susediacimi útvarmi (napr. poľovnými združeniami) boli vypracované plány hospodárenia ich populáciami na väčšom území než národný park,*
- *tieto plány súvisia so stratégiou ochrany parku a predpokladajú, ako je to len možné, riadenie počtu zveri, realizované len mimo hraníc parku,*

- odstrzał redukcyjny zwierzyny jest corocznie poprzedzony wykazaniem, udokumentowaniem i oszacowaniem rozmiaru szkód powodowanych przez gatunek w innych elementach przyrody parku;
- przed dokonaniem odstrzału redukcyjnego sprawdzono inne metody ograniczenia szkód i okazały się one nieskuteczne,
- na terenie parku wyeliminowano wszelkie punkty dokarmiania i zanęcania zwierząt,
- organizacja odstrzału redukcyjnego została rzetelnie udokumentowana.

Konkluzja NKU

Organizacja polowań została uregulowana ustawą o łowiectwie niezależnie od względów ochrony przyrody określonych w ustawie o ochronie przyrody i krajobrazu, zgodnie z którymi na obszarach objętych trzecim stopniem ochrony nie jest dozwolone organizowanie wspólnych (zbiorowych) polowań.

- population culling was proceeded with a presentation, documenting and assessment of damages caused by the given species to other components of the park's wildlife,
- population culling was applied only after other methods for limiting damages had been tested and proved ineffective,
- all points where animals were fed had been eliminated in the park,
- organization of population culling was documented in a reliable manner.

NKU's conclusion

Organization of hunts is regulated in the Act on hunting irrespectively of wildlife conservation requirements determined in the Act on wildlife and landscape conservation, in accordance with which joint (group) hunts must not be organized in the areas qualified for the third degree of protection.

- redukčnému odstrelu zveri každý rok predchádza preukázanie, zdokumentovanie a vyhodnotenie rozmeru škôd spôsobených týmto druhom na iných prvkoch prírody parku;
- pred vykonaním redukčného odstrelu boli vyskúšané iné metódy obmedzenia škôd, ktoré neboli efektívne,
- na území parku boli zrušené všetky miesta dokrmovania a vnadenia zveri,
- organizácia redukčného odstrelu bola poctivo zdokumentovaná.

Závery NKÚ

Organizácia poľovačiek je regulovaná zákonom o poľovníctve, nezávisle od požiadaviek na ochranu prírody uvedených v zákone o ochrane prírody a krajiny, v súlade s ktorým na území s tretím stupňom ochrany nie je povolené organizovanie spoločných poľovačiek.

- Udostępnienie parków narodowych do prowadzenia prac badawczych
- Making national parks available to scientific research
- Sprístupnenie národných parkov pre realizáciu vedeckých prác

11

Zgodnie z ustawą o ochronie przyrody i krajobrazu, prace badawcze na terenie parku na Słowacji może prowadzić osoba fizyczna lub prawna o odpowiednich kwalifikacjach, która na prowadzenie prac musi posiadać zgodę organu ochrony przyrody. Z powyższego wynika, że kierownictwo parku nie ma wpływu na rodzaj i charakter prowadzonych prac badawczych na terenie parku. Prace badawcze prowadzone były na obszarze wszystkich kontrolowanych parków narodowych. W Parku POŁONINY prace badawcze prowadzili pracownicy szkół wyższych oraz jednostek badawczych. Wyniki badań udostępniano kierownictwu parku i administracji państwowej (SOP SR). Przykładowo w latach 2001 – 2005 prowadzono prace i badania naukowe m.in.:

- zbieranie danych o ornitofaunie celem przygotowania systemu Natura 2000, realizowane w latach 2002 – 2003 przez Towarzystwo Ochrony Ptaków (NGO),
- badania ichtiologiczne realizowane w latach 2002 – 2004 przez Instytut Zoologii SR i Wydział Przyrodniczy Uniwersytetu Karola,
- badanie małych ssaków realizowany w latach 2003 – 2005 przez Instytut Zoologii Słowackiej Akademii Nauk,

Pursuant to the Act on wildlife and landscape conservation, research works in the area of Slovak national parks may be done by natural or legal persons possessing suitable qualifications and having a consent issued by the competent wildlife conservation authority. Therefore, the management of a park has no influence on the type and character of research carried out in the area of the park. Research works were done in all audited national parks. In the Połoniny National Park, research was conducted by employees of higher schools and research centres. The results of the works were made available to the management of the park and to the state administration. For example, in the years 2001 – 2005, the following research works were done:

- collection of data on birds with an aim to develop the Natura 2000 system undertaken by the Bird Protection Society (NGO)
- a research into the population of fish organized in the years 2002 – 2004 by the Institute of Zoology of the Slovak Republic and the Faculty of Natural Sciences of the Charles University,
- examination of small mammals organized in the years 2003 – 2005 by the Institute of Zoology of the Slovak Academy of Sciences,

V súlade so Zákonom o ochrane prírody môže vedecké práce na území slovenského parku vykonávať fyzická alebo právnická osoba s príslušnými kvalifikáciami, ktorá na realizáciu prác musí mať súhlas orgánu ochrany prírody. Z uvedeného vyplýva, že vedenie parku nemá vplyv na druh a charakter výskumných prác realizovaných na území parku. Výskumné práce boli vykonávané na území všetkých kontrolovaných národných parkov. V Parku POLONINY viedli výskumné práce zamestnanci vysokých škôl a vedeckých pracovísk. Výsledky výskumov boli sprístupnené vedeniu parku a štátnej správe (ŠOP SR). Napríklad v rokoch 2001-2005 boli o.i. vykonávané tieto práce a vedecký výskum:

- zbieranie údajov o ornitofaune za účelom prípravy systému Natura 2000, realizované v rokoch 2002 – 2003 Spoločnosťou pre ochranu vtákov (NGO),
- ichtiologický výskum realizovaný v rokoch 2002 – 2004 Ústavom zoológie SR a Prírodovedeckého odboru Karlovej Univerzity,
- výskum malých cicavcov realizovaný v rokoch 2003 – 2005 Ústavom Zoológie Slovenskej akadémie vied,

- analiza przyczyn i propozycje działań celem przeciwdziałania obumieraniu świerków i jodeł realizowany w latach 2004 – 2005 przez Instytut Ekologii Słowackiej Akademii Nauk.

W polskich parkach narodowych przepisy ustawy o ochronie przyrody obligują badacza do wcześniejszego uzyskania zgody dyrektora parku na prowadzenie badań. W tym zakresie stosowano praktykę udzielania zgody na prowadzenie badań nieinwazyjnych. W kwestiach wątpliwych dyrektor parku narodowego zasięgał opinii rady naukowej parku. Pracownik naukowy lub placówka naukowa dopuszczona do prowadzenia badań po każdym roku badawczym byli zobowiązani do składania parkowi sprawozdania z przeprowadzonych badań, a jeśli zostały one zakończone publikacją zobowiązanie dotyczyło złożenia jej w bibliotece parku. Pracownik naukowy, który po zakończeniu roku nie złożył takiego sprawozdania nie otrzymywał zezwolenia na dalsze prowadzenie badań. Parki narodowe zainteresowane określonymi tematami badawczymi przekazywały placówkom naukowo-badawczym wykazy tematów, którymi były zainteresowane ze względu na zapotrzebowanie rozpoznania przyrodniczego i zachodzących zmian. Minister Środowiska wydaje jedynie zgodę na badania inwazyjne, np. na pozyskanie gatunków roślin i zwierząt występujących na terenie TPN, a podlegających ochronie gatunkowej. Podstawą takiej decyzji była jednak opinia dyrektora parku narodowego. Kontrola NIK nie stwierdziła, by za-

- an analysis of reasons and proposals for activities aimed at preventing dying of spruces and fir trees, organized in the years 2004 – 2005 by the Institute of Ecology of the Slovak Academy of Sciences.

In Polish national parks, according to the provisions of the Act on wildlife conservation, a researcher is obliged to obtain a consent by the director of a park to do research. Consents were given for non-invasive research. The director may consult the scientific board of the park for opinion. A researcher or a research centre that has been allowed to undertake research is obliged, after each year of research, to submit to the park a report on the research done. If research is concluded with a publication, a copy of the publication must be given to the library of the park. Researchers who failed to submit such a report were not allowed to continue their works. National parks interested in particular research subjects submitted to research and scientific centres lists of themes in which they were interested because of the changes undergoing in their wildlife. The Minister of Environment agreed only to non-invasive research, e.g. obtaining plant and animal species which live in the area of the TPN subject to species protection. However, the decision was based on the opinion of the director of the national park. The NIK's audit did not find that the scope of research done in the area of the national park was not

- analýza príčin a návrhy činností za účelom predchádzania odumieraniu smrekov a jedlí realizovaná v rokoch 2004 – 2005 Ústavom Ekológie Slovenskej akadémie vied.

V poľských národných parkoch ustanovenia zákona o ochrane prírody nútia výskumníka k skoršiemu získaniu súhlasu riaditeľa parku na realizáciu výskumu. V tejto oblasti bola uplatňovaná prax udeľovania súhlasu na realizáciu neinvazívnych výskumov. V sporných prípadoch sa riaditeľ národného parku radil s vedeckou radou parku. Vedecký pracovník alebo vedecké pracovisko, ktorým bolo umožnené vykonávanie výskumov, boli povinní po každom výskumnom roku predkladať parku správu o realizovaných výskumoch. Ak bol výskum ukončený publikáciou, bol zaviazaný jej uložením v knižnici parku. Vedecký pracovník, ktorý po ukončení roku nepredložil takúto správu, nedostal povolenie na ďalšiu realizáciu výskumu. Národné parky, ktoré mali záujem o určité výskumné témy, odovzdávali vedecko-výskumným pracoviskám zoznamy týchto tém, ktoré ich zaujímali z hľadiska potreby prírodovedeckého poznania a nastavujúcich zmien. Minister životného prostredia jedine vyjadruje súhlas na invazívny výskum, napr. na získavanie druhov rastlín a zvierat vyskytujúcich sa na území TNP a podliehajúcich druhovej ochrane. Dôvodom takého rozhodnutia bolo však vyjadrenie riaditeľa národného parku. Kontrola NIK nezistila, že by rozsah výskumov vedených na území ná-

kres badań prowadzonych na terenie parku narodowego nie był przydatny dla lepszego rozpoznania stanu zasobów przyrodniczych.

Konkluzja NKU

Zakres i tematyka badań prowadzonych przez jednostki naukowo-badawcze są koordynowane przez Ministerstwo Rolnictwa i nie zawsze są powiązane z priorytetami ochrony przyrody, wynikającymi z potrzeb parków narodowych.

Rekomendacja NKU

Celem uwzględnienia potrzeb ochrony dziedzictwa przyrodniczego kierownictwo parku narodowego powinno mieć możliwość uzgadniania tematyki prowadzonych prac naukowo-badawczych. Park mając na względzie własne potrzeby, powinien także wychodzić z ofertą prowadzenia prac badawczych i monitoringowych przez odpowiednie ośrodki naukowo-badawcze.

useful for better identification of the wildlife inventory.

NKU's conclusion

The scope and subjects of research done by scientific and research centres are coordinated by the Ministry of Agriculture, and they are not always related to wildlife conservation priorities depicting the needs of national parks.

NKU's recommendation

In order to take into account the needs of natural heritage protection, the managements of national parks should have an opportunity to set subjects of scientific and research works done in the area of parks. National parks, focusing on their own needs, should also prepare proposals for research and monitoring works addressed to competent research and scientific centres.

rodného parku nebol užitočný pre lepšie spoznanie stavu prírodných zásob.

Závery NKÚ

Rozsah a tematika výskumov realizovaných vedecko-výskumnými pracoviskami sú koordinované Ministerstvom pôdohospodárstva a nie vždy zohľadňujú priority ochrany prírody vyplývajúcimi z potrieb národných parkov.

Odporúčania NKÚ

Pre zohľadnenie potrieb ochrany prírodného dedičstva musí mať vedenie národného parku možnosť koordinovania tematiky realizovaných vedecko-výskumných prác. Park zohľadňujúc vlastné potreby, musí tiež vychádzať s ponukou realizovania výskumných a monitorovacích prác príslušnými vedecko-výskumnými pracoviskami.

- Współpraca parków narodowych z jednostkami samorządowymi w zakresie planowania przestrzennego
- Cooperation between national parks and self-government entities with regard to physical development planning
- Spolupráca národných parkov so samosprávnymi jednotkami v oblasti územného plánovania

Każda działalność inwestycyjna na terenie polskiego parku narodowego i w jego otulinie, zgodnie z ustawą o ochronie przyrody, wymaga zgody dyrektora parku.

Uzgodnianie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego dla gmin leżących częściowo na terenie Magurskiego Parku Narodowego i jego otulinie dokonywane było stosownie do wymogów ochrony przyrody ujętych w strategii ochrony parku. W strefie otuliny parku projektowane były objekty służące ludności miejscowej. Odmienne zachowania dotyczyły pozostałych 3 parków narodowych o wysokiej atrakcyjności turystycznej. Silna presja na zabudowę siedliskową i rekreacyjną niejednokrotnie stała w sprzeczności z ochroną przyrody, a także ochroną krajobrazu. Ponieważ żaden z parków od 2002 r. nie posiadał zatwierdzonego planu ochrony przyrody, to jednocześnie oznaczało brak ograniczeń wynikających z ustawy o ochronie przyrody i przepisów wykonawczych. W szczególności nie można było wprowadzić ograniczeń dotyczących ochrony korytarzy ekologicznych przebiegających w otulinie. Stąd w szeregu przypadków parki nie mogły skutecznie bronić interesów obszaru chronionego.

Przykładowo, dyrektor Pienińskiego Parku Narodowego dokonał w 2005 r. 8 uzgodnień dotyczących inwestycji zlokalizowanych na działkach znajdujących się w otulinie PPN. Wyrażona została zgoda na modernizację kolejki linowej na Palenicę, natomiast nie wydano zgody na budowę

All investments in Polish national parks and their buffer zones, pursuant to the provisions of the Act on wildlife conservation, require a prior consent by the director of the given park.

Local physical development plans for municipalities in the area of the Magura National Park and its buffer zone were developed in accordance with the wildlife conservation requirements contained in the conservation strategy of the park. Facilities for the use of local inhabitants were planned in the buffer zone. A different situation was observed in the three other national parks being important tourist attractions. Pressures to construct recreational facilities opposed wildlife and landscape conservation principles. Until 2002, none of the parks had an approved wildlife conservation plan, therefore there were no limits resulting from the Act on wildlife conservation and other regulations. In particular, it was impossible to introduce green corridors in the buffer zone. As a result, national parks were frequently unable to effectively safeguard the interests of their protected areas.

For example, in 2005 the director of the Pieniny National Park considered 8 investments located in the buffer zone of the park. A consent for modernization of the cableway to Palenica was given. However, investments related to artificial lighting for ski runs on Palenica and

Každá investičná činnosť na území poľského národného parku a ochrannom pásme, v súlade so zákonom o ochrane prírody, si vyžaduje súhlas riaditeľa parku.

Koordinovanie miestnych plánov územnej infraštruktúry pre obce ležiace čiastočne na území Magurského národného parku a ochrannom pásme zodpovedalo požiadavkám ochrany prírody zahrnutým v strategii ochrany parku. V ochrannom pásme parku boli projektované objekty slúžiace miestnemu obyvateľstvu. Odlišné správanie sa týkalo ostatných troch národných parkov s vysokou atraktivnosťou z hľadiska turistiky. Silný tlak na sídliskovú a rekreačnú zástavbu už neraz bol v rozpore s ochranou prírody a ochranou krajiny. Pretože žiadny z parkov od roku 2002 nemal schválený plán ochrany prírody, to súčasne znamenalo absenciu obmedzení vyplývajúcich zo zákona o ochrane prírody a vykonávacích predpisov. Obzvlášť nebolo možné zaviesť obmedzenia týkajúce sa ochrany ekologických koridorov.

Například riaditeľ Pieninského národného Parku zrealizoval v roku 2005 celkove 8 dohôd týkajúcich sa investícií lokalizovaných na pozemkoch nachádzajúcich sa v ochrannom pásme PPN. Bol vyjadrený súhlas s modernizáciou lanovky na Palenicu, no nebol vydaný súhlas na vykonanie inšta-

instalacji sztucznego oświetlenia tras narciarskich na Palenicy i Szafranówce w Szczawnicy. Inwestycja taka mogłaby ograniczyć swobodę migracji, a w konsekwencji doprowadzić do całkowitego zaniku korytarza ekologicznego.

Obowiązek ustawowy uzgadniania z organami samorządu terytorialnego 20. letnich planów ochrony, przy określonej ich szczegółowości sprawia, że mają one pośredni wpływ na sposoby ochrony przyrody, monitoring i wszelkie inne uregulowania dotyczące dziedzictwa przyrodniczego, pomimo, że nie naruszają one interesu gminy, a także nie ograniczają miejscowej ludności. Brak dobrej woli lub niezajomość problematyki ochrony przyrody przez przedstawicieli organów samorządowych, sprawiały, że uzgadnianie projektów planów ochrony przyrody było utrudnione lub wręcz niemożliwe bez ustępstw ze strony parku narodowego.

Słowackie jednostki samorządowe jako organów ochrony przyrody nie zawsze postępowały zgodnie z potrzebami i wymogami ochrony przyrody. Nie wszystkie jednostki samorządowe zatrudniały specjalistów z zakresu ochrony przyrody. Z tego też względu w niektórych przypadkach zdarzała się niewłaściwa ingerencja w ekosystem, zwłaszcza w zakresie wyrębu lasów. Na obszarze parku PIENAP nie było żadnego składowiska odpadów, urządzonego zgodnie z wymogami ochrony przyrody. Na terenie tego parku stwierdzono natomiast dzikie wysypiska śmieci, co było widoczne zwłaszcza w okresie wiosennym. Kierownictwo parku zwracało uwagę jednostkom samo-

Szafranówka in Szczawnica were rejected. Such investments could limit migrations and, as a consequence, lead to a complete disappearance of the green corridor.

The obligation to agree twenty-year conservation plans with local self-government bodies implies that they may indirectly influence wildlife conservation methods, monitoring and all other regulations related to natural heritage, although they do not violate the interests of municipalities nor limit their inhabitants. Lack of goodwill or lack of knowledge of wildlife conservation problems on the part of representatives from self-government bodies caused delays and difficulties in development of wildlife conservation plans, which would be sometimes absolutely impossible without concessions on the part of national parks.

Slovak self-government entities as wildlife conservation bodies did not always act in accordance with the needs and requirements of wildlife conservation. Not all self-government entities employed experts in wildlife conservation. That is why there were some cases of inappropriate interference with the ecosystem, especially with regard to forest cutting. In the area of the PIENAP, there was no landfill site arranged in compliance with wildlife conservation requirements, and illegal landfill sites were found, especially in spring. The management of the park informed self-government entities (municipalities) about this irregularity, yet no actions were taken.

lácie umelého osvetlenia lyžiarskych tras na Palenici a Szafranovke v Szczawnici. Takáto investícia by mohla obmedziť slobodu migrácie, a v dôsledku toho viesť k úplnému zániku ekologickeho koridoru.

Zákonná povinnosť koordinovania s orgánmi územnej samosprávy 20 ročných plánov ochrany pri ich určenej detailnosti spôsobuje, že tieto majú nepriamy vplyv na spôsoby ochrany prírody, monitoring a všetky iné úpravy týkajúce sa prírodného dedičstva napriek tomu, že nenarušujú záujmy obce a ani neobmedzujú miestne obyvateľstvo. Absencia dobrej vôle alebo neznalosť problematiky ochrany prírody predstaviteľmi samosprávnych orgánov spôsobovali, že koordinovanie projektov plánov ochrany prírody bolo sťažené alebo doslova znemožnené bez ústupkov zo strany národného parku.

Samosprávne jednotky v Slovenskej republike ako orgány ochrany prírody nie vždy postupovali v súlade s potrebami a požiadavkami ochrany prírody. Nie všetky samosprávy zamestnávali odborníkov z oblasti ochrany prírody. Z tohto dôvodu sa v niektorých prípadoch vykonávali nesprávne zásahy do ekosystému, najmä výrub lesov. Na území parku PIENAP neexistovala žiadna skládka odpadov, zriadená v súlade požiadavkami ochrany prírody. Na území tohto parku boli však zistené divoké skládky odpadu, čo bolo viditeľné najmä v jarnom období. Vedenie parku upozorňovalo samosprávne jednotky (obce) na tento neduh, no bez viditeľného efektu.

rządowym (gminom) na tę nieprawidłowość, jednak bez widocznego efektu.

Wszystkie 3 parki przygraniczne (PIENAP, TANAP, POŁONINY) współpracowały z jednostkami samorządowymi i właścicielami gruntów przy opracowaniu projektu obszarów NATURA 2000. Z jednostkami samorządowymi były konsultowane także regulaminy zwiedzania parków. Przedstawiciele jednostek samorządowych oraz właściciele największych terenów leżących na obszarze parków są członkami Rady Koordynacyjnej parków.

W ocenie Najwyższego Urzędu Kontroli RS:

- plany zagospodarowania przestrzennego w większości przypadków nie uwzględniały wymogów ochrony przyrody.
- gminy często projektowały megalomańskie wykorzystanie terenu bez realnych przesłanek. Nie brano w tych planach pod uwagę gęstości zabudowy, rozwoju demograficznego (Gmina Rakusy i Wielka Łomnica),
- nie respektowano dokumentów ochrony przyrody i krajobrazu dotyczących gminy Gerlachov,
- wraz z przejściem kompetencji z organów władzy na jednostki samorządowe (z dniem 1 stycznia 2002 r.) wzrosła liczba nielegalnego wycięcia drzew rosnących poza kompleksami leśnymi i często dochodzi do likwidacji parków i obszarów zalesionych w celu pozyskania obszarów pod zabudowę. Gminy często wydają pozwolenia na wycinkę już po wycięciu

All three national parks (PIENAP, TANAP, POŁONINY) cooperated with self-government entities and landowners in the process of development of the NATURA 2000 project. The rules for visiting parks were also consulted with self-government entities. Representatives from self-government entities and the owners of the largest lands in the area of national parks are members of the Coordinating Board of the parks.

In the opinion of the Supreme Audit Office of the Slovak Republic:

- the majority of physical development plans did not take into account wildlife conservation requirements,
- municipalities frequently intended to intensely use the area with no rational justification. Physical development plans often did not consider the density of buildings and demographic development (the municipality of Rakusy and Velká Lomnica),
- wildlife and landscape conservation documents related to the municipality of Gerlachov were not respected,
- after competences were vested with self-government entities (on 1 January 2002), a growing number of illegal cutting was observed outside forest complexes, and parks and forests were often cut in order to obtain areas for development. Municipalities often permit cuttings without consulting local societies,

Všetky tri prihraničné parky (PIENAP, TANAP, POLONINY) spolupracovali so samosprávnymi jednotkami a vlastními pozemkov pri tvorbe projektu území NATURA 2000. So samosprávnymi jednotkami boli tiež konzultované poriadky navštevovania parkov. Predstavitelia samosprávnych jednotiek, ako aj vlastníci najväčších pozemkov ležiacich na území parkov, sú členmi Koordinačnej rady parkov.

Podľa hodnotenia Najvyššieho kontrolného úradu SR:

- plány územnej infraštruktúry vo viacerých prípadoch nezohľadňovali požiadavky ochrany prírody.
- Obce často projektovali megalomanské využitie územia bez reálnych predpokladov. V týchto plánoch sa nezohľadňovala hustota zástavby, demografického rozvoja (Obec Rakusy a Velká Lomnica),
- Neboli rešpektované dokumenty o ochrane prírody a krajiny týkajúce sa obce Gerlachov,
- spolu s prenesením kompetencií z vládnych orgánov na samosprávne jednotky (dňom 1. januára 2002) vzrástol počet nelegálneho výrubu stromov rastúcich mimo lesných komplexov a často dochádza k likvidácii parkov a zalesnených území za účelom získania území pre zástavbu. Obce často vydávajú povolenia na výrub až po vyrúbaní stromov bez konzultovania s miestnym obyvateľstvom.

- drzew nie konsultując się ze społecznościami lokalnymi,
- organy ścigania bardzo rzadko kwalifikują nielegalny wyrąb drzewa jako czyn karalny,
- inwestorzy w większości przypadków projektowali zabudowę obszarów najcenniejszych z punktu widzenia ochrony przyrody i nie brali pod uwagę sprzeciwów kierownictwa TANAP, np. przy budowie nowych stacji narciarskich.

Konkluzje NIK i NKU

Na obszarach parków, a szczególnie na styku granic parku z terenami sąsiadującymi, występuje konflikt interesów administracji parku i społeczności lokalnej. Konfliktowymi są uzgodnienia planów zagospodarowania przestrzennego, ograniczenia budowlane i użytkowe gruntów i lasów, a także restrykcje wobec codziennych zachowań. Z tego też powodu dobrą praktyką jest upublicznianie idei zachowania cennych ekosystemów i przekonywanie miejscowej ludności do czerpania korzyści z ich wiecznego trwania dziedzictwa przyrodniczego.

- enforcement authorities rarely qualify illegal cutting as a punishable act,
- investors frequently plan their investments in the most valuable areas without considering the objections of the TANAP, e.g. when designing new ski runs.

NIK and NKU's conclusions

In the area of national parks, in particular on the borders with neighbouring areas, the interests of park administrations and local societies are in conflict. Physical development plans, limitations on construction of facilities and use of lands and forests, and restrictions on everyday behaviours frequently give rise to conflicts. That is why it would be advisable to popularize the idea of preservation of valuable ecosystems and to convince local societies to take advantage of their natural heritage.

- miestne úrady a orgány činné v trestnom konaní len veľmi zriedka kvalifikujú nelegálny výrub stromu ako trestný čin,
- investori vo viacerých prípadoch projektovali zástavbu najcennejších území z hľadiska ochrany prírody bez súhlasu vedenia TANAP-u, napr. pri výstavbe nových lyžiarskych stredísk.

Závery NIK i NKÚ

Na územiach parkov, najmä v miestach dotyku hraníc parku so susediacimi terénmi, nastáva konflikt záujmov správy parku a miestneho obyvateľstva. Konfliktné sú plány územnej infraštruktúry, stavebné a úžitkové obmedzenia pôdy a lesov, ako aj reštrikcie voči každodennému správaniu. Z tohto dôvodu je dobrou praxou zverejňovanie ideí zachovania cenných ekosystémov a presvedčanie miestneho obyvateľstva, aby malo prospech zo zachovania prírodného dedičstva.

 Udostępnianie parków narodowych

 Access to national parks

 Sprístupňovanie národných parkov

13

Lp No Př.	Wyszczególnienie Item Popis	Polskie parki narodowe Polish national parks Polské národní parky	Słowackie parki narodowe Slovak national parks Slovenské národné parky
1	Długość szlaków turystycznych w km Length of tourist routes in kilometres Dĺžka turistických trás v km	417	802
2	Gęstość szlaków w m/ha Density of routes in m/ha Hustota trás v m/ha	47	25
3	Liczba ścieżek dydaktycznych Number of educational routes Počet naučných chodníkov	17	13
4	Ogólna liczba uczestników na ścieżkach dydaktycznych General number of participants visiting educational routes Celkový počet účastníkov na naučných chodníkoch	1 340 349	brak danych No data nie sú údaje
6	Muzea przyrodnicze Wildlife museums Múzea prírody	3	2
7	Liczba ośrodków informacyjnych Number of information centres Počet informačných stredísk	11	9
8	Liczba ośrodków edukacyjnych Number of educational centres Počet vzdelávacích stredísk	3	1
9	Liczba turystów odwiedzających park Number of tourists visiting parks Počet turistov navštevujúcich park	3 490 562	6 989 000
10	Liczba turystów na ha Number of tourists per hectare Počet turistov na ha	449	216
11	Liczba osób na 1 km szlaków turystycznych Number of tourists per 1 km of tourist routes Počet osób na 1 km turistických trás	32 904	12 877
12	Liczba osób odwiedzających muzea Number of visitors to museums Počet osób navštevujúcich múzeá	381 000	brak danych No data nie sú údaje

Parki narodowe, objęte kontrolą NIK, opierały liczby odwiedzających turystów na ilości sprzedanych biletów wstępów. Rzeczywista liczba odwiedzających była w istocie wyższa, bowiem nie na wszystkich trasach turystycznych obowiązywały opłaty wstępu, a ponadto każde wejście na teren parku narodowego przed godziną 6.00 nie podlegało opłacie. Stąd w tabeli podano tylko liczby wynikające ze sprzedanych biletów, bowiem nie prowadzono badań statystycznych w zakresie ustalenia rzeczywistej liczby odwiedzających.

Na obszarze TANAP znajduje się ok. 600 km szlaków turystycznych. Część z nich jest udostępniona odwiedzającym w ciągu całego roku, a szlaki turystyczne powyżej górnej granicy lasu, ze względów na wymogi ochrony przyrody i bezpieczeństwa zwiedzających, zamknięte są w okresie od października do kwietnia. Na szlakach turystycznych często uczęszczanych obserwuje się negatywne zjawiska, takie jak erozja, rozdeptywanie szlaków i dzikie ścieżki. Konserwacja i utrzymanie szlaków turystycznych należy do właściwości Lasów Państwowych. TANAP nie posiadał wydzielonych środków finansowych na utrzymanie szlaków turystycznych. W roku 2004 r. kierownictwo TANAP zwróciło się do Państwowej Ochrony Przyrody RS z wnioskiem o przydział środków finansowych na rekonstrukcję i konserwację szlaku turystycznego (ok. 1500 m – Wołowiec, Gruby Wierch, Klin, Błyszcz,

National parks subject to the NIK's audit estimated the number of visitors on the basis of tickets sold. The actual number of visitors was in fact higher, as some tourist routes are free of charge, and additionally all entries to parks before 6 a.m. are fee free. The table contains the numbers established on the basis of tickets sold, as there were no statistics reflecting the actual number of visitors.

In the area of the TANAP, there are about 600 kilometres of tourist routes. Some of them are available to visitors all year, and the routes outside the upper border of the forest are closed from October to April due to the requirements of wildlife conservation and safety requirements. On frequently visited tourist routes some adverse effects can be observed, such as erosion, trampling of routes and illegal paths. Maintenance of tourist routes lies with the State Forests. The TANAP did not dispose of finances for maintenance of tourist routes. In 2004, the management of the TANAP applied to the State Wildlife Conservation Authority of the Slovak Republic for finances for reconstruction and maintenance of the most attractive tourist route in the Western Tatra Mountains (1,500 m – from Volovec to Bystra). Educational routes of the park are also managed by the State Forests, although the tasks related to education

Národné parky kontrolované NIK-om uvádzali počet turistov navštevujúcich park podľa počtu predaných vstupeniek. Skutočný počet návštevníkov bol v skutočnosti vyšší, pretože nie pre všetky turistické trasy boli nutné vstupenky, navyše každý vstup na územie národného parku pred 6.00 hodinou nepodliehal poplatku. Preto v tabuľke sú uvedené len počty vyplývajúce z predaja vstupeniek, nakoľko neboli vykonávané štatistické prieskumy pre určenie skutočného počtu návštevníkov.

Na území TANAP-u sa nachádza cca. 600 km turistických trás. Časť z nich je sprístupnená návštevníkom v priebehu celého roku a turistické trasy nad hornou hranicou lesa, z dôvodu požiadaviek na ochranu prírody a bezpečnosti návštevníkov, sú v období od októbra do apríla uzatvorené. Na často navštevovaných turistických trasách pozorujeme negatívne javy, ako erózia, rozšliapávanie trás a divoké chodníky. Udržiavanie turistických trás patri k povinnostiam Štátnych lesov. TANAP nemal vyhradené finančné prostriedky na udržiavanie turistických trás. V roku 2004 sa vedenie TANAP-u obrátilo na Štátnu ochranu prírody SR so žiadosťou o pridelenie finančných prostriedkov na rekonštrukciu a udržiavanie turistickej trasy (cca. 1500 m - Volovec, Hrubý vrch, Klin, Błyszcz, Bystra), ktorá je najatraktívnejšia v Západných Tatrách. Aj náučné chodníky nachádzajúce sa na území národného parku sú v správe

Bystra), który jest najbardziej atrakcyjny w Zachodnich Tatrach. Także ścieżki edukacyjne będące na terenie parku narodowego są w zarządzie Lasów Państwowych, mimo iż obowiązek edukacji ekologicznej spoczywa na jednostce Ministerstwa Środowiska, tj. Państwowej Ochronie Przyrody.

TANAP nie dysponuje własnym ośrodkiem edukacji ekologicznej i informacji, ale taka jednostka została urządzona, w ramach projektu DANCEE, w pomieszczeniach Muzeum (skansen) Liptowskiego w Pribiline.

W Parku POŁONINY istnieje 9 szlaków turystycznych, będących pod zarządem Klubu Słowackich Turystów z Bratisławy. Kierownictwo Parku po dokonanych oględzinach stwierdziło niewłaściwy stan tych szlaków oraz poinformowało ten Klub o uszkodzeniach żądając ich naprawienia. Działania te nie przyniosły jednak oczekiwanych rezultatów. W celu zwiększenia atrakcyjności parku kierownictwo parku wybudowało punkty obserwacyjne na Jarząbcej Skale i Holicy na ścieżce edukacyjnej Poliszczuka. Tablice informacyjne, w kształcie ostrewek, nawiązujące do tradycyjnej i ludowej architektury, zostały umieszczone w miejscach najczęściej uczęszczanych przez turystów (stacje kolejowe, przystanki autobusowe, wejścia do dolin i na szlaki turystyczne). Centrum Informacji o parku narodowym POŁONINY znajduje się w Nowej Sedlicy i świadczy ono usługi dla szkół, grup tury-

lie with the Ministry of Environment, that is with the State Wildlife Conservation Authority.

The TANAP does not have its own ecological education nor information centre, such an entity was established within the DANCEE project in the building of the Open Air Museum in Pribilina.

In the Połoniny National Park, there are 9 tourist routes managed by the Slovak Tourists' Club from Bratislava. The management of the park, having examined the routes, observed their unsatisfactory condition and informed the club about it, demanding some actions, which, however, did not bring any desired effects. In order to improve the attractiveness of the park, the management built new lookouts and information boards in the most frequently visited places (railway stations, gates to valleys, tourist routes). The Połoniny National Park Information Centre is located in Nova Sedlica. It provides services for schools and groups of tourists, presenting the fauna and flora of the park through exhibitions and films.

Štátnych lesov napriek tomu, že povinnosť ekologickej osvetvy spočíva na Štátnej ochrane prírody.

TANAP nedisponuje vlastným strediskom pre ekologickú osvetvu a informácie, avšak takýto útvar bol zriadený, v rámci projektu DANCEE, v priestoroch Liptovského múzea (skanzenu) v Pribiline.

V Parku POLONINY existuje 9 turistických trás, ktoré sú v správe Klubu slovenských turistov z Bratislavy. Vedenie parku po vykonanej prehliadke zistilo, že ich stav nie je dobrý a informovalo o poškodeniach Klub požadujúc ich opravu. Táto iniciatíva však nepriniesla očakávaný výsledok. Pre zvýšenie atraktivity parku postavilo jeho vedenie pozorovacie miesta na Jarabej Skale a Holici na náučnom chodníku Poliščuka. Informačné tabule v tvare rebríka, nadväzujúce na tradičnú a ľudovú architektúru, boli umiestnené v miestach najčastejšie navštevované turistami (železničné stanice, autobusové zástavky, vstupy do dolín a turistické trasy). Centrum informácií o národnom parku POLONINY sa nachádza v Novej Sedlici a poskytuje služby školám a skupinám turistov prezentujúc vo forme expozícií a filmových projekcií bohatstvo flóry a fauny národného parku.

stów przedstawiając w formie ekspozycji oraz projekcji filmowych bogactwo flory i fauny parku narodowego.

Kierownictwo parku narodowego PIENAP ze środków Państwowego Funduszu Środowiska Naturalnego wybudowało urządzenia służące turystom oraz dokonało naprawy ścieżki edukacyjnej. Strażnicy ochrony przyrody parku dokonywali przeglądów urządzeń turystycznych, które były w ich władaniu. Dbałość o szlaki turystyczne i urządzenia na nich się znajdujące, które nie były w gestii parku, należała do Lasów Państwowych. Park Narodowy PIENAP nie posiada własnego centrum informacji turystycznej, natomiast na podstawie porozumienia ze wsią Lesnica i Stowarzyszeniem „Dunajec”, był użytkownikiem centrum informacyjnego o parku narodowym PIENAP.

Kierownictwa słowackich parków przygranicznych zwracają uwagę na rozproszenie zadań i kompetencji pomiędzy różnymi podmiotami (park narodowy, Lasy Państwowe, Klub Słowackich Turystów) w zakresie udostępnienia, utrzymania i konserwacji szlaków i urządzeń turystycznych. Z punktu widzenia wymogów ochrony przyrody takie rozwiązanie jest nieracjonalne. Jako przykład właściwej organizacji ochrony przyrody w parkach narodowych wraz z całą infrastrukturą turystyczną podaje się rozwiązania w krajach sąsiadujących, tj. w Polsce i na Ukrainie, gdzie parki narodowe posiadają „jednego gospodarza” którym jest administracja parku narodowego.

The management of the PIENAP built facilities for tourists and improved its educational route from finances of the State Fund for Natural Environment. Wildlife wardens examined tourist facilities managed by the park. Maintenance of tourist routes and facilities which were not managed by the park lay with the State Forests. The PIENAP National Park did not have its own tourist information centre, yet it could use the centre providing information on the park on the basis of an agreement concluded with the village of Lesnica and the “Dunajec” Association.

The managements of Slovak borderland parks point out to distribution of tasks and competences related to giving access to and maintenance of tourist routes and facilities among various entities (national parks, the State Forests, the Slovak Tourists’ Club). Such solutions are irrational from the perspective of wildlife conservation. Solutions applied in neighbouring countries, i.e. in Poland and Ukraine, are perceived as appropriate, since national parks in these countries are managed by one “host”, that is the administrations of national parks.

Vedenie národného parku PIENAP postavilo z prostriedkov Štátneho fondu životného prostredia zariadenia slúžiace turistom a opravilo náučný chodník. Strážcovia ochrany prírody národného parku robili prehliadky turistických zariadení, ktoré boli v ich správe. Starostlivosť o turistické trasy a nachádzajúce sa na nich zariadenia, ktoré neboli v gescii parku, patrila Štátnym lesom. Národný park PIENAP nemá vlastné centrum turistických informácií, avšak na základe dohody s obcou Lesnica a Združením „Dunajec“ bol užívateľom informačného centra v národnom parku PIENAP.

Vedenia slovenských prihraničných parkov upozorňujú na rozptýlenie úloh a kompetencií medzi rôznymi subjektami (národný park, Štátne lesy, Klub slovenských turistov) v oblasti sprístupňovania, udržiavania a opravovania turistických tras a zariadení. Z hľadiska požiadaviek na ochranu prírody je takéto riešenie neracionálne. Ako príklad správnej organizácie ochrany prírody v národných parkoch spolu s celou turistickou infraštruktúrou sa uvádzajú riešenia v susedných krajinách, t.j. v Poľsku a na Ukrajine, kde národné parky majú „jedného hospodára“, ktorým je správa národného parku.

Udostępnianie polskich parków narodowych dla zwiedzających nie budziło uwag krytycznych, jednak na niektórych popularnych szlakach turystycznych obserwowano w szczycie sezonu letniego znaczne nasilenie ruchu turystycznego, przekraczające poziom określony w opracowaniach dotyczących udostępniania turystycznego. Na szlakach tych pobierano opłaty za wstęp, stąd park nie był zainteresowany określaniem dopuszczalnego limitu odwiedzających, pomimo, że istniał taki obowiązek ustawowy. Ostatecznie jednak w planie ochrony przyrody park będzie zobligowany do określenia maksymalnej liczby osób mogących przebywać w miejscu udostępniania.

Atrakcyjne szlaki turystyczne o nieutwardzonej powierzchni były rozdeptywane przez turystów na szerszej powierzchni niż określił to park. Problemem było budowanie tak skonstruowanych szlaków turystycznych, które nie kolidują z krajobrazem, ale jednocześnie będą zachęcały do korzystania z nich przez pieszo odwiedzających park. Istotną cechą, wobec rozległości szlaków turystycznych, jest koszt wykonania oraz przestrzeganie zasady, aby do budowy używać naturalnych surowców pochodzących z danej rejonu. Utrzymywaniem szlaków turystycznych zajmowały się gospodarstwa pomocnicze parków narodowych.

Giving access for visitors to Polish national parks has not raised any objections, however in summer in some popular tourist routes heavy tourist traffic was observed exceeding permitted levels. As entry to parks is payable, parks are not interested in setting limits on the number of visitors, although such limits are required by law. Eventually, parks will be obliged to set maximum numbers of visitors in wildlife conservation plans.

Attractive tourist routes without hard surface were trampled by tourists. It was found problematic to built such routes that would not collide with the landscape, as they should be built from natural resources coming from the given area. Maintenance of tourist routes lay with auxiliary holdings of national parks.

Sprístupňovanie poľských národných parkov pre návštevníkov nevyvolávalo kritické poznámky, no na niektorých populárnych turistických trasách bolo pozorované v špičke letnej sezóny značné zvýšenie turistického ruchu, prekračujúce úroveň stanovenú v projektoch týkajúcich sa turistického sprístupňovania. Na týchto trasách boli vyberané poplatky za vstup, preto park nebol zainteresovaný určovaním prípustného limitu návštevníkov napriek tomu, že existovala takáto zákonná povinnosť. Konečne však bude v pláne ochrany prírody park zaviazaný k stanoveniu maximálneho počtu osôb, ktoré môžu prebývať na sprístupnenom mieste.

Atraktívne turistické trasy s nespevneným povrchom boli zničené turistami na väčšej šírke, než to určil park. Problémom bolo zriaďovanie tak konštruovaných turistických trás, ktoré nekolidujú s krajinou, ale súčasne budú nabádať k ich využívaniu pešími návštevníkmi parku. Dôležitou vlastnosťou, z hľadiska rozľahlosti turistických trás, sú náklady na ich zriadenie a dodržiavanie zásady, aby na stavbu boli používané prírodné suroviny pochádzajúce z danej oblasti. Udržiavaním turistických trás sa zaoberali pomocné prevádzky národných parkov.

Rekomendacja NIK i NKU

Udostępnienie terenu parku do celów turystycznych winno wynikać ze strategii ochrony parku oraz stanowić element regionalnej strategii rozwoju zrównoważonej turystyki, a zatem:

- winien istnieć plan rozwoju zrównoważonej turystyki na obszarze parku,
- elementem tej strategii jest dążenie do wyprowadzenia poza granice parku części ruchu turystycznego, szczególnie w okresach nasilenia ruchu turystycznego, przekraczającego zdolność parku do jego przyjęcia,
- polityka parku w dziedzinie informacji turystycznej i komunikacji społecznej winna preferować pożądane dla parku różne rodzaje i formy turystyki.

NIK and NKU's recommendation

Giving access to national parks for tourists should be based on the conservation strategy of parks and it should constitute an element of regional strategies for sustainable tourism development, thus:

- there should be a plan for sustainable tourism development in the area of national parks,
- such a strategy should endeavour to move part of tourist traffic outside national parks, especially in periods when tourist traffic is particularly heavy and exceeds the capacity of parks,
- policies of national parks regarding tourist information and social communication should promote various forms and types of tourism that are desired by parks.

Odporúčania NKÚ

Sprístupnenie územia parku pre turistické účely by malo vyplývať zo stratégie ochrany parku a malo by predstavovať prvok regionálnej stratégie rozvoja vyváženej turistiky, teda:

- musí existovať plán rozvoja vyváženej turistiky na území parku,
- prvkom tejto stratégie je snaha preniesť za hranice parku časť turistického ruchu, najmä v obdobiach väčšej intenzity turistického ruchu, prekračujúceho schopnosť parku na jeho prijatie,
- politika parku v oblasti turistických informácií a verejnej komunikácie musí propagovať rôzne druhy a formy turistiky.

- Współpraca parków przygranicznych
- Cooperation between borderland parks
- Spolupráca prihraničných parkov

Babia Góra i Górna Orawa

Babiogórski Park Narodowy w czerwcu 2002 r. zawarł umowę o współpracy z Parkiem Krajobrazowym Górna Orawa (*Chraniena Krajinná Oblast Horna Orava*). Umowa została zawarta na czas nieokreślony i zaczęła obowiązywać z dniem podpisania. Celem była współpraca w zakresie zapewnienia ochrony przyrody i krajobrazu w obszarze przygranicznym, pozostającym w kompetencji umawiających się stron. Przedmiotem umowy było współdziałanie w zakresie:

- tworzenia i realizacji koncepcji ochrony przyrody w obszarze przygranicznym,
- przekazywania informacji fachowych dotyczących ochrony przyrody i krajobrazu,
- działalności doradczej, zwłaszcza w zakresie zapewnienia opieki nad chronionymi elementami przyrody,
- współpracy zawodowej w ramach badań naukowych związanych z ochroną przyrody,
- realizacji wspólnych projektów i programów,
- organizowania wspólnych imprez (specjalistyczne konferencje, seminaria, wystawy itp.).

W wyniku współpracy Babiogórskiego Parku Narodowego i Parku Krajobrazowego Górna Orawa została otwarta polsko-słowackiej ścieżka edukacyjna, która przebiega od Markowych

Babia Góra and the Upper Orava

In June 2002, the Babia Góra National Park concluded a cooperation agreement with the Upper Orava Scenic Park (*Chraniena Krajinná Oblast Horna Orava*). The agreement was concluded for an identified period of time and it entered into force on the day of its signing. Its main objective is cooperation with regard to providing wildlife and landscape conservation in the borderland area. The agreement refers to cooperation with regard to:

- creation and implementation of wildlife conservation concepts in the borderland area,
- exchange of expert information related to wildlife and landscape conservation,
- counselling activities, especially with regard to protected wildlife components,
- professional cooperation in the framework of scientific research related to wildlife conservation,
- implementation of joint projects and programmes,
- organization of joint events (conferences for experts, seminars, exhibitions, etc.).

As a result of the cooperation between the Babia Góra National Park and the Upper Orava Scenic Park, a Polish – Slovak educational route was opened leading from Markowe Szczawiny to

Babia Hora a Horná Orava

Babiohorský národný park uzavrel v júni 2002 zmluvu o spolupráci s Chránenou krajinou oblasťou Horná Orava. Zmluva bola uzatvorená na dobu neurčitú a nadobudla platnosť dňom podpisania. Cieľom bola spolupráca v oblasti zabezpečenia ochrany prírody a krajiny v prihraničnej zóne, ktorá je v kompetencii zmluvných strán. Predmetom zmluvy bola spolupráca v oblasti:

- tvorby a realizácie koncepcie ochrany prírody v prihraničnej zóne,
- výmeny odborných informácií týkajúcich sa ochrany prírody a krajiny,
- poradenskej činnosti, najmä v oblasti zabezpečenia starostlivosti nad chránenými prvkami prírody,
- odbornej spolupráce v rámci vedeckého výskumu súvisiaceho s ochranou prírody,
- realizácie spoločných projektov a programov,
- organizovania spoločných podujatí (odborné konferencie, semináre, výstavy a pod.).

V dôsledku spolupráce Babiohorského národného parku a Chránenej krajiny oblasti Horná Orava bol otvorený polsko-slovenský náučný chodník, ktorý vedie od Markových Szczawin –

Szczawin – szlakiem czerwonym przez Przełęcz Brona do szczytu Babiej Góry, a następnie do schroniska Slana Voda na Słowacji – szlakiem żółtym. Dzięki nowo otwartej ścieżce możliwe jest dokładniejsze poznanie przyrody zarówno stoków północnych jak i południowych Babiej Góry w ciągu jednego dnia. Ułatwia ona kompleksowe poznanie występującej w tym masywie flory i fauny, jaskiń i torfowiska.

Innym przykładem współpracy Babiogórskiego Parku Narodowego i Parku Krajobrazowego Górna Orava jest podjęcie działań likwidujących dwa równoległe szlaki turystyczne wzdłuż granicy państwowej na odcinku Diablak – Przełęcz Brona, a utworzenie w ich miejsce jednego wspólnego szlaku turystycznego, co spowoduje zmniejszenie powierzchni rozdeptywanej przez turystów.

Pieniny

Pieniński Park Narodowy oraz jego słowacki odpowiednik chronią wspólne dobro, jakim jest bogactwo przyrodnicze i kulturowe Pienin. Porozumienie o współpracy w zakresie ochrony przyrody zawarte zostało pomiędzy kierownictwami tych parków jeszcze w 1991 r. Jako priorytetowe zadania obie strony, ustaliły m.in.:

- wzajemne informowanie się o programach terytorialnego rozwoju parków narodowych,
- wymianę doświadczeń z zakresu ukierunkowania działań dotyczących gospodarki leśnej,

Slana Voda in Slovakia. This new route allows for observing the wildlife of both northern and southern slopes of Babia Góra over one day. Visitors have an opportunity to become familiar with the flora, fauna, caves and peat bogs of the area.

Another aspect of the cooperation between the Babia Góra National Park and the Upper Orava Scenic Park are activities aimed at eliminating two parallel tourist routes along the state border and creating one tourist route instead, which will result in reducing the area trampled by tourists.

Pieniny Mountains

The Pieniny National Park and its Slovak counterpart wish to protect their common good, that is the natural and cultural heritage of the Pieniny Mountains. A cooperation agreement on wildlife conservation was concluded between the managements of these parks as early as in 1991. The parties identified the following priority tasks:

- bilateral exchange of information on local development of the parks,
- exchange of experiences in activities related to forest management, agriculture, water

po červenej značke – cez sedlo Brona k vrcholu Babej Hory a ďalej k horskej chate Slaná Voda na Slovensku – po žltej značke. Vďaka novootvorenému chodníku je možné dôkladnejšie poznanie prírody severných úbočí, ako aj južných svahov Babej Hory v priebehu jedného dňa. Zjednodušuje to komplexné poznanie flóry a fauny, jaskýň a rašelinísk vyskytujúcich sa v tomto masíve.

Iným príkladom spolupráce Babiogórského národného parku a Chránenej krajiny oblasti Horná Orava je začatie činností likvidujúcich dve súbežné turistické trasy pozdĺž štátnej hranice na úseku Diablak - Sedlo Brona a vytvorenie jednej spoločnej turistickej trasy, čo spôsobí zmenšenie plochy ničenej turistami.

Pieniny

Pieninský národný park a jeho slovenský ekvivalent chránia spoločné bohatstvo, ktorým je prírodné a kultúrne bohatstvo Pienin. Dohoda o spolupráci v oblasti ochrany prírody bola uzatvorená medzi vedeniami týchto parkov ešte v roku 1991. Za prioritné úlohy obidve strany určili o.i.:

- vzájomnú informovanosť o programoch územného rozvoja národných parkov,
- výmenu skúsenosti v oblasti smerovania aktivít súvisiacich s lesným hospodárstvom, poľno-

rolnictwa, gospodarki wodnej, wykorzystania bogactw naturalnych, sportu, turystyki, rekreacji,

- wymianę doświadczeń z zakresu: dydaktyki i propagowania ochrony przyrody; troski o naturalne zróżnicowanie roślin i zwierząt; realizacji programów naukowych ze szczególnym uwzględnieniem antropogenicznych wpływów na ekosystemy parków, wpływu skażeń powietrza na przyrodę parków oraz monitoringu występujących w związku z tym zmian; działalności naukowo-badawczej; reintrodukcji wybranych gatunków roślin i zwierząt; ochrony rzadkich biotopów gatunków flory i fauny.
- wymianę informacji o: liczebności zwierząt łownych oraz zmianach w ich zachowaniu, stanie zdrowotnym itp.; działalności dydaktycznej (szkolenia) dla pracowników parków narodowych; przygotowywanych konferencjach, sympozjach i zjazdach naukowych oraz szkoleniach i spotkaniach praktyków ochrony przyrody w parkach narodowych.
- współpracę w realizacji programów naukowo-badawczych na terenie obu parków; wzajemną wymianę materiałów naukowych i innych wydawnictw publikowanych przez obie strony,
- wymianę informacji o zasadach ochrony parków narodowych, uzgodnienie i ujednoczenie systemu oznakowania turystycznego PPN i PIENAP przy pomocy piktogramów; nawiązanie kontaktów w zakresie tworzenia centrów informacyjno-dydaktycznych w obu parkach narodowych.

management, use of natural resources, sports, tourism and recreation,

- exchange of experiences related to education and promotion of wildlife conservation, care of natural diversity of animals and plants, implementation of scientific programmes particularly concerned with anthropogenic impact on ecosystems of the parks, influence of air pollution on wildlife and its monitoring, scientific and research work, reintroduction of particular animal and plant species, protection of rare biotopes of animal and plant species,
- exchange of information related to numbers of game and changes in their behaviour, health condition, etc., didactic activities (trainings) for employees of the national parks, conferences, symposiums and scientific meetings, as well as trainings for and meetings of experts in wildlife conservation,
- cooperation in implementation of scientific and research programmes in the area of the two parks, exchange of scientific materials and other publications of the two parties,
- exchange of information on conservation principles, unification of tourist information systems, creation of information and education centres in the two parks.

hospodárstvom, vodným hospodárstvom, využitím prírodného bohatstva, športu, turistiky a rekreácie,

- výmenu skúsenosti v oblasti: didaktiky a propagovania ochrany prírody; starostlivosti o prirodzené diferencovanie rastlín a zvierat; realizácie vedeckých programov s osobitným zohľadnením antropogénnych vplyvov na ekosystémy parkov, vplyvu znečistenia vzduchu na prírodu parkov, ako aj monitoringu zmien vyvolaných v tejto súvislosti, vedecko-výskumnej činnosti, reintrodukcii vybraných druhov rastlín a zvierat, ochrany vzácnych biotopov druhov flóry a fauny.
- výmenu informácií o: počte lovej zveri a zmenách v jej správaní, zdravotnom stave a pod.; vzdelávacej činnosti (školenia) pre zamestnancov národných parkov; pripravovaných konferenciách, sympóziách a vedeckých stretnutiach, ako aj školeniach a stretnutiach ochrancov prírody v národných parkoch.
- spoluprácu pri realizácii vedecko-výskumných programov na území oboch parkov, vzájomnú výmenu vedeckých materiálov a iných prác publikovaných obidvomi stranami,
- výmenu informácií o zásadách ochrany národných parkov, koordinovanie a zjednotenie systému turistického značenia PNP a PIENAP-u pomocou piktogramov, nadviazanie kontaktov v oblasti tvorby informačno-vzdelávacích centier v oboch národných parkoch.

Począwszy od 2001 r. dyrektor PIENAP jest członkiem Rady Naukowej PPN, a dyrektor PPN jest członkiem Rady Konsultacyjnej PIENAP, utworzonej w 2004 r. W latach 2002 – 2005 robotnicze kontakty pracowników PPN i PIENAP dotyczyły m.in.:

- współpracy przy realizacji programu restytucji niepylaka apollo,
- inwentaryzacji ichtiofauny Dunajca w Przełomie Pienińskim,
- wspólnego monitoringu populacji wydry, przeprowadzonej z holenderską organizacją CENSUS,
- wspólnego monitoringu orla przedniego,
- pomocy botanika PPN w kartowaniu fitosocjologicznym łąk na terenie PIENAP,
- szkolenia pracownika PIENAP z zakresu wykonywania zdjęć fitosocjologicznych,
- bieżącej wymiany informacji o zauważonych próbach kłusownictwa w Przełomie Dunajca,
- pomocy w tłumaczeniu na język polski wydawnictw słowackich,
- wzajemnej wymiany wydawnictw dotyczących Pienin,
- organizowania wspólnych konferencji naukowych.

Stan badań naukowych i wiedzy o polskich i słowackich Pieninach za lata 2000 – 2002 podsumowany został na V Sesji Naukowej „Badania naukowe w Pieninach”, zorganizowanej przez PPN w Krościenku, a kolejna VI Sesja odbyła się

Since 2001, the director of the PIENAP has been a member of the PPN Scientific Board, and the director of the PPN is a member of the PIENAP Consultation Board established in 2004. In the years 2002 – 2005 the employees of the PPN and the PIENAP were involved in:

- cooperation for the restoration of the Apollo butterfly (*Parnassius apollo*),
- making an inventory of fish living in the Dunajec Gorge,
- joint monitoring of the otter population in cooperation with the Dutch CENSUS organization,
- joint monitoring of the golden eagle population,
- assistance of a PPN botanist in charting meadows in the area of PIENAP,
- current exchange of information on poaching in the Dunajec Gorge,
- assistance in translating Slovak publications into Polish,
- bilateral exchange of publications related to the Pieniny Mountains,
- organization of joint scientific conferences.

The condition of scientific research and knowledge of the Polish and Slovak Pieniny Mountains in the years 2000 – 2002 was summarized at the 5th Scientific Session “Scientific Research in Pieniny”, organized by the PPN in Krościenko The

Počnúc rokom 2001 sa stal riaditeľ PIENAP-u členom Vedeckej rady PNP a riaditeľ PNP je členom Konzultačnej rady PIENAP-u, vytvorenej v roku 2004. V rokoch 2002 – 2005 pracovné kontakty pracovníkov PNP a PIENAP-u sa týkali o.i.:

- spolupráce pri realizácii programu reštitúcie jasoňa červenookého,
- inventarizácie ichtiofauny Dunajca v Prielome Dunajca,
- spoločného monitoringu populácie vydry, realizovaného s holandskou organizáciou CENSUS,
- spoločného monitoringu orla veľkého,
- pomoci botanika PNP pri fyto-sociologickom mapovaní lúk na území PIENAP-u,
- školenia pracovníka PIENAP-u v oblasti vykonávanie fyto-sociologických snímkov,
- priebežnej výmeny informácií o zistených pokusoch pytliactva v Prielome Dunajca,
- pomoci pri prekladaní na poľský jazyk slovenských publikácií,
- vzájomnej výmeny publikácií týkajúcich sa Pienin,
- organizovania spoločných vedeckých konferencií.

Stav vedeckých výskumov a vedomostí o poľských a slovenských Pieninách za roky 2000 – 2002 bol zhrnutý na V. Vedeckom stretnutí „Vedecké výskumy v Pieninách“, zorganizovanom PNP v Krościenku, a ďalšie VI. Vedecké stretnutie

w PIENAP w Czerwonym Klasztorze na Słowacji i poświęcona była działaniom realizowanym w latach 2002 – 2005.

Pieniński Park Narodowy wspólnie z jego odpowiednikiem na terytorium Słowacji podjął starania o wpisanie przełomu Dunajca na listę światowego dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego UNESCO. Biorąc pod uwagę niepowtarzalną walory kulturowe oraz przyrodnicze Pienin, Rada Parku w maju 2003 r. podjęła uchwałę aprobującą działania kierownictw PPN i słowackiego PIENAP w zakresie wnioskowania o wpisanie obu parków narodowych na listę Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Przyrodniczego UNESCO.

Tatry

Tatrzański Park Narodowy dotychczas nie zawarł umowy lub porozumienia o współpracy z TANAP, ale w latach 2002 – 2005 na bieżąco współpracował z sąsiadującym parkiem w zakresie inwentaryzacji fauny, monitoringu kozicy, niedźwiedzia oraz wilka. Ponadto przedstawiciele TPN m. in.:

- współpracowali przy realizacji projektu pn. „Stworzenie podstaw Systemu Informacji Geograficznej (GIS) dla Euroregionu Tatry” oraz projektu „Tatrzański system komunikacyjny a ochrona przyrody”,
- przeprowadzili w sierpniu 2004 r. wspólnie z pracownikami TANAP badania ankietowe monitorowania ruchu turystycznego,

6th Session was organized in the PIENAP in Cervený Kláštor in Slovakia and it was dedicated to activities undertaken in the years 2002 – 2005.

The Pieniny National Park together with its counterpart in Slovakia has taken some steps with an aim to include the Dunajec Gorge on the UNESCO World Cultural and Natural Heritage list. In May 2003, the Board of the park adopted a resolution which approved the activities of the managements of the PPN and the Slovak PIENAP with regard to application for putting the two parks on the UNESCO World Cultural and Natural Heritage list.

Tatra Mountains

The Tatra National Park has not concluded an agreement on cooperation with the TANAP so far, but in the years 2002–2005 it cooperated with the neighbouring park with regard to making inventory of fauna and monitoring of chamois, bears and wolves. Furthermore, representatives of the TPN:

- participated in the implementation of the projects entitled “Establishing the basis for the Geographical Information System (GIS) for the Tatra Euroregion” and “The Tatra communication system versus wildlife conservation”,
- conducted, in August 2004, together with TANAP employees, a survey on tourist movement monitoring,

sa konalo v PIENAP-e v Červenom Kláštore na Slovensku a bolo venované aktivitám realizovaným v rokoch 2002 - 2005.

Pieninský národný park spoločne s jeho protějškom na slovenskej strane iniciovali snahu o zapísanie prielomu Dunajca do zoznamu svetového kultúrneho a prírodného dedičstva UNESCO. Zohľadňujúc neopakovateľné kultúrne a prírodné prednosti Pienin, Rada Parku v máji 2003 prijala uznesenie schvaľujúce aktivity vedení PNP a slovenského PIENAP-u v oblasti snaženia o zapísanie obidvoch národných parkov do zoznamu svetového kultúrneho a prírodného dedičstva UNESCO.

Tatry

Tatranský národný park doteraz neuzavrel zmluvu alebo dohodu o spolupráci s TANAP-om, ale v rokoch 2002 – 2005 pravidelné spolupracoval so susediacim parkom v oblasti inventarizácie fauny, monitorovania kamzíka, medveda a vlka. Okrem toho predstaviteľa TNP:

- spolupracovali na realizácii projektu s názvom „Vytvorenie základov systému geografickej informácie (GIS) pre Euroregión Tatry“ ako aj projektu „Tatranský komunikačný systém a ochrana prírody“,
- zrealizovali v auguste 2004 spoločne s pracovníkmi TANAP-u dotazníkový prieskum monitorovania turistického ruchu,

- uczestniczyli w konferencjach i spotkaniach dotyczących postępowania z drzewostanami na terenach objętych klęskami wiatrolomów i gradacji kornika,
- opublikowali w 8 numerach kwartalnika „Tatry”, wydawanego przez TPN, 33 artykuły pracowników TANAP i słowackich instytutów naukowych.

Do końca 2005 r. nie został przygotowany wspólny dokument obejmujący tak istotne zagadnienia, jak granice obszarów objętych ochroną ścisłą, ochronę fauny, strategię rozwoju turystyki. Wynikiem pracy Polsko – Słowackiej Komisji Międzypaństwowej ds. Współpracy Transgranicznej jest przygotowanie projektów memorandum o współpracy pomiędzy TPN a TANAP oraz umów i ustaleń, regulujących zagadnienie utrzymania szlaków turystycznych przecinających i biegnących granicą państwową, dotyczących Rezerwatu Biosfery w Tatrach i programu NATURA 2000.

- participated in conferences and meetings related to dealing with stands in the areas seized by woodworm outbreaks,
- published 33 articles written by TANAP employees and Slovak scientific institutes in 8 issues of the “Tatry” quarterly.

Until the end of 2005, no joint document was signed covering the most essential problems, such as borders of strict protection areas, conservation of fauna and tourism development strategy. The Polish – Slovak Intergovernmental Commission for Transborder Cooperation developed draft memoranda on cooperation between the TPN and the TANAP, as well as agreements and decisions regulating maintenance of tourist routes crossing the state border and those leading along the border, related to the Biosphere Reserve in the Tatra Mountains and the NATURA 2000 programme.

- zúčastnili sa konferencií a stretnutí týkajúcich sa zaobchádzania s lesným porastami na územiach dotknutých veternou smršťou a lykožrútom,
- publikovali v 8 číslach trojmesačníka „Tatry“, vydávaného TPN, 33 článkov pracovníkov TANAP-u a slovenských vedeckých inštitúcií.

Do konca 2005 roku nebol pripravený spoločný dokument zahrňujúci také dôležité otázky, ako hranice území zahrnutých prísnou ochranou, ochranu fauny, stratégiu rozvoja turistiky. Výsledkom práce Poľsko-slovenskej medzivládnej komisie pre otázky cezhraničnej spolupráce je príprava projektov memorandum o spolupráci medzi TPN a TANAP-om, ako aj zmlúv a rozhodnutí, upravujúcich otázku udržania turistických tras pretínajúcich a kopírujúcich štátnu hranicu, týkajúcich sa Rezervácie biosféry v Tatrách a programu NATURA 2000.

Konkluzja

W ocenie najwyższych organów kontroli, działania podejmowane przez kierownictwa przygranicznych parków narodowych w celu osiągnięcia uznania międzynarodowego, w tym o wpisanie na listę światowego dziedzictwa przyrody, mogą przyczynić się do zwiększenia skuteczności ochrony przyrody, zachowania różnorodności biologicznej i zróżnicowania ekosystemów na obszarze parków narodowych, niezależnie od zróżnicowania organizacyjnego, a także usytuowania parków narodowych w strukturach władzy publicznej Polski i Słowacji.

Rekomendacja NIK i NKU

Wszelkie istotne zagadnienia, takie jak: granice obszarów objętych ochroną ścisłą, ochrona fauny, formy i zakres udostępniania parku dla potrzeb ruchu turystycznego, strategia rozwoju turystyki winny być przedmiotem wspólnych uzgodnień pomiędzy kierownictwami parków narodowych po obu stronach granicy. Uzgodnienie to winno być elementem strategii działania parku każdej ze stron.

Conclusion

In the opinion of the Supreme Audit Institutions, the activities undertaken by the managements of the transborder national parks with a view to win recognition in the international arena, including putting them on the world natural heritage list, may add to improvement of the effectiveness of wildlife conservation, preservation of biological diversity and diversification of ecosystems in the area of national parks, irrespectively of organizational differences and their position in the structures of public authorities of Poland and Slovakia.

NIK and NKU's recommendation

All important matters, such as borders of strict protection areas, conservation of fauna, forms of access to the parks for tourists, and tourism development strategy should be agreed on jointly by the managements of the national parks on the two sides of the state border. Such agreements should be later included in strategies for the activity of the two parks.

Závery

Podľa najvyšších kontrolných orgánov, činnosti iniciované vedením prihraničných národných parkov za účelom dosiahnutia medzinárodného uznania, v tom aj zapísania do zoznamu svetového dedičstva prírody, môžu prispieť k zvýšeniu efektívnosti ochrany prírody, zachovania biodiverzity a diferenciácie ekosystémov na území národných parkov, nezávisle od organizačného diferencovania, ako aj situovania národných parkov v štruktúrach verejných orgánov Poľska a Slovenska.

Odporúčania NIK a NKÚ

Všetky důležité otázky, ako: hranice území zahrnutých přísnou ochranou, ochrana fauny, formy a rozsah sprístupnění parku pro potreby turistického ruchu, strategie rozvoje turistiky, mali by být predmetom spoločných dohôd medzi vedeniami národných parkov na obidvoch stranách hranice. Takáto spolupráca by mala byť jedným z prvkov stratégie pôsobenia parku na každej strane.

- Podsumowanie wspólnych działań NIK i NKU w ramach kontroli równoległej
- Summary of joint activities of the NIK and the NKU in the framework of the parallel audit
- Zhrnutie spoločných aktivít NIK a NKÚ v rámci paralelnej kontroly

Najwyższe organy kontroli Rzeczypospolitej Polskiej i Republiki Słowackiej w kontrolach równoległych zrealizowały zakładane cele. Zdiagnozowano stan zarządzania ochroną przyrody w sąsiadujących parkach narodowych, które niezależnie od oficjalnych umów i porozumień międzyrządowych prowadziły aktywną współpracę dla dobra ochrony dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego regionu Karpat. Opracowane z inicjatywy NIK zasady dobrej praktyki w zakresie ochrony przyrody parków narodowych znalazły uznanie Ministerstwa Środowiska RP, dyrektorów 23 parków narodowych oraz Instytutu Ochrony Przyrody Polskiej Akademii Nauk. Obydwa organy kontroli uznają za celowe przedstawić właściwym ministrom do spraw środowiska Polski i Słowacji do ewentualnego wykorzystania zasady dobrej praktyki w zakresie ochrony przyrody.

Dalszemu wzbogacaniu dotychczasowej współpracy obu SAI, a także usprawnianiu zarządzania procesami kontroli mogłoby służyć wypracowanie zasad dobrej praktyki przy wykonywaniu kontroli wspólnych i równoległych. Kontrola ta po raz kolejny potwierdziła słuszność i zasadność przyjętych rozwiązań organizacyjnych dla przeprowadzenia przez oba SAI obopólnie przygotowanych i na bieżąco korygowanych kontroli równoległych, realizowanych przez zespół NIK: Jan Dziadoń, Jan Kosiniak, Jan Jasiński, Stanisław Wójs, Jacek Stankiewicz, Monika Gruszczyńska oraz zespół NKU: Jan Vancik, Marián Ološtiak, Emil Zuzik i Iwan Šikula.

The Supreme Audit Institutions of the Republic of Poland and the Slovak Republic have achieved the objectives set for the parallel audits. The management of wildlife conservation in the neighbouring national parks has been diagnosed. The neighbouring parks, regardless of official intergovernmental agreements, actively cooperated for the sake of natural and cultural heritage of the Carpathian region. The principles of good practice with regard to wildlife conservation in national parks, developed on the initiative of the NIK, have been welcomed by the Ministry of Environment of the Republic of Poland, directors of 23 national parks and the Institute for Wildlife Conservation of the Polish Academy of Sciences. The two audit institutions find it advisable to present the ministers responsible for environment in Poland and Slovakia with the principles of good practice regarding wildlife conservation, so that they can take advantage of them in the future.

Development of principles of good practice related to joint and parallel audits may add to further cooperation between the two SAIs, as well as to improvement in audit process management. It has been proved once again that organizational solutions applied by the two SAIs are appropriate for jointly prepared and systematically adjusted parallel audits carried out by the NIK team: Jan Dziadoń, Jan Kosiniak, Jan Jasiński, Stanisław Wójs, Jacek Stankiewicz, Monika Gruszczyńska and by NKU team: Jan Vancik, Marián Ološtiak, Emil Zuzik i Iwan Šikula.

Najvyššie kontrolné orgány Poľskej republiky a Slovenskej republiky splnili paralelnou kontrolou plánované ciele. Bol preverený stav riadenia ochrany prírody v susediacich národných parkoch, ktoré nezávisle od oficiálnych medzivládnych zmlúv a dohôd realizovali aktívnu spoluprácu v prospech ochrany prírodného a kultúrneho dedičstva regiónu Karpat. Zásady dobrej praxe v oblasti ochrany prírody národných parkov vypracované z iniciatívy NIK sa stretli s uznaním Ministerstva životného prostredia PR, riaditeľov 23 národných parkov a Ústavu ochrany prírody Poľskej akadémie vied. Obe kontrolné orgány považujú za potrebné, oboznámiť ministrov životného prostredia so zásadami dobrej praxe za účelom ich prípadného využitia. Uvedené závery a odporúčania boli prijaté diskusným fórom organizovaným NIK vo februári 2006 za účasti 23 riaditeľov poľských národných parkov, predstaviteľov Ministra životného prostredia a Štátnej rady ochrany prírody.

Ďalšiemu obohacovaniu doterajšej spolupráce oboch SAI, ako aj zefektívneniu riadenia procesov kontroly by mohlo slúžiť vypracovanie zásad dobrej praxe pri realizácii spoločných a paralelných kontrol. Táto kontrola po niekoľkokrát potvrdila správnosť a opodstatnenosť prijatých organizačných riešení pre realizáciu obojmi SAI spoločne pripravovaných a priebežne korigovaných paralelných kontrol, vykonávaných tímom NIK: Jan Dziadoń, Jan Kosiniak, Jan Jasiński, Stanisław Wójs, Jacek Stankiewicz, Monika Gruszczyńska, ako aj tímom NKÚ: Jan Vancik, Emil Zuzik, Marián Ološtiak, Ivan Šikula.

Spis treści

Contents

Obsah

1. Uzasadnienie podjęcia kontroli . . . . . 4 Audit justification . . . . . 4 Zdôvodnenie vykonania kontroly 4	9. Gospodarka leśna, a wymogi ochrony przyrody . . . . . 51 Forest management versus wildlife conservation requirements . . . . . 51 Lesné hospodárstvo a požiadavky na ochranu prírody 51
2. Synteza wyników kontroli funkcjonowania parków narodowych . . . . . 10 Results of the audit of the functioning of national parks – a synthesis . . . . . 10 Zhrnutie výsledkov kontroly fungovania národných parkov 10	10. Gospodarka łowiecka na terenie przygranicznych parków narodowych . . . . . 57 Hunting in the area of borderland national parks . . . . . 57 Poľovníctvo na území prihraničných národných parkov 57
3. Prawne aspekty ochrony przyrody w parkach . . . . . 15 Legal aspects of wildlife conservation in national parks . . . . . 15 Právne aspekty ochrany prírody v národných parkoch 15	11. Udostępnienie parków narodowych do prowadzenia prac badawczych . . . . . 62 Making national parks available to scientific research . . . . . 62 Sprístupnenie národných parkov pre realizáciu vedeckých prác 62
4. Planowanie działań ochronnych . . . . . 23 Planning conservation measures . . . . . 23 Plánovanie ochranných aktivít 23	12. Współpraca parków narodowych z jednostkami samorządowymi w zakresie planowania przestrzennego . . . . . 66 Cooperation between national parks and self-government entities with regard to physical development planning . . . . . 66 Spolupráca národných parkov so samosprávnymi jednotkami v oblasti územného plánovania 66
5. Monitoring przyrodniczy . . . . . 28 Environmental monitoring . . . . . 28 Environmentálny monitoring 28	13. Udostępnianie parków narodowych . . . . . 71 Access to national parks . . . . . 71 Sprístupňovanie národných parkov 71
6. Własność gruntów w parkach narodowych . . . . . 32 Land ownership in national parks . . . . . 32 Vlastníctvo pozemkov v národných parkoch 32	14. Współpraca parków przygranicznych . . . . . 78 Cooperation between borderland parks . . . . . 78 Spolupráca prihraničných parkov 78
7. Rekompensaty finansowe z tytułu ograniczonego użytkowania gruntów . . . . . 40 Financial compensations for limited use of land . . . . . 40 Finančné odškodnenie z dôvodu obmedzeného užívania pozemkov 40	15. Podsumowanie wspólnych działań NIK i NKU w ramach kontroli równoległej . . . . . 86 Summary of joint activities of the NIK and the NKU in the framework of the parallel audit . . . . . 86 Zhrnutie spoločných aktivít NIK a NKÚ v rámci paralelnej kontroly 86
8. Finansowanie ochrony przyrody w parkach narodowych . . . . . 43 Financing wildlife conservation in national parks . . . . . 43 Financovanie ochrany prírody v národných parkoch 43	